

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 194793

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—391—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. M371.425 Accession No. M2275

Author K96
कृष्णगो, शशा वासन.

Title गुणराशि स्वयं शिक्षण.

This book should be returned on or before the date last marked below.

मराठी भाषेतून गुजराथी शिकण्यासाठी

गुजराथी
स्वयं—शिक्षक
[भाग १ ते ६]

Post Graduate Library
College of Arts & Commerce, O. U.

सौ. क्षमा वामन कुलकर्णी
[कु. मालती द. रिसवडकर]

रामकृष्ण बुक डेपो
गिरगांव : मुंबई ४

प्रथमावृत्ति-१९५५

किंमत दोन रुपये

मुद्रक-श्री. मा. ह. पटवर्धन, संगम प्रेस लि.; ३८३ नारायण, पुणे २.
प्रकाशक-श्री. वि. र. बाम, रामकृष्ण बुक डेपो, गिरगांव, मुंबई ४.

प्रिय आबा यांचे स्मृतीस

—सौ. क्षमाबहिनी

ह्रत

चालू काळांत निरनिराळ्या भाषांची माहिती असणें किती आवश्यक आहे हें सांगण्याची जरूर नाहीं. स्वभाषेचा अभिमान असावा. तिच्यांत प्रावीण्यहि मिळवावें, परंतु इतर भाषांविषयी उदासीन असण्याचे दिवस आतां संपले आहेत. उलट वेगवेगळ्या भाषांचें जितकें ज्ञान जास्त तितके त्या व्यक्तीला ज्ञानार्जनाचे मार्ग जास्त खुले आणि पर्यायानें जगांत पुढें येण्याला वावहि जास्तच. मराठी आपली मातृभाषा असल्यामुळें ती आपल्याला येतेच. इंग्रजी आपण स्वखुशीने शिकतो. हिंदी राष्ट्रभाषाच असल्यामुळें हिंदी शिकणें भाग पडलें. मुंबई प्रांतांतल्या मराठी भाषिकांना अज्ञात अशा रहाता राहिल्या प्रमुख अशा कानडी व गुजराथी या दोनच भाषा. गुजराथी भाषेची माहिती करून देण्याचा मी ह्या पुस्तकांत प्रयत्न केला आहे.

वाचकाला व्याकरणाची थोडीशी माहिती आहे असें मी गृहीत धरलें आहे. वाक्यरचना दोन्ही भाषेंत अगदीं सारखी असल्यामुळें फक्त कांहीं रूचना तेवढ्या देऊन ठेवल्या आहेत.

यानंतर व्यावहारिक शब्दसंग्रह दिलेला आहे. नित्योपयोगी असे बरेचसे शब्द त्याच्यांत आहेत. थोडेसे व्याकरण व हे शब्द एवढे आल्यानंतर गुजराथी भाषा समजायला कांहींच हरकत नाहीं. यानंतर वाक्यसंग्रह आहे तो काळजीपूर्वक वाचल्यास असें लक्षांत येईल कीं, सुरवातीचीं वाक्ये अगदीं सार्धी, सोपीं व नेहमींच्या उपयोगाचीं असून नवाशिक्यांना समजावीं एवढ्याकरितां शब्दशः भाषांतर करून दिलेलीं आहेत. या नंतरचीं मात्र बहुतेक सर्व अस्सल गुजराथी भाषेंत मोडतील अशीं आहेत. त्या ठिकाणीं मराठीचें अक्षरशः भाषांतर केल्यास अर्थाचा अनर्थ होण्याचा किंवा हास्यास्पद वाक्य होण्याचा संभव आहे. वरवर सारख्या दिसणाऱ्या शब्दांच्या अर्थातला फरकहि या संग्रहांत दाखविला आहे. कांहीं ठिकाणीं एका मराठी अर्थाला गुजराथींत दोन वेगवेगळे शब्द आहेत. कांहीं ठिकाणीं याच्या उलटही परिस्थिती आहे. दोन्हींची उदाहरणे घेतलीं

आहेत. लक्षांत ठेवण्याजोग्या शब्दसंग्रहांत आणखी कितीतरी शब्द घालता येतील. परंतु विस्तार भयास्तव मी हात आवरला आहे. 'व्यावहारिक गुजराथी' ह्या भागाचं प्रयोजन सहजच लक्षांत घेण्यासारखं आहे. भाषांतरित उतान्यांत भाषांतर कसें असावे हें दाखविले असून, ह्याच उतान्यांवरून थोडीशी अवांतर माहिती देण्याचाहि हेतु आहे. पत्रलेखनांत नोकरीसाठी कराव्या लागणाऱ्या अर्जांच्या नमुन्याव्यतिरिक्त इतर बहुतेक सर्व प्रमुख प्रकार घेतलेले आहेत. सांप्रदायिक वाक्यांश व म्हणी यामध्ये मराठीला शक्यतो समन्वयार्थक गुजराथीत दिलेले आहेत. कांहीं ठिकाणी त्या अर्थाचें गुजराथी वाक्य घेतलें आहे व अगदीं क्वचित् निव्वळ अर्थहि दिलेला आहे. दोनचार ठिकाणी समन्वयार्थक वाक्ये जरा उशीरां आठवल्यामुळे पूर्वाचंच कायम ठेवावीं लागलीं आहेत. येथूनच आधीं गुजराथी व त्याचं मराठी हा प्रकार सुरूं होतो. कारण आता वाचकाला गुजराथी येऊं लागलेलें असतें. अखेरच्या शब्दसंग्रहांत पुष्कळच शब्द आहेत. पैकीं कांहीं शब्द दोन्ही भाषेंत सारखेच आहेत परंतु त्यांत लिंगभेद आहेत आणि एवढ्याच-करितां ते घेतले आहेत.

हें पुस्तक लिहितांना मी इतर अनेक पुस्तकांची मदत घेतली आहे. उतारे थोडाफार फरक करून दुसऱ्या लेखकांचेच घेतले आहेत. त्या सर्वांची परवानगी न घेतांच मी हें सर्व केलें आहे. त्या त्या लेखकांची मी क्षमा मागतें.

हें पुस्तक वाचकांचें हातीं देतांना खरें म्हणजे मला खूप आनंद व्हावयास पाहिजे होता. परंतु तसें होत नाहीं. कारण ह्या पुस्तकाची अत्यंत उत्सुकतेनें वाट पहाणारे माझे दीर थोड्याच दिवसांपूर्वी आम्हांला एकाएकी सोडून गेले. त्यांच्या स्मृतीनें अंतःकरण भरून येत आहे. अस्तु.

रामदास नवमी
शके १८७६
१६-२-५५

सौ. क्षमा वामन कुळकर्णी

अनुक्रमणिका

पृष्ठ

खंड १ ला—

घडा १ ला	गुजराथी लिपी.	१
घडा २ रा	अंक.	३
घडा ३ रा	संख्या.	८

खंड २ रा—

	व्याकरण.		
घडा १ ला	नाम.	१
घडा २ रा	लिंग.	१०
घडा ३ रा	वचन.	१४
घडा ४ था	विभक्ति.	१७
घडा ५ वा	क्रियापद.	२३
घडा ६ वा	वर्तमानकाल.	२५
घडा ७ वा	भूतकाल.	२७
घडा ८ वा	भविष्यकाल.	२९
घडा ९ वा	मिश्रकाल.	३०
घडा १० वा	अर्थ.	३१
घडा ११ वा	प्रयोग.	३३
घडा १२ वा	प्रेरक.	३४
घडा १३ वा	सर्वनाम.	३७
घडा १४ वा	विशेषण.	४०
घडा १५ वा	अव्यय.	४२
घडा १६ वा	कृदंत.	४५
घडा १७ वा	साधित शब्द.	४७
घडा १८ वा	वाक्य-विचार.	५२

खंड ३ रा—

	शब्दसंग्रह (व्यावहारिक)		
(१)	क्रियापद.	५५
(२)	अव्यय.	६१

(३) आजार.	६३
(४) ऋतु आणि काल.	६४
(५) औषधे.	६४
(६) कुटुंब.	६५
(७) खाद्य पदार्थ.	६६
(८) गृहवाचक.	६७
(९) तिथि, वार, माहिने, दिशा.	६८
(१०) धंदे.	७०
(११) पत्ते.	७०
(१२) पशु.	७१
(१३) पक्षी.	७२
(१४) बारीक जीवजंतु व कीटक.	७२
(१५) फळें व सुका मेवा.	७३
(१६) भाज्या.	७४
(१७) भांडीं व घरांतील इतर सामान.	७५
(१८) इतर वनस्पती.	७७

खंड ४ था—

वाक्यसंग्रह.	७९
व्यावहारिक गुजराथी.	८५
भाषांतरित उतारे.	९६

खंड ५ वा—

पत्रलेखन.	१०७
सांप्रदायिक वाक्यांश.	११७
सांप्रदायिक वाक्प्रचार.	१२३

खंड ६ वा—

शब्दसंग्रह.	१३०
-------------	-------	-----

१

धडा १ ला

गुजराथी लिपी

मराठीची लिपी देवनागरी आहे. तींत ५२ अक्षरें आहेत. गुजराथी लिपी वेगळी आहे. अक्षरें मात्र तितकींच अरुतात.

स्वर (२५२)

मराठी— अ आ इ ई ऊ ऋ ए ऐ ओ औ अं अः
गुजराती— अ आ इ ई उ ऋ ए ऐ ओ औ अं अः

व्यंजनं (व्यंजना)

मराठी—	क	ख	ग	घ	ङ
गुजराती—	क	ख	ग	घ	ङ
मराठी—	च	छ	ज	झ	ञ
गुजराती—	च	छ	ज	झ	ञ
मराठी—	ट	ठ	ड	ढ	ण
गुजराती—	ट	ठ	ड	ढ	ण
मराठी—	त	थ	द	ध	न
गुजराती—	त	थ	द	ध	न
मराठी—	प	फ	ब	भ	म
गुजराती—	प	फ	ब	भ	म

(२)

मराठी—	य	र	ल	व	श	
गुजराती—	थ	र	ल	व	श	
मराठी—	ष	स	ह	ळ	क्ष	ज्ञं
गुजराती—	ष	स	ह	ण	क्ष	ज्ञ

ऋ लृ व लृ या स्वरांचा आणि ङ ज या व्यंजनांचा उपयोग क्वचित्च
होतो.

बारासूटी (आराभडी)

स्वर		खुणेचें नांव
आ	।	काना (डानो)
ध	ि	ऱ्हस्व इकार (ळस्व अण्णु)
ई	ी	दीर्घ इकार (दीर्घ अण्णु)
उ	ु	ऱ्हस्व उकार (ळस्व वरडु)
ऊ	ू	दीर्घ उकार (दीर्घ वरडु)
ऋ	ॠ	ऋकार (ऋकार)
ॠ	ॡ	मात्रा (अेक मात्रा)
ॡ	ॢ	दुमात्रा (अे मात्रा)
आ	ो	काना मात्रा (डानो मात्रा)
आ	ौ	काना दुमात्रा (डानो अे मात्रा)
थं	.	अनुस्वार (अनुस्वार)
थः	:	विसर्ग (विसर्ग)

मराठी— क का कि की कु कू के कै को कौ कं कः

गुजराती— क का कि की कु कू के कै को कौ कं कः

या प्रमाणेंच सर्व बारासूट्या असतात.

(३)

धडा २ रा

अंक (अंक)

मराठी अंक	गुजराथींत म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
१	एकडे एक	एक	१
२	बगडे बे	बे	२
३	तगडे त्रण	त्रण	३
४	चोगडे चार	चार	४
५	पांचडे पांच	पांच	५
६	छगडे छ	छ	६
७	सातडे सात	सात	७
८	आठडे आठ	आठ	८
९	नवडे नव	नव	९
१०	एकडेमीडे दस	दस	१०
११	बेऊ एकडे अगियार	अगियार	११
१२	एकडे बगडे वार	वार	१२
१३	एकडे तगडे तेर	तेर	१३
१४	एकडे चोगडे चौद	चौद	१४
१५	एकडे पांचडे पंदर	पंदर	१५
१६	एकडे छगडे सोळ	सोळ	१६
१७	एकडे सातडे सत्तर	सत्तर	१७
१८	एकडे आठडे अठार	अठार	१८
१९	एकडे नवडे ओगणीस	ओगणीस	१९
२०	बगडे मीडे वीस	वीस	२०
२१	बगडे एकडे एकवीस	एकवीस	२१
२२	बेऊ बगडे बावीस	बावीस	२२
२३	बगडे तगडे तेवीस	तेवीस	२३

मराठी : अंक	गुजराथी म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
२४	बगडे चोगडे चोवीस	चोवीस	२४
२५	बगडे पांचडे पच्चीस	पच्चीस	२५
२६	बगडे छगडे छव्वीस	छव्वीस	२६
२७	बगडे सातडे सत्त्यावीस	सत्त्यावीस	२७
२८	बगडे आठडे अठयावीस	अठयावीस	२८
२९	बगडे नवडे ओगणत्रीस	ओगणत्रीस	२९
३०	तगडे मींडे त्रीस	त्रीस	३०
३१	तगडे एकडे ऐकत्रीस	ऐकत्रीस	३१
३२	तगडे बगडे बत्रीस	बत्रीस	३२
३३	बेऊ तगडे तेत्रीस	तेत्रीस	३३
३४	तगडे चोगडे चोत्रीस	चोत्रीस	३४
३५	तगडे पांचडे पांत्रीस	पांत्रीस	३५
३६	तगडे छगडे छत्रीस	छत्रीस	३६
३७	तगडे सातडे साडत्रीस	साडत्रीस	३७
३८	तगडे आठडे आडत्रीस	आडत्रीस	३८
३९	तगडे नवडे ओगणचालीस	ओगणचालीस	३९
४०	चोगडे मींडे चालीस	चालीस	४०
४१	चोगडे एकडे एकातालीस	एकातालीस	४१
४२	चोगडे बगडे बेतालीस	बेतालीस	४२
४३	चोगडे तगडे तेंतालीस	तेंतालीस	४३
४४	बेऊ चोगडे चुंवालीस	चुंवालीस	४४
४५	चोगडे पांचडे पिस्तालीस	तिस्तालीस	४५
४६	चोगडे छगडे छेंतालीस	छेंतालीस	४६
४७	चोगडे सातडे सुडतालीस	सुडतालीस	४७
४८	चोगडे आठडे अडतालीस	अडतालीस	४८
४९	चोगडे नवडे ओगणपचास	ओगणपचास	४९

मराठी अंक	गुजराथी म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
५०	पांचडे मीडे पचास	पचास	५०
५१	पांचडे एकडे एकावन	एकावन	५१
५२	पांचडे बगडे बावन	बावन	५२
५३	पांचडे तगडे तेपन	तेपन	५३
५४	पांचडे चोगडे चोपन	चोपन	५४
५५	बेळ पांचडे पंचावन	पंचावन	५५
५६	पांचडे छगडे छप्पन	छप्पन	५६
५७	पांचडे सातडे सत्तावन	सत्तावन	५७
५८	पांचडे आठडे अठ्ठावन	अठ्ठावन	५८
५९	पांचडे नवडे ओगणसाईठ	ओगणसाईठ	५९
६०	छगडे मीडे साईठ	साईठ	६०
६१	छगडे एकडे एकसठ	एकसठ	६१
६२	छगडे बगडे बासठ	बासठ	६२
६३	छगडे तगडे तेंसठ	तेंसठ	६३
६४	छगडे चोगडे चोसठ	चोसठ	६४
६५	छगडे पांचडे पांसठ	पांसठ	६५
६६	बेळ छगडे छांसठ	छांसठ	६६
६७	छगडे सातडे सडसठ	सडसठ	६७
६८	छगडे आठडे अडसठ	अडसठ	६८
६९	छगडे नवडे अगन्योसित्तेर	अगन्योसित्तेर	६९
७०	सातडे मीडे सित्तेर	सित्तेर	७०
७१	सातडे एकडे इकोतेर	इकोतेर	७१
७२	सातडे बगडे बोंतिर	बोंतिर	७२
७३	सातडे तगडे तोंतिर	तोंतिर	७३
७४	सातडे चोगडे चुंवोतेर	चुंवोतेर	७४
७५	सातडे पांचडे पंचोतेर	पंचोतेर	७५

मराठी अंक	गुजराथी म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
७६	सातडे छगडे छोतेर	छोतेर	७६
७७	बेऊ सातडे सित्तोतेर	सित्तोतेर	७७
७८	सातडे आठडे इट्टोतेर	इट्टोतेर	७८
७९	सातडे नवडे अगन्याएंशी	अगन्याएंशी	७९
८०	आठडे मीडे एंशी	एंशी	८०
८१	आठडे एकडे एक्याशी	एक्याशी	८१
८२	आठडे बगडे ब्याशी	ब्याशी	८२
८३	आठडे तगडे त्र्याशी	त्र्याशी	८३
८४	आठडे चोगडे चोन्याशी	चोन्याशी	८४
८५	आठडे पांचडे पंचाशी	पंचाशी	८५
८६	आठडे छगडे छाशी	छाशी	८६
८७	आठडे सातडे सत्त्याशी	सत्त्याशी	८७
८८	बेऊ आठडे अट्ट्याशी	अट्ट्याशी	८८
८९	आठडे नवडे नेव्याशी	नेव्याशी	८९
९०	नवडे मीडे नेऊ	नेऊ	९०
९१	नवडे एकडे एकाणुं	एकाणुं	९१
९२	नवडे बगडे बाणुं	बाणुं	९२
९३	नवडे तगडे त्राणुं	त्राणुं	९३
९४	नवडे चोगडे चोराणुं	चोराणुं	९४
९५	नवडे पांचडे पंचाणुं	पंचाणुं	९५
९६	नवडे छगडे छन्नु	छन्नु	९६
९७	नवडे सातडे सत्ताणुं	सत्ताणुं	९७
९८	नवडे आठडे अट्टाणुं	अट्टाणुं	९८
९९	बेऊ नवडे नव्वाणुं	नव्वाणुं	९९
१००	एकडे बे मीडे सो	सो	१००

मराठी	गुजराथी उच्चार	मराठी	गुजराथी उच्चार
७५	पोणोसो	९९।।।	पोणीसो
१२५	सवासो	१५०	दोढसो
१७५	पोणाबसो	१९९।।।	पोणीबसो
२००	बसो	१३५७	एक हजार, त्रणसो, सतावन.
१२३४५	बार हजार, त्रणसो, पिस्तालीस.		
२४६८१०	बे लाख , छेंतालीस हजार, आठसो, दस.		
२४६८६४२	चोवीस लाख, अडसठ हजार, छसो, बेंतालीस.		
१२३४५१२३	एक करोड, त्रेवीस लाख, पिस्तालीस हजार, एकसो, त्रेवीस.		

क्रमवाचक

मराठी	गुजराथी	मराठी	गुजराथी
पहिला	पहेक्षे	सातवा	सातमे
दुसरा	थीजे	आठवा	आठमे
तिसरा	त्रीजे	नववा	नवमे
चौथा	येथे	दहावा	दसमे
पांचवा	पांथमे	अकरावा	अगियारमे
सहावा	छठे	बारावा	थारमे

आवृत्तिवाचक

मराठी	गुजराथी	मराठी	गुजराथी
एकदा	अेकवार	दुप्पट	अेगळुं
दोनदा	अेव २	तिप्पट	त्रळुगळुं
शांभरदा	सोवार	चौपट	थारगळुं

(८)

संख्या मोजण्याची पद्धति

मराठी	गुजराथी	मराठी	गुजराथी
एकम्	એકમ	खब्ज	અબજ
दहम्	દશક	खर्व	ખર્વ
शतम्	શતક, સો	महापद्म	મહાપદ્મ
सहस्र	હજાર	शंकु	શંકુ
दशसहस्र	દસહજાર	जलधि	જલધિ
लक्ष	લાખ	अंत्य	અંત્ય
दशलक्ष	દસ લાખ	मध्य	મધ્ય
कोटी	કરોડ	परार्ध	પરાર્ધ
दशकोटी	દસ કરોડ		

२

व्याकरण

धडा १ ला

नाम

नामाचे तीन प्रकार आहेत. (१) विशेष नाम, (२) सामान्य नाम आणि (३) भाववाचक नाम.

विशेष नाम:—याला गुजरार्थीत 'संज्ञावाचक नाम' असेही म्हणतात. विशेष नामाचे 'स्थलवाचक' आणि 'मनुष्यवाचक' असे दोन प्रकार आहेत.

स्थलवाचक—मुं'पछ, वडोदरा, सुरत, तापी, नर्मदा, हिमालय, विंध्य, अशिया, युरोप, वगैरे.

मनुष्यवाचक—प्रभोद, विनोद, भगनलाल, छगनलाल, सुधा, डांता, शांता वगैरे.

सामान्यनाम:—याचेही तीन प्रकार आहेत. 'जतिवाचक', 'द्रव्यवाचक' व 'समूहवाचक'.

जातिवाचक—हाथी, घोडी, गाय, कागडे, पुरशी, नदी, पर्वत, धर.

द्रव्यवाचक—धडे, सोनु, चांदी, गोण, धी, दुध, पाणी, जांजीर.

समूहवाचक—लश्कर, मेदनी, टाणू, जुमणे, जूथ, दुकडी.

भाववाचक—भीडाश, कडवाश, भलाच, सव्याच, चिद्राश, गणपथु, यतुराच, घोणाश, अहिंसा, व्हेध, बिनाश, कडापथु.

(१०)

भाववाचक नामाचे प्रत्यय—आश, आध, पण, पाणुं, आणु, प, पो, ता,
अ, ध, गी वगैरे आहेत.

उदा.:—आटुं-आटाश, ललु-ललाध, धगुं-धउपणु, उदार-उदारपणुं,
नीयुं-नीयाणु, मोटुं-मोटप, अनुकूल-अनुकूलता, गुरु-गौरव,
नादान-नादानी, मांडुं-मांडगी

नामावरून भाववाचक—प्रत्यय त्व, आर्ध, य.

उदा.:—स्त्री-स्त्रीत्व, शेड-शेडाध, सुजन-सौजन्य.

क्रियापदावरून भाववाचक नाम-प्रत्यय अन, आव, णु, णुं, आट, आप.

उदा.:—भणुं-भजन, यउं-यउव, -गुं-यवणुं-गुं-यवणु, गभरावुं-गभराट,
भेसवुं-भेसाणुं (बसकर-बैठक) भेण-भेणाप.

अभ्यास

खालील नामें कोणत्या प्रकारचीं आहेत तें सांगा—

अग्नि, शोधक, स्मृति, मन, क्षमा, पृथ्वी, वहें यणी, शूद्र, मृत्यु, संध,
श्रम, पिरामिड, ज्ञानधन, सोफ्टीस, डाइलो, कवि, भरी, जृमभू.

खालील शब्दांवरून भाववाचक नामें करा.—

गीळुं, नरभ, मर्द, योक्थ्यु, शाणो, ललुं, सायुं, गीं, भोणुं,
कुशाण, दुष्ट, मुनि, सपाट, ताणुं, सती, भाणुस, शूर, गावुं, ठाणुं,
कडेवुं, यालवुं, यमकवुं, दणवुं.

घडा २ रा.

लिंग (ज्ञात)

लिंगाला गुजरार्थात जाति म्हणतात. मराठीप्रमाणेंच गुजरार्थात पुल्लिंग,
स्त्रीलिंग व नपुंसकलिंग अशा तीन प्रकारचीं लिंगें असतात. त्यांना अनुक्रमें
नरजाति, नारीजाति व नान्यतरजाति असें म्हणतात.

पुल्लिङ्गः—सर्वसाधारणपणं सर्व ओकारान्त शब्द किंवा ज्यांना 'केवो' नें प्रश्न केला जातो तीं नामें पुल्लिङ्गी समजावीत.

उदा.:—धोडो, छोडरो, पाडो, वडरो, यथियो, रोडयो, पाटयो, दोटो, वडरो.

अपवादः—अकारान्त पु.—उं६र, पत्थर, द्विस, पुरष, पग, रोग.

आकारान्त पु.—राज, देवता (विस्तव), वा (वात).

इकारान्त पु.—हाथी, कवि, धोषी, वाधरी, धष्णी.

उकारान्त पु.—धडं, लाडु, शत्रु, वायु.

स्त्रीलिङ्गः—सर्वसाधारणपणं सर्व इकारान्त शब्द किंवा ज्यांना 'केवी' नें प्रश्न केला जातो तीं नामें स्त्रीलिङ्गी समजावीत.

उदा.:—योपडी, टोपी, गिलाडी, विजणी, गरमी, वाडी, गाडी, पूंछडी.

अपवादः—अकारान्त स्त्री—साकर, मूछ, पूंठ, रात, वात, दीवेट.

आकारान्त स्त्री—आधा, सज्ज, दया, आशा, कथा, भाया.

उकारान्त स्त्री—सासु, वडु, वस्तु, धातु, ग्यु.

एकारान्त स्त्री—रेखे, डरडे.

ओकारान्त स्त्री—जणे, पो, (संवय) गणे.

नपुंसकलिङ्गः—सर्वसाधारणपणं उकारान्त शब्द किंवा ज्यांना 'केवुं' नें प्रश्न केला जातो तीं नामें नपुंसकलिङ्गी समजावीत.

उदा.:—पशु, रं, लींयु, छापं, वां६रं, गाडुं, डाडुं आंसुं.

अपवादः—अकारान्त नपुं.—डिं६, धर, गाभ, आड, नाक, मन.

आकारान्त नपुं.—वडो६रा, गोधरा, सा६रा.

इकारान्त नपुं.—मुंअर्ध, धी, पाष्णी, दडी, मोती, पी.

ओकारान्त नपुं.—भो.

पुल्लिङ्गाच्या अन्त्य ओकाराचा इकार किंवा उकार केल्यानें त्या शब्दांची अनुक्रमें स्त्रीलिङ्गी किंवा नपुंसकलिङ्गी रूपें होतात.

उदा:—	पुल्लिङ्गी	स्त्रीलिङ्गी	नपुंसकलिङ्गी
	धोडो	धोडी	धोडुं
	वां६रो	वां६री	वां६रं

(१२)

पुल्लिगी	स्त्रीलिङ्गी	नपुंसकलिङ्गी
पिडाडो	पिडाडी	पिडाडुं
पडरे	पडरी	पडरं

काहीं नामांना फक्त दोनच लिङ्गें असतात.

उदा.:-	पु.	स्त्री.	पु.	स्त्री.
	डाडा	डाडी	भाभा	भाभी
	रोटको	रोटकी	प्राहाणु	प्राहाणी
	पाडो	पाडी		

काहीं नामें फक्त पुल्लिङ्गीच आहेत.

उदा.:-—पडियो, दरीओ, दरवाणे, कायभो, आपको वगैरे.

काहीं नामें पुल्लिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग दोन्ही लिङ्गांत कायम रहातात.

उदा.:-—वपत, विधि, या, शोध, मतलप, तपास.

काहीं पुल्लिङ्गी नामांचें स्त्रीलिङ्गी शब्द निराळेच आहेत.

उदा.:-	पु.	स्त्री.	पु.	स्त्री.
	पु३ष	स्त्री	आप	भा
	भोर	ढेल	वर	वहु
	ससरो	सासु	भाध	भेत
	आपको	गाय	भाध	भोग्ध
	पाडो	लेंस		

काहीं पुल्लिङ्गी नामांना आ, इ, अण, ऐण, डी, आणी, किंवा णी हे प्रत्यय लावल्यानें त्यांचें स्त्रीवाचक शब्द होतात.

उदा.:-	प्रत्यय आ-	प्रत्यय आणी-	प्रत्यय णी-			
	पु.	स्त्री.	पु.	स्त्री.	पु.	स्त्री.
	आण	आणा	गार	गाराणी	यं'डाण	यं'डाणणी
	शिक्षक	शिक्षिका	धणी	धणीयाणी		
	प्रिय	प्रिया	शं	शं'हाणी		

प्रत्यय इ-		प्रत्यय अण, अण-	
पु.	स्त्री.	पु.	स्त्री.
कुमार	कुमारी	सिंह	सिंहण्य
नट	नटी	कुंभार	कुंभारण्य
देव	देवी	भोय्यी	भोय्यण्य-भोय्येण्य
नर	नारी	नाग	नागण्य-नागेण्य
डोसो	डोशी	प्रत्यय डी	
भला	भली	पु.	स्त्री.
पुत्र	पुत्री	डणम	डणमडी
डीकरे	डीकरी	भील	भीलडी
		जं०	जं०डी

काहीं नामें पुल्लिंग आणि नपुंसकलिंग दोन्हीत वापरलीं जातात.

उदा.:- पत्र, मत, माण्युस.

काहीं नामें स्त्रीलिंग व नपुं. दोन्हीत चालतात.

उदा.:- सोपारी, बनोछ, (मुंज) धडीयाण, ओणभाण्यु.

‘ आंवरक्ष ’ हें नाम तिन्ही लिंगांत वापरलें जातें.

तत्सम शब्दांचें लिंग—गुरु, पति, आत्मा वगैरे संस्कृत प्रमाणें पुल्लिंगांच आहेत. व दया दक्षी नीति वगैरे संस्कृतप्रमाणें स्त्रीलिंगांच आहेत. वन वयन वगैरे संस्कृतप्रमाणेंच नपुंसकलिंगांच आहेत. परंतु खालील काहीं शब्दांचे लिंग संस्कृतप्रमाणें न रहातां बदललें आहे.

शब्द	संस्कृतामध्ये लिंग	गुजराथीत लिंग
वस्तु	नपुं.	स्त्री.
मित्र	नपुं.	पु.
पक्षी	पु.	नपुं.
मत	नपुं.	पु.
तारा	स्त्री.	पु.

कित्येक नामांचें अर्थपरत्वे लिंग बदलतें.

नाम	पुल्लिगी	स्त्रीलिंगी
यास	पद्धति	वर्तन
राव	राजा	तक्रार
भेज	पेढ	शोध
वार	वार (सोम, मंगळ इ.)	वेळ
धातु	धातु (व्याकरणांतील)	धातु (खनिज पदार्थ)
भात	भात (शिजलेले तांदूळ)	प्रकार (तऱ्हा)

खालील नामांचे लिंग ओळखा व बदला.

वर, डांत, छोटः पटेल, धांय्ही, भाध, सोनी, मोर, शिक्षक, पिशाच, नाग, आण, देव, शिष्य, पाडो, मोय्ही, हज्जम.

धडा ३ रा

वचन (वचन)

गुजरार्थांत मराठीप्रमाणेच दोन वचने आहेत. एकवचन आणि अनेकवचन यांना अनुक्रमे ऐकवचन आणि अहुवचन असे म्हणतात. सर्वसाधारणपणें नामाच्या एकवचनास ' ओ ' प्रत्यय लावल्याने त्याचें अनेकवचन होते. हा प्रत्यय फक्त जोडला जातो. अंत्यस्वरार्शी त्याचा शुद्ध संधि होत नाहीं.

उदा.:-	एकवचन	अनेकवचन	एकवचन	अनेकवचन
	राज	राजओ	माता	माताओ
	येपडी	येपडीओ	दीकरी	दीकरीओ

अकारान्त नामें—अंत्य स्वराचा ओ होतो, किंवा मूळरूपच रहातें.

उदा.:-

माणुस-माणुसो, माणुस,

धर-धरो, धर.

वात-वातो.

अणद-अणदो, अणद.

दर-दर.

आकारान्त, ईकारान्त व ऊकारान्त स्त्रीलिंग आणि पुल्लिंग नामांना अंत्य स्वराशीं सांधे न होतांच 'ओ' प्रत्यय लागतो.

उदा.:—

राज-राज्यो

कथा-कथाओ

शत्र-शत्रुओ, शत्रु

राष्ट्री-राष्ट्रीओ

भाणी-भाणीओ, भाणी

धातु-धातुओ, धातु

उकारान्त नपुंसकलिंगी नामांचें अनेकवचन आकारान्त होतें व त्यापुढें 'ओ' हा विकल्पानें लागतो.

उदा.:—

ध'डुं-ध'डां, ध'डांओ

छाप३'-छापरां, छापरांओ

माथुं-माथां, माथांओ

अकरं'-अकरां, अकरांओ

एकारान्त, ऐकारान्त आणि ओकारान्त हीं नामें उभयवचनीं सारखींच रहतात.

ओकारान्त पुल्लिंग नामाच्या अन्त्य 'ओ' चा 'आ' केल्यानें त्यांचें अनेकवचन होतें. तदनंतर त्याला अनेकवचनाचा 'ओ' प्रत्यय विकल्पानें लावावा.

उदा :—

छोकरे-छोकरा, छोकराओ

बोटे-बोटा, बोटाओ

धोडे-धोडा, धोडाओ

ओकारान्त स्त्रीलिंगी व नपुंसकलिंगी नामांना अनेकवचनाचा प्रत्यय लागत नाही.

उदा.:— धो-धो

भो-भो

सभूषवायक व द्रव्यवायक नामें नेहमीं एकवचनींच रहातात.

उदा.:— धी, पाणी, देवता, आंड, जूथ, भेदनी.

परंतु द्रव्यवायक नाम जेव्हां निरनिराळे प्रकार दर्शवितें तेव्हां त्यांचें अनेकवचन होतें.

उदा.:— तेशे धाटधाटनां पाणी पीधां छे.

पणीआ, झांझां, डेसरीयां, लज्ज, मान, वभाणु, लाड वगैरे नामें नेहमीं अनेकवचनीच रहातात.

विशेष व भाववाचक नामें एकवचनीच वापरलीं जातात.

कोणा व्यक्तीस मान द्यावयाचा असेल तेव्हां त्या व्यक्तीनामाचा अनेकवचनी प्रयोग होतो.

उदा.:-

नेताणु आल्या.

पंडीत नेहरे धांज्जंती सद्धरे गया.

पूज्य आपुणु आ प्रभाशुं भोलता.

महेताणु मोडा आल्या.

स्त्रियांना बहुमान द्यावयाचा झाल्यास नपुंसकलिगी अनेकवचनी प्रयोग होतो.

उदा.:-

डाडी गयां.

भासी भांड पड्या.

महाराणी गटकभंड गयां.

विशेषनामें एकवचनीच असतात. पण जातीवाचक प्रमाणें त्यांचा उपयोग झाल्यास वाक्याचा प्रयोग अनेकवचनी होतो.

उदा.:- अेवा मोहननाथ तो छप्पन जेया.

अभ्यास

खालील वाक्यांतून नामें शोधून काढून त्यांचें लिंग व वचन सांगा. आणि नंबर बदलून पुन्हा लिहा.

(१) गध साध आपरी अने नर सारी थध हती.

(२) आंभ, झान, मों, ने हांत स्वच्छ राभवां जेध अे,

(३) कुतरांजे देलनां पींछां वींभी नाभ्यां.

(४) कोणसो, कोभंड, सिंधव, सोनुं, क्लाधं वगेरेने भनीज हहे छे.

५) गाय, अकरे, गंठ, गधेडां, कुंतरां ने घेठां अे पाणवा लायक जनवर छे.

(१७)

घडा ४ था

विभक्ति (विभक्ति)

मराठीप्रमाणेच गुजरार्थीतही आठ विभक्ति आहेत.

प्रथमा	पडेदी	प्रत्यय नाहीं	कर्ता
द्वितीया	पी७	(ने), किंवा प्रत्यय नसतो.	कर्म
तृतीया	त्री७	(ये), (वडे)	कर्ता, करण
चतुर्थी	येथी	(ने)	संप्रदान
पंचमी	पांयभी	(थी), (थडी)	अपादान
षष्ठी	छट्टी	(नो, नी, तुं), (ना, नां)	संबंध
सप्तमी	सप्तभी	(मां), (ये)	अधिकरण
संबोधन	संभोधन	सामान्य रुप	संबोधन

अकारान्त पुल्लिंग-पग (पाय)

पग	पगो	पगथी, थडी	पगोथी-थडी
पग, पगने	पगोने	पगनो-नी-तुं	पगोना-नां
पगे, पगवडे	पगोये, पगोवडे	पगमां, पगे	पगोमां
पगने	पगोने		

आकारान्त पुल्लिंग-वक्ता (वक्ता)

वक्ता	वक्ताओ	वक्ताने	वक्ताओने
वक्ता, वक्ताने	वक्ताओ,	वक्ताथी-थडी	वक्ताओथी-थडी
	वक्ताओने	वक्तानो-नी-तुं	वक्ताओना-नां
वक्ताये, वडे	वक्ताओये-वडे	वक्तामां-ये	वक्ताओमां-ने

इकारान्त पुल्लिंग-कवि (कवि)

कवि	कविओ	कविथी-थडी	कविओथी-थडी
कविने	कविओने	कविनो-नी-तुं	कविओना-नां
कविओ-वडे	कविओये-वडे	कविमां-ये	कविओमां-ये
कविने	कविओने		

उकारान्त पुल्लिङ्ग-शत्रु (शत्रु)

शत्रु	शत्रुओ	शत्रुथी-थडी	शत्रुओथी-थडी
शत्रु-ने	शत्रुओ-ने	शत्रुनो-नी-नुं	शत्रुओना-नां
शत्रुओ-वडे	शत्रुओओ-वडे	शत्रुमां-ओ	शत्रुओमां-ओ
शत्रुने	शत्रुओने		

ओकारान्त पुल्लिङ्ग-घोडा (घोडा)

घोडा	घोडाओ	घोडाथी-थडी	घोडाओथी-थडी
घोडा-घोडाने	घोडाओ-ओने	घोडानो-नी-नुं	घोडाना-नां
घोडे-घोडाओ-	घोडाओ-ओओ-		घोडाओना-नां
घोडावडे	ओवडे	घोडामां-ओ	घोडामां-ओ
घे डाने	घोडाओने-घोडाने		घोडाओमां-ओ
घोडाथी-थडी	घोडाथी-थडी		

अकारान्त स्त्रीलिङ्ग-आंभ (डोळा)

आंभ	आंभो	आंभथी-थडी	आंभोथी-थडी
आंभ-ने	आंभो-ने	आंभनो-नी-नुं	आंभोना-नां
आंभो-आंभवडे	आंभोओ-वडे	आंभमां-आंभे	आंभोमां-ओ
आंभने	आंभोने		

आकारान्त स्त्रीलिङ्ग-आशा (आशा)

आशा	आशाओ	आशाथी-थडी	आशाओथी-थडी
आशा-ने	आशाओ-ने	आशानो-नी-नुं	आशाओना-नां
आशाओ	आशाओओ	आशामां-ओ	आशाओमां-ओ
आशाने	आशाओने		

इकारान्त स्त्रीलिङ्ग-छोडरी (मुलगी)

छोडरी	छोडरीओ	छोडरीथी-थडी	छोडरीओथी-थडी
छोडरी-ने	छोडरीओ-ने	छोडरीनो-नी-नुं	छोडरीओना-नां
छोडरीओ-वडे	छोडरीओओ-वडे	छोडरीमां-ओ	छोडरीओमां-ओ
छोडरीने	छोडरीओने	छोडरी	छोडरीओ

उकारान्त स्त्रीलिंग-सासु (सासू)

सासु	सासुओ	सासुथी-थडी	सासुओथी-थडी
सासु-ने	सासुओ-ने	सासुनो-नी-तुं	सासुना-नां
सासुओ-वडे	सासुओओ-वडे	सासुभां-ओ	सासुओभां-ओ
सासुने	सासुओने		

ऐकारान्त स्त्रीलिंग-रनै

रनै	रनैओ	रनैथी, थडी	रनैओथी-थडी
रनै-ने	रनैओ-ने	रनैनो-नी-तुं	रनैओना-नां
रनैओ-वडे	रनैओओ-वडे	रनैभां-ओ	रनैओभां-ओ
रनैने	रनैओने		

अकारान्त नपुं.-पेतर (शेत)

पेतर	पेतरो	पेतरथी-थडी	पेतरोथी-थडी
पेतर-ने	पेतरो-ने	पेतरनो-नी-तुं	पेतरोना-नां
पेतरो-वडे	पेतरोओ-वडे	पेतरभां-ओ	पेतरोभां-ओ
पेतरने	पेतरोने		

इकारान्त नपुं.-मुं'अध (मुंबई)

मुं'अध	मुं'अधथी-थडी
मुं'अध-ने	मुं'अधनो-नी-तुं
मुं'अधओ-वडे	मुं'अधभां-ओ
मुं'अधने	

उकारान्त नपुं.-धं'डुं (अडें)

धं'डुं	धं'डां-धं'डांओ
धं'डुं-धं'डाने	धं'डाने-धं'डांओ ने
धं'डाओ-धं'डे-धं'डावडे	धं'डांओ-धं'डांओओ-धं'डांओवडे-धं'डे
धं'डान	धं'डाने-धं'डांओने
धं'डाथी-थडी	धं'डांओथी-थडी
धं'डानो-नी-तुं	धं'डांओना-नां
धं'डाभां-ओ	धं'डांओभां-ओ

प्रत्येक विभक्तीला स्वतंत्र असा एक अर्थ असतोच. याशिवाय ती विभक्ति इतर कांहीं अर्थानीं सुद्धां वापरली जाते. उदा.:-प्रथमा ही मुख्यतः कर्त्याकरितां वापरली जाते. परंतु तिचा उपयोग एरवींही होतो. गुजराथीत एक विभक्ति किती अर्थानीं वापरली जाते किंवा खाली दिलेल्या वाक्यांत ती कोणत्या अर्थाने वापरली गेली आहे तें दाखवेलें आहे.

प्रथमा:—

- (१) नामार्थे प्रथमा:—हुं डागण वांयुं धुं--' हुं ' नामार्थे प्रथमा.
- (२) अभिहित कर्म:—भें डागण वांय्यो--' डागण ' अभिहित कर्म,
नामार्थे प्रथमा.
- (३) संबोधनार्थ :-हे भाई, तुं आभ डेभ पोसे छे?--' भाई ' संबोधन.
- (४) विधेयवाचक :-डलडता भन्त्य शहुर छे--' शहुर ' विधेयवाचक.
- (५) परिणामवाचक:-तेणे जे दोटा पाणी पीधुं -- 'जे दोटा ' परिणामवाचक.

द्वितीया:—

- (१) अभिहित कर्म:-तुं हिसाय गणे छे--' हिसाय ' अप्रत्यय द्वितीया.
-भहेताण्जे छोकरांजोने सभगव्या-छोकरांजोने ' सप्रत्यय द्वितीया.
-तें हिसाय गण्यो--' हिसाय ' नामार्थे प्रथमा.
- (२) स्थलवाचक :-हुं अमदावाड गयो हतो -- ' अमदावाड स्थलवाचक द्वितीया.
- (३) मर्यादावाचक :-हिसाय २८१४६ कूट जंयो छे--' २८१४६ ' मर्यादावाचक.
- (४) कालवाचक :-मोहन तथु दिवस जिभार रहयो--' दिवस ' कालवाचक.

તૃતીયા:—

- (૧) કર્તાર્થ :—રાજ્યે પ્રધાનને ખોલાવ્યો—‘ રાજ્યે ’
કર્તાર્થે તૃતીયા.
- (૨) કરણાર્થ :—તેણે અપુત્ર્યે કલમ ધડી—‘ અપુત્ર્યે ’
કરણાર્થે તૃતીયા.
- (૩) હેતુવાચક :—ગરમીયે નદીનું પાણી સુકાય છે—‘ ગરમીયે ’
હેતુવાચક.
- (૪) મૂલ્યવાચક—૮૬ રૂપિયે તોલો સોનું મળે છે—‘ રૂપિયે ’
મૂલ્યવાચક.
- (૫) વિકૃતિવાચક :—તે પગે લંગડો છે—‘ પગે ’ વિકૃતિવાચક.
- (૬) સાહિત્યવાચક :—સેનાપતિ હજાર માણસે રણે ચઢ્યો—‘ માણસે ’
સાહિત્યવાચક.
- (૭) ફલવાચક :—આ કામ સુધારે એક અઠવાડિયે પૂરું કર્યું—
‘ અઠવાડિયે ’ ફલવાચક.
—વિના મહેનતે કંઈ કામ થતું નથી—‘ મહેનતે ’
તૃતીયા.

ચતુર્થી:—

- સંપ્રદાનાર્થાને :—શિક્ષકે રસીકને ધનામ આપ્યું—‘ રસીકને ’ સંપ્રદાનાર્થે.
- ગૌણકર્માર્થાને :—તમે મને આ ચોપડી મોકલી હતી—‘ મને ’ ગૌણકર્માર્થાને.
- તાદર્થ્ય :—તમે મેળો જોવા જવાના છો ?—‘ જોવા ’ તાદર્થ્યે.
- રુચિઅર્થાને :—આંધળાને આ વાત ગમે છે—‘ આંધળાને ’ રુચિઅર્થે ચતુર્થી.
- ષષ્ટ્યર્થાને :—પંકજને પાંચ પુત્ર છે—‘ પંકજને ’ ષષ્ટ્યર્થે ચતુર્થી.
- કર્તાર્થાને :—હવે તેને બહાર જવું પડ્યું—‘ તેને ’ કર્તાર્થે.

પંચમી:—

- અપાદનાર્થ :—પતંગ છાપરેથી પડ્યો—‘ છાપરેથી ’ અપાદનાર્થે.
- હેતુ :—કોલેરાથી ઘણું માણસો મરી ગયાં—‘ કોલેરાથી ’ હેતુ.

करणः-छोकराओ पेन्सलथी लपे छे—‘ पेन्सलथी ’ करण.

कर्ताः-भारथी आ काम थशे नहिं—‘ भारथी ’ कर्ता.

मर्यादावाचकः-विकास आठ दिवसथी गेरडाजर छे—‘ दिवसथी ’ मर्यादा.

न्यूनाधिकतावाचकः-मुंअर्ध सर्वथी यदियातुं अंहर छे—‘ सर्वथी ’
न्यूनाधिकतावाचक.

षष्ठीः—

संबंधः-शेडनी भोटर (मालकी), छोकराना थाप (नातें), अडना
पांदा (स्थान).

कर्ताः-आ पुस्तक भाइं लपेलुं छे—‘ भाइं ’ कर्तावाचक षष्ठी.

कर्मः-गोविंदतुं धनाम जोवाध गयुं—‘ गोविंदतुं ’ कर्मवाचक.

आरंभः-हुं डालथी मांटी छुं—‘ डालथी ’ आरंभवाचक.

अधिकरणः-ते रातना गगे छे—‘ रातना ’ अधिकरण.

करणः-हुं गततो हिंदु छुं—‘ गततो ’ करण.

नामयोगीः-भारी डने ते इपिया भागतो नथी—‘ भारी ’ नामयोगी.

सप्तमीः—

स्थलवाचकः-हुं दिल्ली गवानी छुं—‘ दिल्ली ’ स्थलवाचक.

कालवाचकः-तंहरस्त आणक दिवसमां त्रणुवार आय छे—‘ दिवसमां
कालवाचक.

करणः-स ध्याओ जे इपियामां लूगोण लीधी—‘ इपियामां ’ करणवाचक.

सतिसप्तमीः-जते दडाडे ते सुधरी गयो—सतिसप्तमी.

विकृतिः-ते आंजे डालो छे—‘आंजे’ विकृति.

परंतुः-अधाओ आवी रडया—मध्यें ‘ओ’ हा विभक्ति-प्रत्यय नसुन
केवलप्रयोगी अव्यय आहे.

हुं डालथी निशाणे नरुशि—‘ डालथी ’ हें क्रियाविशेषण अव्यय आहे.

खालील विभक्ति-दर्शक अव्ययें लक्षांत ठेवण्याजोगी आहेत.

चतुर्थी—भाटे, डाणे, वास्ते, लीधे, साइ.

पंचमी—वडे, वते, थडी.

(२३)

षष्ठी --तणो, तण्णी, तणुं, क्रेरो, क्रेरी, क्रेरं.

सप्तमी--भाळे, भोजार, मध्ये, अंदर, उपर.

तुनो तुञ् आब्ब्यो } नो, नी, नुं हे षष्ठीचे प्रत्यय नसून
अेनी अेण वात } उभयान्वयी अव्ययें आहेत.
त्यांने त्यांण अेस }

अभ्यास

खालील वाक्यांतल्या नामांची विभक्ति सांगा.

(१) वांढरं जाडनी टोत्रे पळुंअी गयुं. (२) डारीगर हाथे डाम
करीने पोतानुं भरणुपोषणु करे छे. (३) मुसाडरे ङीट परथी कूढको मार्यो.
(४) अहिंथी विद्यापीठ अे माधलि दूर छे. (५) तेने अहिंअ्याथी गयाने
अर्थी कलाठ थछ गयो.

खालील शब्द वापरून वाक्य बनवा आणि नंतर त्यांची विभक्ति सांगा.
धेर, दुश्मनने, रातने, घणु, दडाडे, यणुअे, नाडवाने.

घडा ५ वा

क्रियापद

क्रियापदाचे प्रकारः—(१) अकर्मक, (२) सकर्मक, (३) द्विकर्मक, (४)
भावकर्तृक, (५) अपूर्ण, (६) सहाय्यकारक, (७) संयुक्त.

अकर्मकः—होवुं-थवुं-अेसवुं-णवुं-नीडणवुं-अनवुं-लागवुं.

सकर्मकः—अणवु-वांअवुं-आपवुं-पाणवुं-आवुं-गणवुं-करवुं.

द्विकर्मकः—प्रदायक--आपवुं-पिरसवुं-मोडलवुं-अणुवुं.

कारक—करवुं-मानवुं-अनाववुं-गणवुं-अणवुं.

भावकर्तृकः--गणवुं-अणवुं-दणवुं-अणवुं-अणवुं-अणवुं-अणवुं.

अपूर्णः—अणवुं-आसवुं-लागवुं-अणवुं.

•

सहाय्यकारकः—जेध्थ-शक-हो.

निषेधवाचक सहाय्यकारकः—नहि-ना-मा-न.

संयुक्तः—वांथी नाथ्-यदी भेस-उठी न्-लध् आव-सुध् रहु.

संयुक्त क्रियापदानें क्रिया लवकर आणि पूर्ण होत असल्याचें दर्शविलें जातें, तें सकर्मक आहे कीं अकर्मक हें पहिल्या क्रियापदावरून व त्याचा काळ दुसऱ्या क्रियापदावरून ठरवला जातो. अशीं क्रियापदें मुख्य क्रियापदाच्या काळांत किंवा अर्थांत वाढ करितात. शक, हो आणि जेध्थे या तीन क्रियापदांचा अशा वेळीं उपयोग केला जातो.

उदाः—तु जध शकीश. (जवुं-शकवुं हीं दोन क्रियापदें.)

हुं भेरी हतो. (भेसवुं-होवुं हीं दोन क्रियापदें.)

तारे आवुं जेध्थे (आवुं-जेध्थे हीं दोन क्रियापदें.)

मूळ क्रियापद	संयुक्त क्रियापद	विकृताचा प्रकार	विकार.
न	भोली न, उठी न.	सक. अक.	पूर्णता.
यूक	जध यूक्यो, थध यूक्युं	सक. अक.	समाप्ति.
नाथ्	भारी नाथ्, भाध नाथ्	सक.	स्वरा.
पड	भोली पड, रडी पड्युं	सक. अक.	अवचितपणा.
पाड	पकडी पाड, लध् पाड	सक. अक.	अवचितपणा.
ले	पी ले, लध् ले	सक. अक.	त्वरा.
हे	नाथ्पी हे, ईंकी हे	सक.	त्वरा.
रहु	भेरी रहुचो, वांथी रहुचो	सकं. अक.	पूर्णता.
शकें	होडी शकें, यडी शकें	सक. अक.	शक्ति.
भूक, राथ्,	वांथी भूक, भूकी राथ्	सक.	तयारी.
रहु	जतो रहु, होउतो रहु	सक. अक.	चालूपणा.
था	उभो था, यालतो था	सक. अक.	आरंभ.
न	आपतो न, करतो नाथ् छे	सक. अक.	चालूपणा.
आव	यालतो आवे छे.	सक. अक.	संवय.
कर	वांथ्या कर, भाधा कर	सक. अक.	संवय.

मूळ क्रियापद	संयुक्त क्रियापद	विकृतांचा प्रकार	विकार.
ज्	लभ्जे ज्जुं, करे ज्जुं	सक. अक.	चालूपणा.
ज्	करवा ज्जतो हतो	सक, अक.	इच्छा.
कर	उठवा करतो हतो	सक. अक.	इच्छा.
आव	हाण यठवा आवी	सक. अक.	समय.
लाग	करवा लाग, घेवा लाग	सक. अक.	मदत.
लाग	लभ्वा लाग्ये.	सक. अक.	आरंभ.

संयुक्त क्रियापदांचा प्रयोग विकारक क्रियापदांच्या लिंगाप्रमाणें होतो.

उदा.:— भे' पाठ लभ्ये. (कर्मणि)
हुं पाठ लप्ती रह्ये. (स. कर्तरी)

अर्थाच्या घोरणानें दोन्हीं क्रियापदांच्या क्रिया निराळ्या असल्यास दोन क्रियापदें मानावीं. एकीचाच बोध असल्यास संयुक्त मानावी.

उदा.:— हुं भुंयध्मां आवी वस्ये-आव्ये ने वस्ये. (निरनिराळीं)
ते अगण वांथी रह्ये-संयुक्त क्रियापद.

घडा ६ वा

वर्तमान काळ

मुख्य काळ तीन:—(१) वर्तमान काळ, (२) भूत काळ, (३) भविष्य काळ.

	ए. व.	अनेक व.
वर्तमान काळाचे प्रत्यय:—१ पु.	उं	ध्जे-ध्जे
(निश्चयार्थ) २ पु.	जे (य)	जे
३ पु.	जे (य)	जे, य, जे

(२६)

आकारान्त व ओकारान्त धातूस 'ओ' ऐवजी 'य' लागतो.

उदा.:—आ-आय, आ-आय, हो-होय आणि एकारान्तास 'ओ' प्रत्यय लागत नाही. उदा.:— ले-ले

(संशयार्थ) सर्व प्रत्यय वरील प्रमाणें.

(आज्ञार्थ) २ पु.

ए. व.

अ. व.

ओ

येथें ओकारान्त धातूच्या 'ओ' चा 'उ' होतो. जसें:—ओ-ओओ आणि एकारान्त धातूचा 'ए' जाऊन त्या जागी प्रत्यय येतो.

जसें:— ले-लो, दे-दो.

वर्तमानकाल (निश्चयार्थ) लभ--

' लभ ' (लिहीणें)

	ए. व.	अ. व.
१ पु.	हं लभुं	अमे लभ्मी
२ पु.	तुं लभे	तमे लभ्मी
३ पु.	ते लभे	तेओ लभे

भा (खा)

	ए. व.	अ. ए.
१ पु.	हं भाउं	अमे भाभ्मी
२ पु.	तुं भाय	तमे भाभ्मी
३ पु.	ते भाय	तेओ भाय

ले (घे)

	ए. व.	अ. व.
१ पु.	हं लउं	अमे लउं
२ पु.	तुं ले	तमे ले
३ पु.	ते ले	तेओ ले

णे (पहा)

	ए. व.	अ. व.
१ पु.	हं नेउं	अमे नेउं
२ पु.	तुं ने	तमे नेओ
३ पु.	ते नेओ	तेओ नेओ

' हो ' चें रूपाख्यान.

	ए. व.	अ. व.
(निश्चयार्थ) १ पु.	हं	हीओ-हैओ
२ पु.	हे	हो
३ पु.	हे	हो

(२७)

	ए. व.	अ. व.
(संशयार्थ)	१ पु. होडं	होडंओ-डडंओ
	२ पु. होय, होडं	हो
	३ पु. होय	होय
	ए. व.	अ. व.
(आज्ञार्थ)	२ पु. था	थाओ
		ए. व. अ. व.
निषेधरूप निश्चयार्थ	१ पु. २ पु. ३ पु.	नथी नथी
	ए. व.	अ. व.
निषेधरूप संशयार्थ	१ पु. न होडं	न होडंओ
	२ पु. न होय	न हो
	३ पु. न होय	न हो

घडा ७ वा

भूतकाळ

	ए. व.	अ. व.
भूतकाळाचे प्रत्ययः—	१ पु., २ पु., ३ पु. ओ	या (पुल्लिंग)
(निश्चयार्थ)	१ पु., २ पु., ३ पु. छ	यां (स्त्रीलिंग)
	१ पु., २ पु., ३ पु., थुं	यां (नपुं.)
(संशयार्थ)	ह्या वेळीं सर्व रूपें सारखींच होतात.	

	ए. व.	अ. व.
उदा.ः—	हुं ओलत	अमे ओलत (१ पु.)
	तुं ओलत	तमे ओलत (२ पु.)
	ते ओलत	तेओ ओलत (३ पु.)

भूतकाळ (निश्चयार्थ) लप्

ए. व.

	पुल्लिग	स्त्रीलिग	नपुं.
१ पु.	भे'लप्प्यो--	लप्पी--	लप्प्युं
२ पु.	ते' लप्प्यो--	लप्पी--	लप्प्युं
६ पु.	ते'ल्ले लप्प्यो--	लप्पी--	लप्प्युं

अ. व.

	पुल्लिग	स्त्रीलिग	नपुं.
	अभे लप्प्यो--	लप्पी--	लप्प्युं
	तभे लप्प्यो--	लप्पी--	लप्प्युं
	ते'अोअे लप्प्यो--	लप्पी--	लप्प्युं

अनियमित क्रियापदें:—ज्यांचीं भूतकाळाचीं रूपें प्रत्यय न लागतां
होतात अशीं कांहीं क्रियापदें खालीं दिलीं आहेत.

क्रियापद	भूतकाळ	भूतकृतंत (विशेषभूतकृतंत)
भा	भाघो-धी-धुं	भाघेसो-ली-लुं
ग	गयो-गध-गयुं	गयोसो-ली-लुं
द	दीघो-दीधी-दीधुं	दीघेसो-ली-लुं
ले	लीघो-धी-धुं	लीघेसो-ली-लुं
पी	पीघो-धी-धुं	पीघेसो-ली-लुं
पीतुं	पीघो-धी-धुं	पीघेसो-ली-लुं
पेस	पेठो-ठी-ठुं	पेठेसो-ली-लुं
पेस	पेठो-ठी-ठुं	पेठेसो-ली-लुं
नास	नाठो-ठी-ठुं	नाठेसो-ली-लुं
देष	दीठो-ठी-ठुं	दीठेसो-ली-लुं
भर	मुअो-मुध-मुठुं	मुअेसो-ली-लुं
सु	सुतो-ती-तुं	सुतेसो-ली-लुं
हो	होतो-हती-हतुं
कडे	कडयो-कडी-कडयुं	कडेसो-ली-लुं
कडे	कडो-कडी-कडुं	कडेसो-ली-लुं
रडे	रडयो-रडी-रडयुं	रडेसो-ली-लुं

(२९)

‘हो’ चें रूपाख्यान.

(निश्चयार्थ) ए. व.		अ. व.			
पुल्लिग	स्त्रीलिग	नपुं.	पुल्लिग	स्त्रीलिग	नपुं.
१ पु. हुं	हती—हत्		अमे	हता—हतां—हतां	
२ पु. तुं	हती—हत्		तमे	हता—हतां—हतां	
३ पु. ते	हती—हत्		तेज्जे	हता—हतां—हता	
(संशयार्थ) हुं, तुं, ते	होत		अमे, तमे, तेज्जे	होत	
किंवा हुं, तुं, ते	हत		अमे, तमे, तेज्जे	हत	

घडा ८ वा भविष्य काळ

भविष्य काळाचे प्रत्ययः—

ए. व.		अ. व.
(निश्चयार्थ) १ पु.	धश	धशुं
२ पु.	धश, शे	शो
३ पु.	शे	शे

संशयार्थाचे प्रत्यय वरीलप्रमाणेंच आहेत.

ए. व.		अ. व.
आज्ञार्थ २ पु.	जे	जे

भविष्यकाळः—एष (निश्चयार्थ व संशयार्थ)

ए. व.		अ. व.
१ पु. हुं	एषीश	अमे एषीशुं
२ पु. तुं	एषीश—एषशे	तमे एषशो
३ पु. ते	एषशे	तेज्जे एषशे
२ पु. तुं	एषजे	तमे एषजे (आज्ञार्थ)

(३०)

भविष्यकाळ ' हो ' चें रूपाख्यान

ए. व.	अ. व.	(निश्चयार्थ व संशयार्थ)
१ पु. हुं होधश	अमे होधशुं	
२ पु. तुं होधश-हशे	तमे हशे।	
३ पु. ते हशे	तेओ हशे	
२ पु. तुं होणे-हणे	तुमे होणे-हणे	(आज्ञार्थ)

घडा ९ वा

मिश्र काळ

मुख्य काळ तीन. वर्तमान, भूत व भविष्य आणि यांच्या पोटभेदांस गुजराथींत मिश्रकाळ म्हणतात.

मराठी

काळाचें नांव	मराठी वाक्य
अपूर्ण वर्त.	मी बसत आहे.
पूर्ण वर्त.	मी बसलों आहे.
रीती वर्त.	मी बसत असतां.
उद्देश वर्त.	मी बसणार आहे.
अपूर्ण भूत.	मी बसत होतो.
पूर्ण भूत.	मी बसलों होतो.
रीती भूत.	मी बसत असं.
उद्देश भूत.	मी बसणार होतो.
अपूर्ण भविष्य	मी बसत असेन.
पूर्ण भविष्य	मी बसलों असेन.
...	...
उद्देश भविष्य	मी बसणार असेन.

गुजराथी

काळाचें नांव	गुजराथी वाक्य
अपूर्ण वर्त.	हुं भेसुं छुं
भूत वर्त.	हुं भेरो छुं
विशेष भूत वर्त.	हुं भेरोओ छुं
भविष्य वर्त.	हुं भेसवानो छुं
अपूर्ण भूत.	हुं भेसतो हतो
द्वित्व भूत	हुं भेरो हतो
विशेष द्वित्व भूत	हुं भेरोओ हतो
भविष्य भूत.	हुं भेसवानो हतो
अपूर्ण भविष्य.	हुं भेसतो होधश
भूत भविष्य.	हुं भेरो होधश
विशेष भूत भवि.	हुं भेरोओ होधश
द्वित्व भविष्य.	हुं भेसवानो
	होधश

(३१)

अभ्यास

खालील वाक्यांचे काळ ओळखा.

- (१) मनमोहन आज्ञे गाभे जवानो हतो.
- (२) तमे षण्णरमां जणे.
- (३) हुं गयो त्यारे गाडी उपडी गछ हती.
- (४) अतिथिनो सत्कार करवो अे गृहस्थनो धर्म छे.
- (५) कसे थोडुं धी लावणे.

घडा १० वा

अर्थ

क्रियापदाला काळ व अर्थ असतो. पैकीं काळाची माहिती मागें दिली आहे. त्याच वेळीं कोणत्या अर्थी तो काळ वापरला असतां क्रियापदाला कोणतें प्रत्यय लागतात हेहि सांगितलें आहेच.

गुजरार्थामध्ये एकंदर पांच अर्थ आहेत.—(१) निश्चयार्थ, (२) संशयार्थ (३) आज्ञार्थ, (४) विध्यर्थ, (५) क्रियातिपत्यर्थ.

प्रश्नार्थ हा निराळा अर्थ न मानतां त्याचा समावेश निश्चयार्थांत केल्यास चालतो.

निश्चयार्थांत क्रियेचें निश्चित स्वरूप कळतें.

उदा:—में ओपडी लप्पी, हुं कसे अभदावाद ज्छश, ते छस्यो.

प्रश्नार्थ:—तमे भारी साथे आवशे ?, आज्ञे क्यो वार थयो ?.

संशयार्थांत बोलणाऱ्याच्या मनांत शंका असते.

उदा:—कदाय आज्ञे वरसाद पडे. ओवुं षने पणु षरं, कडेवाय नडी

(३२)

आज्ञार्थात् आज्ञा किंवा हुकूम असतो.

उदा:--तमा३ं कल्याणु थाओ. (आशीर्वादाथार्थानें)

तेनी आनाअराणी थाओ. (शाप)

तुं अरा हृदयथी माआपनी सेवा करणे. (शिकवण)

हे ! प्रभु, अमने सद्युद्धि आप. (प्रार्थना)

विध्यार्थात् कर्तव्यावर विशेष भर दिला जातो.

उदा:--विद्यार्थीं ओओ शिक्षकने भान आपवुं.

तारे हंभेशां अहिं भेसवुं.

क्रियातिप्रत्यार्थात् क्रिया न झाल्यास पुढील निष्फलतेचा अर्थ निघतो.

उदा:--जे ते भहेनत करत तो पास थात.

जे हुं सुकर्म करत तो दुःखी थात नहि.

ह्याच्यांत पहिली क्रिया झाली नाही म्हणून त्याचे परिणाम भोगावे लागले असा अर्थ होतो. तर ती क्रिया झाली असती तर पुढचे परिणाम झाले नसते असा अर्थ निघतो.

अभ्यास

खालील वाक्यांचे काळ आणि अर्थ सांगा.

(१) आ पूल मज्जुत आंधेसो, पणु रेलभां तण्णु गयो.

(२) कुदरतना नियम पाणया हेत तो दुःख पामत नहि.

(३) आअरे धर्मनो विजय थाय छे.

(४) ऐसी नओ, पाठ वांओ, हाअला गणु अने पछी धेर नओ.

(५) नराक हस्या तो काम अगडयुं समन जे.

(३३)

धडा ११ वा.

प्रयोग

प्रयोग तीन आहेत--(१) कर्तरि, (२) कर्मणि, (३) भावे.
कर्त्याच्या लिंगवचनांप्रमाणे क्रियापदाचे लिंग वचन बदलले म्हणजे त्यास कर्तरि प्रयोग म्हणतात.

उदा:—ते यापडी वांचे छे. सिंहे हरणु पडडी गयो.

भडात्माश्च यक्रीतुं दुध पीता. हूं आणे जभवानी नथी.

कर्माच्या लिंगवचनांप्रमाणे क्रियापदाचे लिंगवचन बदलले म्हणजे त्यास कर्मणि प्रयोग म्हणतात.

उदा:—तेनाथी यापडी वंयाय छे. सिंहे हरणु पडड्युं. उंदरे डपड डरड्यां. भें तेने थोलाव्यो. भारे आणे जभनुं नथी.

ज्या वाक्यरचनेत कर्ता किंवा कर्म यांच्या लिंगवचनांप्रमाणे क्रियापद बदलत नाही परंतु नेहमीं नपुंसकलिंगी एक वचनीच राहते अशा वाक्यरचनेस भावे प्रयोग म्हणतात. भावे प्रयोगांत कर्म असले म्हणजे त्यास सकर्मक भावे प्रयोग आणि कर्म नसले म्हणजे त्यास अकर्मक भावे प्रयोग असे म्हणतात.

भूतकार्त्वी कर्मणि प्रयोग न होणारी क्रियापदे:—अडक, युड, जभ, परणु, पाम, थोल, लणु, लूल, रभ, लाव, अड, डभाव, धाव, थयड, भेट, मण, वणग, वड, वर, सभज इत्यादि.

भूतकार्त्वी दोन्ही प्रयोग होणारी क्रियापदे:—डरड, शत इत्यादि.
वाक्याचे निषेधरूप करणे असल्यास नथी, ना, न, नहि, नव किंवा मा यांचा उपयोग होतो.

उदा:—ते आ वपते धरमां न होय.

तमे आ थायतमां डथुं थोलता ना.

रमणु सिनेमा जेवा जशे नहि.

(३४)

६. आञ्ज् ञ्भवानी नथी.
७. त्यां ञ्धश्च भा.

धडा १२ वा.

प्रेरक

धातूस 'आव' किंवा 'आउ' लागून त्याचें प्रेरक रूप होतें. हे प्रत्यय लागतांना धातूतील 'आ' चा 'अ' होतो.

अकारान्त धातूस बहुशः 'आव' प्रत्यय लागतो.

उदा.:—याल-यलाव, इर-इराव, भार-भराव.

अपवादः—रभ-रभाउ, भेस-भेसाउ, उड-उडाउ, ञ्म-ञ्माउ.

स्वरान्तास 'आउ' प्रत्यय लागतो व तत्पूर्वी 'व' येतो.

उदा.:—पी-पीवउ, आ-आवउ, सु-सुवाउ, गा-गवाउ.

अ, आव, हो, था, रडे वगैरे क्रियापदांचा प्रेरक रूपें प्रचारांत नाहींत. त्यांऐवजीं 'भोक्ल' 'राभ' इत्यादि स्वतंत्र क्रियापदांचा उपयोग केला जातो.

कित्येक अकर्मकांची प्रेरक रूपें सकर्मक होतात. हीं रूपें करतांना उपान्त्य 'अ' चा 'आ' आणि 'ऊ' चा 'ओ' होतो.

कांहीं प्रेरक रूपें

क्रियापद	प्रेरक	क्रियापद	प्रेरक	द्वित्वप्रेरक
गण	गाण	लभ	लभाव	लभावडाव
यर	यार	पी	पीवाउ	पीवडाव
इर	इर	आ	आवउ	आवडाव
पउ	पाउ	गा	गवाउ	गवडाव
अण	आण	वांय	वांयाव	वांयवराव
तुट	तोउ	इर	इराव	इरावराव
उछर	उछेर			

मूल भेद—हुं भेदं छुं. केशव इरी भाय छे.
 सव्य भेद—भारथी भेसाय छे. भारथी यक्षाय छे. केशवथी इरी भवाय छे.
 प्रेरक भेद—हुं (तेने) भेसाहुं छुं. हुं (तेने) यक्षवुं छुं. केशव (भाणइने) इरी भवरावे छे.
 मराठीमध्ये रीतिकाल असा एक प्रकार आहे. व तो वर्तमान, भूत, भविष्य तिन्हीमध्ये आहे. गुजराथीत हुं (केशव) इरी भाउ छुं असे वाक्य वापरले जाते. पण त्या काळाचा विशिष्ट नांव नाही. गुजराथीचें द्वित्व काल, विशेषकाल हे मराठीत नाहीत.

मराठी

- काळाचें नांव
 (१) वर्तमान काल
 (२) अपूर्ण वर्तमान
 (३) पूर्ण वर्तमान

वाक्य

- मी आंबा खातो.
 मी आंबा खात आहे.
 मी आंबा खाछा आहे

किंवा

- मी आंबा खाल्ल्या आहे
 मी आंबा खात असतो
 मी आंबा खाणार आहे
 मी आंबा खाछा
 मी आंबा खात होतो
 मी आंबा खाछा होता

गुजराथी

काळाचें नांव

- हुं इरी भाउ (छुं)
 हुं इरी भाउं छुं
 भे इरी भाधी छे

वाक्य

- वर्तमान काल
 आश्रु वर्तमान
 पूर्यु वर्तमान

विशेष भूत वर्तमान

- (४) रंती वर्तमान
 (५) उदेश वर्तमान
 (६) भूत काल
 (७) अपूर्ण भूत
 (८) पूर्ण भूत

- भे इरी भाधेरी छे
 हुं इरी भावानो छुं
 भे इरी भाधी,
 हुं इरी भातो इतो
 भे इरी भाधी इती

- भविष्य वर्तमान
 भूत काल
 आश्रु भूतकाल
 पूर्यु भूतकाल

काळाचें गांव

वाक्य

काळाचें नांव

वाक्य

(४) उद्देश भूत

मी आंबा खाणार होतो

तुं डेरी पावतो. हतो.

भविष्य भूत

(१) भविष्य काळ

मी आंबा खाईन

तुं डेरी पाईश

भविष्य झण

(२) अपूर्ण भविष्य

मी आंबा खात असेन

तुं डेरी पातो होईश

याकू भविष्य

(३) पूर्ण भविष्य

मी आंबा खाळा असेन

मे' डेरी पाधी हशे

भूत भविष्य

किंवा

मी आंबा खाळिला असेल

मे' डेरी पाधेली हशे

विशेष भूत भविष्य

(४) उद्देश भविष्य

मी आंबा खाणार असेन

तुं डेरी पावतो होईश

विल्व भविष्य

कर्तारि प्रयोग-

तुं डेरी पाडं छुं

तुं असें छुं.

कर्तारि प्रयोग-

भाराथी डेरी भवाय छे

भाराथी असेाय छे. (भावे प्रयोग)

मूळ भेद-

तुं डेरी पाडं छुं

आज्ञार्थ-डेरी भा (भाव अनेक वचनी किंवा सन्मानार्थे प्रयोग)

सहा भेद (शक्यार्थ)-

भाराथी डेरी भवाय छे

विच्यर्थ-आरोअने भाटे डेरी पावी.

प्रेरक-

तुं (तेने) डेरी भगं छुं.

क्रियातिपर्यर्थ-जे तुं डेरी भात तो भुज्यो रहेत नई.

निश्चयार्थ-

तुं डेरी पाडं छुं.

प्रश्नार्थ-हं डेरी पाडं ?

संशयार्थ-

तुं (कदाय) डेरी भात.

निषेधार्थ-हं डेरी भातो नथी.

घडा १३ वा

सर्वनाम (सर्वनाम)

प्रकारः— गुजरार्थात् सर्वनामांचे सहा प्रकार आहेत. (१) पुरुषवाचक (२) स्ववाचक, (३) प्रश्नार्थक, (४) दर्शक, (५) संबंधी आणि (६) अनिश्चित.

पैकी पहिला व दुसरा प्रकार फक्त नामांच्या बदली वापरले जातात म्हणून त्यांस ' विशेष सर्वनाम ' असे म्हणतात.

बाकीच्या सर्वनामांनी गुणाचा बोध होतो म्हणून त्यांस ' विशेषण सर्वनाम ' म्हणतात.

ए. व. अ. व.

- (१) पुरुषवाचकः—प्र. पु. हुं अमे आपणु
 द्वि. पु. ते तमे आप, आपणु
 त्रि. पु. ते तेओ तेओ
- (२) स्ववाचकः—पोते, पांउ, जते, हाथे, पोतपोते.
- (३) प्रश्नार्थकः—कोणु, क्यो, कध, क्युं, शा, शी, थुं.
- (४) दर्शकः—आ, ओ, ते. पेओ, पेली, पेळुं, इलाणो-णुी-णुं,
 ओओ-ली-लुं.
- (५) संबंधीः—जे-ते, जेवुं-तेवुं, जेटलुं-तेटलुं, जेवडुं-तेवडुं
 जेम-तेम, ओकणीज, अन्यान्य, परस्पर.
- (६) अनिश्चितः—हरकोध, हरेक, सह, सौ, सर्व, ओंको, थोडाक,
 कोध, कोधक, कोध ओक, कोक, इलाणो, अमुक,
 कुटलाक इत्यादि सर्वनामों सर्जाव वस्तूकरिता वापरलीं
 जातात.

आणि कधक, कंघ, कथुं, कथुंक, कांघ वगैरे सर्वनामों निर्जीव वस्तूकरितां वापरलीं जातात.

पैकीं हरक्यांघ, हरकंघ, हरेक, हीं नेहमीं एकवचनीं रहातात.

आणि सधणुं, अधुं, क्कटलुंक, क्कटलुं अेक, थोडुं, थोडुंक, धाणुं, धाणुंक व अेकलु हीं कधीं संख्या तर कधीं घाळक प्रमाण दाखवतात.

अनिश्चित सर्वनाम स्वतंत्रपणें वापरले गेल्यास त्याला नामाप्रमाणें विभक्तीचे प्रत्यय लागतात. आणि जर नामाबरोबर वापरलें तर त्या नामास विभक्ति प्रत्यय लागतो.

सर्वनामाचें रूपाख्यान

हुं (मी) प्रथम पुरुष ए. व.

ए. व.	अ. व.	ए. व.	अ. व.
१ मा हुं	अमे	६ डी भारो-री-	अभारो-री-
२ या मने, मुने	अमने, अमोने	३ं-रा-रां	३ं-रा-रां
३ या मे	अमे, अमोअे	७ भी भाराभां	अभभां, अभाराभां
४ थी मने, मारे	अमने, अभारे		
५ भी भाराथी	अभथी, अभाराथी		

तुं (तूं) द्वितीय पुरुष ए. व.

ए. व.	अ. व.	ए. व.	अ. व.
१ मा तुं	तमे, तमो	५ भी ताराथी	तभाराथी
२ या तने	तमने, तमोने	६ डी तारो-री-	तभारो-री-
३ या ते	तमे, तमोअे	३ं-रा-रां	३ं-रा-रां
४ थी तने, तारे	तमने, तभारे	७ भी ताराभां	तभाराभां

ते (तो) तृतीय पुरुष ए. व.

ए. व.	अ. व.	ए. व.	अ. व.
१ मा ते	ते, तेओ	६ ङी ते नी-तुं-	तेमनो-नी-तुं-
२ या तेने	तेमने, तेओने	ना-नां	ना-नां
३ या तेले	तेमले, तेओले		तेओना नी-
४ थी तेने	तेमने, तेओने		तुं-ना-नां
५ भी तेनाथी	तेमनाथी, तेओथी, तेओनाथी	७ भी तेनाभां, तेभां	तेमनाभां, तेओभां, तेओनाभां

आपले (आपण) प्र. पु. } अनेक वचन
द्वि. पु }

१ मा आपले	५ भी आपलाथी
२ या आपलुने	६ ङी आपलो-ली लुं-लुा-लुां
३ या आपले	७ भी आपलाभां
४ थी आपलुने	

आप (आपण) द्वितीय पुरुष अनेक वचन (सन्मानार्थानें)

१ मा आप	४ थी आपने
२ या आपने	५ भी आपथी
३ या आप	६ ङी आपनो-नी-तुं-ना-नां

शुं (काय)

१ मा शुं	५ भी शाथी-शानाथी
२ या शुं	६ ङी शाने-नी-तुं-ना-ना
३ या शाणे-शेले	७ भी शाभां-शेभां
४ थी शाने-शेने	

डोण्यु (कोण)

१ मा डोण्यु
२ या डोने, डेने
३ या डोण्ये, डेण्ये
४ थी डोने, डेने

५ भी डोनाथी, डेनाथी
६ ङी, डोतो, डेतो
७ भी डोनामां, डेनामां

पोते (स्वतः)

१ मा पोते
२ या पोताने
३ या पोते
४ थी पोताने

५ भी पोताथी
६ ङी पोतानो-नी-नुं-ता-नां
७ भी पोतामां

दर्शक
सर्वनाम

द. स. वरून
विशेषण

द. स. वरून
क्रियाविशेषण

आ
अ
ते
जे

आवो, आवडो
अवो, अवडो
तेवो, तेवडो
जेवो, जेवडो
डेवो, डेवडो

आटवो, आम
अटवो, अम, अढि
तेटवो, तेम, त्यां
जेटवो, जेम
डेटवो, डेम
त्यां, म्यां, ज्यां

घडा १४ वा

विशेषण (विशेष्य)

विशेषणाचे दोन प्रकार करतां येतील. (१) विकारी, (२) अविकारी.

विकारी:--डाढ्यो, धोणो, ळडो, सारो, जेवडो, मोटो, पोटो, ळणो.

अविकारी:--डड्यु, स्वय्य, सुप्पी, दोणी, ळांशियार, न्याथी, आणसु.

विकारी विशेषणांत विभक्तिप्रत्यय लागतांना किंवा पुढें सविभक्तिक विशेष्य आलें असतां 'ओ' आणि 'उ' यांचा 'आ' होतो.

उदा.:--डागो घोडो, डागा घोडाने, डाणी घोडीने, डाणी घोडीने.

विशेषणांचे खालीलप्रमाणें आठ प्रकार आहेत.

गुणवाचकः--घोणुं, भाटुं, आणसुं, भायाणु.

क्रियावाचकः--यात्रतुं, गयेलुं, भेसतार.

अनिश्चितः--धळुं, थोडुं, अडु, पुष्कळ.

क्रमः--अेक, भे, सो, हज्जर.

संख्यापूरकः--पहेसो, पीजे, त्रीजे, छट्टो, दसमो.

संख्यांशः--पा, अर्धो, पोणो, सवा, दोट, अढी.

आवृत्तिः--अेकवटुं, भेवटुं, त्रेवटुं, योगळुं.

समूहः--अेक, दशक, सेकडो.

तुलना

अन्यसापेक्षः--दोन वस्तूंची तुलना करणें असल्यास 'थी, इतरतां' या अव्ययांचा उपयोग करून विशेषणापूर्वी 'वधारे, ओधुं, जरा' इत्यादि अव्ययें येतात.

उदा.:--हुं तेनाथी नानी धुं (मी त्याच्यापेक्षां लहान आहे.)

नीलधरा इतरतां नीलेश्वरी हेंशियार छे

(नीलधरापेक्षां नीलेश्वरी हुशार आहे.)

सर्वसापेक्षः--जास्त वस्तूंची तुलना करणें असल्यास 'सो, सव', सधणां' इत्यादि शब्दांबरोबर 'थी, मां, इतरतां, ' या अव्ययांचा उपयोग हांतो.

उदा.:--दिमालय सोथी उंथे छे (हिमालय सर्वांत उंच आहे.)

विधिविशेषणाला गुजराथीत अनुवाद्य विशेषण म्हणतात. व क्रिया-विशेषणाला विधेयवाचक विशेषण म्हणतात. अशा प्रकारचें अनुवाद्य विशेषण

नेहमी नामाच्या पुढे येते व विधेयवाचक नेहमी नामानंतर येऊन क्रियापदाच्या अर्थात भर घालते.

उदा. :— (१) पवित्र गंगा नदी हिमालयभाथी नीडणे छे. (येथे ' पवित्र ' हें अनुवाद्य विशेषण आहे.)

(२) गंगा नदी पवित्र छे. (येथे ' पवित्र ' हें विधेयवाचक विशेषण आहे.)

अनुवाद्य विशेषण नामाच्या लिंगवचनांप्रमाणें बदलतें. विधेयवाचकांत तसें होत नाहीं. खालील वाक्यें पहातां गुणविशेषण, अनुवाद्य विशेषण आणि क्रियाविशेषण यांतील फरक लक्षांत येईल.

गुणवाचक	अनुवाद्यविशेषण	क्रियाविशेषण
(१) आ काय्ती डेरी छे.	आ डेरी काय्ती छे.	सुशिलानी डभर काय्ती छे.
(२) सारो छोकरो रोन् नशाणे न्य छे.	आ छोकरो सारो छे. कारण ते रोन् नशाणे न्य छे.	आ छोकरो साइं भोये छे.

घडा १५ वा

अव्यय (अव्यय)

अव्ययाचे चार प्रकार आहेत. (१) क्रियाविशेषण, (२) नामयोगी (३) उभयान्वयी, (४) केवलप्रयोगी.

क्रियाविशेषणाचे प्रकार

- (१) घोडो लुभण्णिं दोंड्यो (काल)
- (२) घोडो त्यां दोंडी गयो (स्थळ)
- (३) घोडो नलही दोंड्यो (प्रकार)

- (४) घोडो केम होउयो ? (कारण)
(५) घोडो क्दाय होउशे (संशय)
(६) घोडो नक्की होउशे (निश्चय)
(७) घोडो जर होउशे (आवश्यकता)
(८) घोडो ञ्ज होउयो (गतीचा प्रकार)
(९) घोडो योडुं होउयो (न्यूनता, परिमाण)
(१०) घोडो ञ्जु होउयो (अधिकता)
(११) घोडो ञ्जो होउयो (तृप्ति)
(१२) घोडो पुरेपुरे होउयो (पूर्णता)
(१३) हीक, तमे करशा तो मने वांघो नथी (स्वीकार)
(१४) घोडो होउयो नहि (निषेध)
(१५) घोडो केम होउयो ? (प्रश्नार्थक)

- (१) कालवाचकः—नित्य, सदा, रोज, हंमेशा, रातदिवस, निरंतर, वारंवार, धरीधरीथी, वारेधडीये, रोजरोज, वर्षेवर्षे, पहिले, पञ्च, प्रथम, छेवटे, आभरे.
- (२) स्थलवाचकः—अहिं, तहिं, आगम, ज्यां त्यां, ज्यां, उपर, नीचे, डेडण, तणीये, दूर, मध्ये, पासे, अंदर, वये, वेगणे, लगोलग, आगण, पाछण, नजक, उगमण्णा, आथमण्णा, आम, तेम, जेम, जेम.
- (३) रीतिवाचकः—आम, तेम, जेम, जेम, केम, ते प्रमाणे, धीमे गमनेम, अमथो, जेकडम, ज्योयितो, जेमतेम, जेरजेर, थोडेथोडे, सारी पेडे, नडामुं. व्यर्थ, हणवे.
- (४) हेतुवाचकः—केम, शा माटे.
- (५) संशयवाचक—क्दाय, क्दापि, क्दायित्, क्दा, घण्टुंकरि, क्दा, रजेने, अनतासुधी.
- (६) निश्चयवाचकः—जरं, जरेजर, ज्योयित.
- (७) आश्चर्यवाचकः—अवश्य, जर, नक्कीज, निःशंक. अशक.

- (८) अनुकरणवाचकः—धमधम, तडतड, भडभड, गडगड, इडाइड.
 (९) न्यूनतादर्शकः—थोडुं, ओछुं, जरा, जराक, लगार, रज, सडेज,
 लेश, थोडुंघणुं, कंछक.
 (१०) अधिकतादर्शकः—अहु, पुण्डण, वधारे, विशेष, अतिशय.
 (११) तृप्तिदर्शकः—अस, अटलुं, अराअर, पुण्डण.
 (१२) पूर्णतादर्शकः—तदन, भीलकुल, पुरेपूर, रजेरज, छक, संपूणुं.
 (१३) स्त्रीकारवाचकः—असे, वारं, डीक, डा.
 (१४) निषेधवाचकः—नछि, न, ना, मा.
 (१५) प्रश्नार्थकः—अयारे, केम, अयां, शाभाटे.

शब्दयोगी अव्यय (नामयोगी अव्यय)

नामयोगी अव्ययैः—अगाडी, अंदर, आगण, जेडे, पासे, पुंटे, माहे,
 सामे, साथे, हेडण, विना, करीने, कान्ने, माटे, वास्ते
 वडे, गम, तरक, लगी, सुधी, पेडे, भाइक इत्यादि.

केव्हां केव्हां या अव्ययांना ' ना, नी, ने, अे ' हे विभाक्तिप्रत्यय लागतात.
 उदा.:- प्रत्यय

ना	तेना करतां-वडे-वते-वगर-विना.
नी	तेनी जेडे-पाछण-सामे-उपर-माहे-वअे.
ने	तेने माटे कान्ने-वास्ते-अर्थे-अदले-विषे.
अे	हाथे करीने-तेणे करीने-अपुअे.

आच्यांतही स्थलवाचक, काळवाचक, दिशादर्शक, अभावदर्शक, हेतु-
 वाचक, संबन्धवाचक, साधनदर्शक, रीतिवाचक, मर्यादावाचक, तुलनावाचक
 वगैरे प्रकार आहेत.

उभयान्वयी अव्यय

उभयान्वयी अव्ययाचे खालीलप्रमाणे प्रकार आहेत.

समुच्चयवाचकः—तथा, अने, ने.

विकल्पवाचकः--कां, नी, के, वा, अथवा, या, तो, किंवा.

विरोधवाचकः--तोपणु, पणु, परंतु, तथापि, छतां, ते छतां, अलदुं.

कारणवाचकः--कारण्यु, कारण्यु डे, डेमडे, अटला माटे, डे, शाभाटे, जे.

परिणामवाचकः--अे उपरथी, तेथी करीने, अटला माटे, अेथी, अेथी करीने, ते उपरथी, ते माटे, अेटसे.

संकेतवाचकः--जे-तो, जे डे-तोपण्यु, अगर, जे-तोपण्यु, तोपण्यु, क्दाय-तोपण्यु.

संबंधवाचकः--ज्यारे-त्यारे, ज्यां-त्यां, जेम-तेम.

स्वरूपवाचकः--अेटसे, अर्थात.

केवलप्रयोगी अव्यय

हर्षवाचकः--वाह, शायास, हाश, धन्य, आहा, ओहो.

दुःखवाचकः--अरे !, अरेरे.

आश्चर्यवाचकः--अहोहोहो, अय्यय्य.

तिरस्कारवाचकः--धिक्, छट्, थू!, छी!, छी.

क्रोधवाचकः--यूप, अेस.

विनयवाचकः--ॐ.

संबोधनवाचकः--हे, ओ, अे, अरे, अत्या.

कल्याणवाचकः--स्वरित, अस्तु, धन्य.

घडा १६ वा

कृदंत (कृदंत)

एकाच धातूवरून क्रियापद, धातुसाधित क्रियाविशेषण अव्यय, धातुसाधित विशेषण आणि धातुसाधित नाम असे चार प्रकार करतां येतात. पैकीं शेवटच्या तिहींना कृदंत म्हणतात. कृदंताचे मुख्य तीन प्रकार आहेत व त्यांचे पोटविभाग आठ आहेत.

(१) नामरूपीः--सामान्य, कर्तृवाचक.

(२) विशेषणरूपीः--वर्तमान, भूत, विशेष भूत, भविष्य.

(३) अव्ययरूपीः--संबंधक, हेत्वर्थक.

‘वांय’ धातु (सर्व प्रकारचीं कृदन्ते)

कृदन्तांचे प्रकार	प्रत्यय	‘वांय’ धातु	‘वांय’ धातु
	ए. व.	अ. व.	उ. व.
	ए. व.	अ. व.	उ. व.
(१) वर्तमान	ते, ती, तुं	ता, ती, तां	वांयते, वांयती, वांयतां
(२) भूत	ये, झ, युं	या, छ, यां	वांय्ये, वांय्यी, वांय्यां
(३) विशेषभूत	अक्षे, अक्षी, अक्षुं	अक्षे, अक्षी, अक्षुं	वांयक्षे, वांयक्षी, वांयक्षुं
(४) भाविष्य	वने, वानी, वानुं	वानी, वानां	वांयवानी, वांयवानी, वांयवानां
(५) सामान्य	वे, वी, वुं	वा, वी, वां	वांयवे, वांयवी, वांयवां
(६) कर्तृ	नार, रो, री, रं	नार, री, रं	वांयनार, वांयनारी, वांयनारी, वांयनारं
(७) संबन्धक	छं, छं, ने	तां	वांयतां
भूतकृदन्ते			
(८) हेत्वर्थक	ने	वांयवने	वांयवने

- कृदन्ताचा कर्ता, कर्म, आणि अव्ययाप्रमाणें उपयोग होतो.
- (१) सामान्यः— मा३ं कर्तुं क्वाणु भ.ने ? = नाम
- (२) कर्तृवाचकः-- म्हाभारतने लप्नार क्वाणु ? = नाम
— आवुं लप्नारो छोकरो डाखो होवो गोधमे=विशेषण
- (३) वर्तमानः-- अणतुं धर, पडतो वरसाद = विशेषण
-- होडतां थाडी गयो = अव्यय
-- मने भोलतां आवडतुं नथी = नाम
- (४) भूतः-- दीधी शिष्मभणु, लप्प्या लेप्प = विशेषण
मा३ं कर्तुं तेने लावतु नथी = नाम
- (५) विशेषभूतः-- आपेलुं पुरतक, करेलुं काम = विशेषण
-- मा३ं शिप्पेलुं अणे गयुं = नाम
- (६) भविष्यः-- भणवानो भेल = विशेषण
-- शेड मने पसवानुं कड्युं = नाम.

सर्व साधारणतः वर्तमान, भूत, विशेषभूत, भविष्य, या कृदन्तांचा विशेषणासारखा, सामान्य व कर्तृवाचक कृदन्तांचा नामासारखा, आणि संबंधक भूतकृदन्तांचा अव्ययासारखा उपयोग होतो.

घडा १७ वा

साधित शब्द

- (१) क्रियापदावरून झालेली भाववाचक किंवा क्रियावाचक नामें.

प्रत्यय	शब्द
अणु	भरणु-गुंथणु-लीपणु-यलणु.
अक	नावक-आवक-भेडक.
आध	मनाध-लडाध-यडाध-डगाध-सिंसाध.

(૪૮)

પ્રત્યય	શબ્દ
આટ	ઉકળાટ ગભરાટ-ચળકાટ-વણાટ.
આપ	મેળાપ.
આટો	ગપાટો-સપાટો-ઝપાટો.
આણુ	વેચાણુ-ખેડાણુ-ખેંચાણુ રહેડાણુ-લખાણુ.
આલ	ઉઠાવ-દેખાવ-બચાવ-ઠરાવ-પડાવ.
આવટ	બનાવટ.
આણુત	ઓઠણી-લવણી.
આણી	ઉધરાણી-કમાણી.
આણું	ઉધરાણું.
અત	રમત-લડત.
ઓ	કરો-ધેરો.
ણું	પાથરણું-વલોણું-દળણું.
આમણુ	શિખામણુ-ગભરામણુ.
આમણી	પહેરામણી-પધરામણી-વધામણી.
ધ	ચોગી-ચોરી--છીણી.
તર	બણતર-કળતર-ચણતર.
તી	પડતી-ચડતી-ભરતી-ગણતી.
વાડ	એઠવાડ-મ દવાડ.

(૨) વિશેષણ.

ઉ-આઉ	ટકાઉ-ઉડાઉ.
આળ	ખચાળ-વાચાળ.
એલ	રખડેલ-ખાધેલ-પીધેલ.
કણો	ખોલકણો-મારકણો-વઢકણો.
ગ	ખેડુ-ગિતાર.

(૩) વિશેષણાવરૂન માવવાચક નામો.

આધ	ઉંચાધ-નબળાધિ અદેખાધ.
આણુ	ઉંચાણુ-પોલાણુ-લખાણુ-વેચાણુ-ભંગાણુ.

प्रत्यय

शब्द

आश	पिणःश-क्याश-रताश-अटाश-त्रिकाश.
पणु	नानपणु-गांडपणु-सगपणु.
पणुं	शाणुपणुं-मोटपणुं.
ध	अराधी-दलादी-नादानी.
हु	हुंडक-टाढक.
वट	जीणुवट-सायवट
पो	अंधापो-रंडापो--अजापो-धरडापो.
प	उणुप-मोटप-भोणप.
कुं, को	सैकुं-दसको.

(४) नामावरून नामे.

आर्ध	लुय्यार्ध- -पंडितार्ध-भाणुसार्ध.
कर, गर	डारीगर-ज्जगुर.
आर	लुहार-सुथार.
आरो	भडीआरो पुज्जरो.
वाण	गोवाण-रअवाण.
वाणो	हिंमतवाणो-गाडीवाणो-अकलवाणो.
पाण	गोपाण-भूपण.
ध्णो	निशाणीओ-भोमीओ.
वट	नाणुवट-जीणुवट.
वट	कंडावटी-माथावटी-वहाणुवटी,
वाड	भारवाड-काठियावाड.
वाडो	ढेडवाडो-कुंभारवाडो.
वाडी	दूलवाडी-आंभावाडी.
शाण, शाणा	धर्मशाणा-पाठशाण-घोडशाण.
गाणो	लगनगाणो-केरीगाणो.

प्रत्यय

शब्द

र्ध

भेरागी-साहेभी-अधिकारी.

(५) नामावरून विशेषणं.

आर्ध

हरियार्ध.

ध्रुवो

ह्रुवो-रसीवो-क्रोडीवो-रंगीवो.

आण

शरमाण-रभतियाण.

आडि

वगडडि-सुतराडि

र्ध

गणराती गुलाभी-अेरी-कसभी.

डि

भडेनतु-विश्वासु-आणसु.

ध्रुं

भारीलुं-नातीलुं-रसीलुं-क्रोडीलुं-अेरीलुं.

(६) लघुतावाचक.

ध्रु

शेरीध्रु.

डो

वाछरडो-अवडो-(डाकरडो-हग्गमडो)

(तिरस्कार वाचक).

डी

पलंगडी-आंभडी-तणावडी.

डुं

गामडुं-पंभीडुं-गीतडुं.

वो, वी-लु

पाटवो-अगवो-हथेवी-भृगलुं.

वो

छोडवो-लाडवो.

धयो, वियो

आंढलियो-नावलियो.

डो, डुं

वाडडो-छालडुं.

आ

आभणो-धांयो. (तिरस्कार वाचक)

या शिवाय

रातलडी, साहेलडी, नानडुं, वाछरडुं, आलुडां, डोयलडी, हातरडुं.

(७) फारसी प्रत्यय,

गर

सोदागर-तवंगर.

गार

गुनेगार-रोजगार-भददगार.

प्रत्यय	शब्द
गीर	आलमगीर-जहाँगीर.
आन	महुरआन.
वान	दरवान.
अंदाज	गोलंदाज, तीरंदाज.
भोर	हरमभोर, दगाभोर.
दार	झेंजदार, वझादार, सरदार, अमलदार.
दान, दानी	गुलाअदान-पानदान-मच्छरदानी.
स्तान	खिंदुस्तान-तुर्कस्तान.
ध	भूथी-नेधी-मंजुरी-महुरआनी.
गी	आनगी-ताजगी-मांदगी-गंदगी.
गीरी	गुलामगीरी-सोदागीरी.
ती	कमती-भरती.
थी	अजनथी-तोपथी.
वर	जनवर-जेगवर.
वार	उमेदवार-विगतवार-तालेवार.
दार	जमीनदार-झेंजदार.
अंद	हथियारअंद-जेसअंध-जथाअंद.
आज	दगाआज-कुस्तीआज.
आनुं	तोपआनुं-दवाआनुं.
नामा	डुकुमनामा-शहानामा.
यार	होशियार.
मंद	दोलतमंद-अकलमंद.
या	अगीया-गालीया.
ध	शहुरी-ज गली.

(८) सर्वनामावरून विशेषणें.

आ	आवो, आटवो, आवडो.
ते, पेक्षे	तेवो, तेवडो, तेटवो.

(५२)

प्रत्यय	शब्द
जे	जेवो-जेवडो.
	डेवो-डेवडो-डेवडो.
ड्याणु	ड्यो.

धडा १८ वा.

वाक्यविचार.

मराठी व गुजराती भाषेची वाक्यरचना अगदी मारखी आहे. उदा:—

मराठी

गुजराती

किरण आंबो खात आहे.

डिरणु डेरी आय छे.

शंकरराव, तुम्हीं मुंबईला केव्हां जाणार ?

शंकरराव, तमे मुंअछ ड्यारे जयाना ?

पण अजून तू पार आहेस.

पणु दणु तुं आयड छे

शाकुंतल हे कालिदासाचे सर्वोत्तम नाटक आहे.

शाकुंतल अे डल्लिरासनुं सर्वोत्तम नाटक अे.

मुलांनीं आंबापाचे सांगणे ऐकलें पाहिजे.

आयडोअे माआपनुं ड्युं माननुं जेअे.

काहीं लक्षात ठेवण्याजोग्या गोष्टी : —

(१) सप्तमीचे ' अे ' आणि ' मा ' हे दोन प्रत्यय आहेत. परंतु त्यांच्या उपयोगांत सूक्ष्म भेद आहे. पहिला साबिध्द दाखवितो, दुसरा अंतःप्रवेश दाखवितो. जसे:—

माथे पाधडी भूडो

(डोक्यावर पगडी ठेवा)

माथामां बेजुं होय तो सभजे ने !

(ढोक्यात मेदू असेल तर समजेल ना !)

नदीये न्हावुं पणु नदीमां पुण्डी भारवी नथी.

(नदीवर आंघोळ करावी परंतु नदीत बुडी मारूं नये)

हुं निशाणे गये त्यारे भीज्ज छोडराये निशाणमां भेडा हता.

(मी शाळित गेलों तेव्हां इतर मुलें शाळित बसलेलीं होतीं.)

(२) कित्येक विशेषणें केवळ गुणवाचक असून क्रियापदांशीं संबंध ठेवतात. पण त्यांचें लिंग व वचन विशेष्या-प्रमाणेंच रहातें. उदा. :—

याकर उतावणेो होउये.

(चाकर घाईनें पळाला)

भारी भा पहेली उडे छे.

(माझी आई लवकर उठते)

ते माणुस काम साईं करे छे.

(तो इसम काम चांगलें करतो)

(३) क्रियापदाचा भाव तोच क्रियानाथ असल्यास क्रियाविशेषण नपुंसकलिङ्गी अनेकवचनी असतें. उदा. :—

भारा पेटमां धाणुं दुपे छे.

(माझ्या पोटांत फार दुखतें)

डाकाथी साईं वंयातुं नथी.

(काकांना नीट वाचवत नाही)

(४) शुद्ध वर्तमानकाळार्ची रूपें ' हो (छ) ' या सहाय्यकारक क्रियापदासह लिहिलीं व बोललीं जातात. जसं :—

ते जाय छे (तो जातो)

ते क्षपे छे (तो लिहितो)

हुं रमुं छुं (मी खेळतो)

(५) ' विना ' या अव्ययाबद्दल ' वगर ' चा उपयोग होतो व त्याच्या पुढील नाम तृतीयान्त असते.

वगर धारणे, वगर भट्टेनते, वगर वंङ्के, यांस क्रियाविशेषण मानितात.

(६) मराठीतील तृतीयेची कार्ने पंचमीने होतात. उदा. —

माझ्याने जाववते

भारथी जवाय छे.

लेखणीने लिहावे

कक्षभथी क्षपवुं.

या कामाने जीवानिशीं जाल त्या कामां जलथी जशे.

मनुष्य अनुभवाने शहाणा होतो

भाणुस अनुभवथी शाणु थाय छे.

शब्दसंग्रह (व्यावहारिक)

(१) क्रियापद

जाणें	जवुं	होणें	थवुं
खाणें	आवुं	करणें	करवुं
भसणें	होवुं	देणें	आपवुं
चेणें	सवुं	बांधणें	आंधवुं
पहाणें	जोवुं	खेचणें	ताणवुं, भेयवुं
देणें	देवुं	पाळणें	पाणवुं
लिहिणें	लखवुं	मिळवणें	पामवुं
बोलणें	बोसवुं	„	मेणवुं
पिणें	पीवुं	वाचणें	वायवुं
भिणें	भीवुं	वांचणें	अयवुं
शिरणें	पेसवुं	मोजणें	गणवुं
बसणें	भेसवुं	समजणें	समजवुं
पलायन करणें	नासवुं	पकडणें	पडवुं
पहाणें	दोवुं	जेवणें	जमवुं
मरणें	मरवुं	शिवणें	शिववुं
भारणें	भारवुं	स्पर्श करणें	अडकवुं
झोपणें	सुवुं	चुकणें	चूकवुं
सांगणें	कडेवुं	लग्न करणें	परणवुं
राहाणें	रडेवुं	शिकणें	अणवुं
हंसणें	हसवुं	विसरणें	भुसवुं
येणे, जन्मणें	आवुं	लेळणें	रभुं

क्रियापद

आणणें	लावतुं	गोठणें	}	४२तुं
कमावणें	कमावतुं	थिजणें		
मिळवणें	धायतुं	स्थिर हाणें	}	४२तुं
स्तनपान करणे		धायतुं		
बडबडणें	अअउतुं	पडणें		४२तुं
मिठी मारणें	भेटतुं	पाडणें		५३तुं
भेटणें	}	जळणें		५७तुं
मिळणें		मणतुं	जाळणें	५७तुं
सांपडणें			तुटणें	५७तुं
बिलगणें	वणगवुं	तोडणें		५७तुं
बोलणे	वढतुं	वाढणें		६४२तुं
वाढणे	वधतुं	वाढवणें		६४२तुं
वरणें	वरतुं	धावणें		६४३तुं
चावा घेणें	करतुं	आवडणें		६४३तुं
चावणें	यावतुं	माहीत असणें		आवतुं
जिकणें	अतुं	[to Know]		
चालणें	यासतुं	सरकणें		असतुं
करणें	करतुं	सरकवणें		असेतुं
उठणें	उठतुं	भजणें		भजतुं
गाणें	गातुं	भूमिका करणें		भजवतुं
पाठवणें	मोडतुं	चढणें		यढतुं
ठेवणें	राभतुं	गुंतवणें		गुंयवतुं
गळणें	गणतुं	घाबरणें		गभरातुं
गाळणें	}	उगारणें		उगामतुं
चरणें		गणतुं	वर उडवणें	
चारणें	यारतुं	मिळवणें	}	६४२तुं
	यारतुं	To add		

क्रियापद

पाणी उपसर्गे	उद्येयवुं	फरपटर्गे	धसडावुं
चालू लागर्गे	उपडवु	घासर्गे	धसवुं
झोपवर्गे	उंधाडवुं	झीजर्गे	धसावुं
विज्ञवर्गे	ओलववुं	चाटवर्गे	यटाडवुं
ओलांडर्गे	ओलांगवुं	चरणे	यरवु
ठंचून टाकर्गे	डयरवुं	चाटर्गे	याटवुं
छळर्गे	डनडवुं	चिडवर्गे	यीडवुं
कोमेजर्गे	डरभावुं	चिडर्गे	यीडवावुं
कापर्गे	डापवुं	चोखर्गे	यूसवुं
उडी मारर्गे	डूदवु	सावध करणे } पेटवर्गे }	येतवुं
टोचर्गे	डोयवुं	चिकटवर्गे	येटाडवुं
कोतरर्गे	डोतरवु	चिकटर्गे	येटवुं
कुजर्गे	डोडवुं	चोरर्गे	येरवुं
खाजवर्गे	अण्वुं	डचमळर्गे } (पाणी वगैरे) }	छलडवुं
कुटर्गे	आडवुं	छेडर्गे	छंछेडवुं
झटकर्गे	आंभेरवुं	किसर्गे	छीण्वुं
संपर्गे	आटवुं	लपर्गे	छुपावुं
बोचर्गे	आयवुं	फसविर्गे	छेतरवुं
नांगरर्गे	आडेवुं	सोलर्गे	छोडवुं
खेळर्गे	रभवु	स्वस्थ बसर्गे	नंपवुं
खोदर्गे	ओद्वुं	पाखडर्गे	जाटडवुं
उघडर्गे	ओलवुं	झेलर्गे	जीतवुं
	उंधाडवुं	झुंजर्गे	झूडवुं
खोचर्गे	ओसवुं	झोडर्गे	झूडवुं
मरर्गे	गुजरीजवुं	तडफडर्गे	टणवणवुं
गुंतर्गे	गुंयावुं		
व्यवस्थित लावर्गे	गोडवुं		

क्रियापद

टागणें	टांगवुं
फसवणें	डगवुं
ढकलणें	ढेखवुं
डगमगणें	डगवुं
उष्टें भांडें बुडवणें	डभोणवुं
ढवळणें	डहोणवुं
पुरणे	डाटवुं
ढाकावणें	डाडीथुं, करवुं
सांडणें } (प्रवाही) }	ढालवुं
सांडणें (धन)	वेरवुं
कडेवर घेणे } मुलीस माहेरी } बोलावणें } आमंत्रण करणें }	तेडवुं
दमणें	थाडवुं
थोपटणें	थायडवुं
दांत ओठ खाणें	दांतिया करवां
प्रकाशणें } शोभणें }	दीपवुं
धार काढणें	दोडवुं
मार्गदर्शन करणें	दोरववुं
तृप्त होणें	धरावुं
स्तनपान देणें	धवडाववुं
नेमणें	नीमवुं
गवत वगैरे कापणें	नींढवुं
आमंत्रण देणें	नोतरवुं

आदळणें	पछाडवुं
हिसकावणें	पडाववुं
भागवणें	पताववुं
सन्मानानें } पोचवणें }	पधराववुं
आटपणें	परवारवुं
ओंवणें	परोववुं
भिजवणें	पताणवुं
अंगांत कपडा } घालणें }	पडेरवुं
गोजारणें	पंपाणवुं
परवडणें	पालववुं
पाजणें	पावुं
विरघळणें	पीगणवुं
तेल काढणें	पीलवुं
बुजवणे } कोंडणें } पुरणें }	पूरवुं
फुटणें } (गळू) }	झटवुं
सुजणें	झूलवुं
भुंकणें	भसवुं
कान फुंकणें	भंभेरवुं
लिहिलेलें पुसणें	भुंसवुं
आलिगन देणें	भेटवुं
भुंकणें	भसवुं
आजार बरा होणें	भटवुं

क्रियापद

समजूत काढणें	{ मनाववुं समगववुं
विरजणें	भोरववुं
भटकणें	रऊभवुं
त्रास देणे	रंण्डवुं
रुसणें	रिसावुं
ओतणें	रेडवुं
ओथंबणें (फळानें झाड) }	लयवुं
घसरणें } सरकणें }	क्षपसवुं
बाटणें	वटलावुं
ओळखून काढणें	वरतवुं
घुसळणे	वशेववुं
पेरणें	वाववुं
बंद करणें	वासवुं
बिथरणें	विधरवुं
कुजणें	सडवुं
तुलना करणें	सरभाववुं
पेटणें	सभगवुं
सामील होणें	संठाववुं
सहन करणें	सांभवुं
ढकलणें	डसेलवुं
खिकाळणें	डणुडणुवुं
भुंकणें	भसवुं
हुंगणें	सूंधवुं
आनांदित होणें	डरभाववुं

मिळवणें } मिसळणें }	भेजववुं
रडणें	रडवुं
आंघोळ करणें	नाडवुं
नाहणें	माथुं योणवुं
चौळणे	योणवुं
कापणें	शपवुं
जाणणें	णणुवुं
ओळखणें	ओणभवुं
लोळणें	आणोणवुं
विंचरणें	ओणवुं
घांसणें	घसवुं
झिजणें	घसावुं
विकत घेणें	भरीडवुं
विकणें	वेयवुं
झटकणे	भंभेरवुं
शिकरणे	{ नसीकवुं नाक भंभेरवुं
उघडणें	भोलवुं, उधाडवुं
शोधणें	भोणवुं, शोधवुं
निवडणें	विणुवुं
मावळणें	आथभवुं
खणणें	भोडवुं
लपणें	संतावुं
शिकवणें	शिभवुं
घोरणे	घोरवुं
वेणी घालणें	योणवुं वाणवे!

क्रियापद

चालणें	यालवुं	स्वयंपाक करणें	रांधवुं
शिकणें	छीं क्वुं	रडणें	रोवुं
धुणें	घोवुं	लावणें }	लग्गाडवुं
जाणें होणे	जगवुं	पेटवणें }	
पोहणें	तरवुं	झाडू लावणे	रोपवुं
हटकणें	टोक्वु	आणणें	लाववुं
शौचास जाणें	आडे इरवा गवुं	पुसणे	लुखवुं
मिणें	डरवुं	राणें भरणें	वढवुं, लढवुं
तापविणें	तपाववु	कापणें	वाढवु
तोलणे	तोडवुं	ओलांडणें	पटावुं
मुखमार्जन करणे	हातलु डरवुं	वांटणी करणे	वडेंयवुं
अन्न वाडणें	पीरसवुं	वाटणें	वाटवुं
विचारणे	पूखवुं	चिरणे }	सभारवुं
फिरणें	इरवुं	(माजी) }	
भोरडणें	भूम पाडवी	पेटाविणें	सणगाववुं
कडेवर घेणें	तेडवुं	आवडणें }	गभवुं
मोडणें	भांगवुं	करमणें }	
मोजणें	भापवुं	भरणें	भरवुं
विणणें	वणवुं	पसरणें	इलावुं
उगवणे	जगववुं	उडणें	उडवुं
हांकलणें	हांकवुं	फेंकणें	इंक्वुं
लपविणें	संताडवुं	हरवणे	पोवुं
सांभडणे	गडवुं	करमणें }	शववुं
बोलावणें }	भोलाववुं	साध्य होणें }	
हांक मारणें }		(कपडा) }	अंगाणवुं
पाठविणें	भोडलवुं	खळबळावणें }	
मुतणें	मुतरवुं	पिल्लणें	नीयेवुं

क्रियापद

वाळवणें	सुकवपुं	झरणें	अरपुं
दाबणें	इयावपुं	वळणें	वणपुं
सोडणें	छोडपुं	वळवणें	वाणपुं
सुटणें	छूटपुं	उतरणे	उतरपुं
फुटणे	कूटपुं	उतरवणें	उतारपुं
फोडणें	इडपुं	विणकाम करणे	गुंथपुं
बिघडणें	अगडपुं	बांधणे	आंधपुं
बिघडविणे	अगाडपुं	लढणें	लढपु
मिसळणें	लभपुं	रागें भरणें }	
सुधारणें	सुधरपुं	शिकणें	शिभपुं
उकळणें	उकणपुं	हट्ट धरणे	हड पडपुं
उकळवणें	उकाणपुं	हरवणें	भोवुं, भोवावुं

(२) अवयव

आतडे	आंतरकुं (नपुं.)	कानाची पाळी	पुट्टी (स्त्री)
आवाज	कंठ, साद, धाटो (पुं.)	काळीज	इलेणुं. डाणजु (नपुं.)
ओटि	पेटुं (नपुं.)	कूस	पासुं (नपुं.)
ओठ	होठ (पुं.)	केस	वाण (पुं)
अंगठा	अंगुठो (पुं)	कोपर	कूणी, कोणी (स्त्री)
उजवा	जमणो (पुं.)	खांदा	अभा (पुं)
कटि	कंड (स्त्री)	गळा	डोकुं (स्त्री)
कवटी	भोपरी (स्त्री)	गाल	गाल (पुं.)
काख	अगल (स्त्री)	घसा	गणुं (नपुं.)
कान	कान (पुं.)	घोटा	घूटी (स्त्री)
कानशील	लभणुं (नपुं.)	चामढी	आमडो (स्त्री)

अवयव

छाती	छाती (स्त्री)	पापणी	पोपयुं (नपुं.)
जबडा	जउयुं (नपुं.)	पेर (बोटाचे)	पोपणु (स्त्री)
जांघ	जांघ (स्त्री)	पोट	वेढ (पु.)
जीभ	जुभ, भोमडी (स्त्री)	पंजा	पेट नपुं.)
टाळकें	तोळकुं (नपु.)	प्लीहा	पंजे (पु.)
टाच	पानी (स्त्री)	फुफफुस	अरेण (स्त्री)
बावा	आपो (पु.)	बगल	इकसुं (नपुं.)
टाळू	ताणतुं (नपुं.)	बरगडी	आभ (स्त्री)
डोकें	माथुं (नपुं.)	बुबूळ	पांसणी (स्त्री)
डोळा	आभ (स्त्री)		आंभनी डीडी
डोपर	धूंटणु (नपुं.)		आंभनी पुतणी (स्त्री)
तळहात	हथेली (स्त्री)	बंबी	डूटी (स्त्री)
तंगडी	टांटियो (पु.)	बोट	आंगणी (स्त्री)
दाढ	दाढ (स्त्री)	मुवई	लभर (स्त्री)
दांत	दांत (पु.)		भवां
देह	कसेवर, (नपुं.)	मनगट	डांडु (नपुं.)
	दील, शरीर (नपु)	मान	गरदन (स्त्री)
नख	नभ (पु.)	मानगूट	भोयी (स्त्री)
नाक	नाक (नपुं.)	मांडी	साथण (स्त्री)
नाफपुढी	नसकेरी (स्त्री)	मिशी	भूँछ (स्त्री)
नितंब	थापो (पु.)	मूठ	मुक्री, मुकडी (स्त्री)
पाठ	पीठ (स्त्री)	मेंदु	भेजुं, भगण (नपुं.)
	अरडो, वांसो (पु.)		
पाय	पग (पु.)		भोपरी (स्त्री)
पाठीचा कणा	करोड (स्त्री)	रफ	दोडी (नपुं.)

अवयव

रोमांच	३ वां (नपुं.)	हनुवटी	दाढी (स्त्री)
वीत	०हेंत (स्त्री)		हडपची (स्त्री)
वेणी	येाटखो (पुं.)	हाड	हाडकूं (नपुं.)
शेंढी	येाटवी (स्त्री)	हात	हाथ (पुं.)
स्तन	स्तन (पुं.)	हिरडी	अवाहुं (नपुं.)
	धाध (स्त्री)		

(३) आजार

अर्जाण	अण्णुं (नपुं.)	जंत	डिरभ
अर्धशशिी	आधाशीशी (स्त्री)	डांग्या खोकला	उटांठियुं (नपुं.)
अर्धांगवायु	अडवे (पुं.)	थंडीताप	टाढियो ताव (पुं.)
अपस्मार	अपस्मार (पुं.)	मलेरिया	मेलेरिया (पुं.)
कावीळ	कमणो (पुं.)	देवी	शीतणा (स्त्री)
कांजीप्या	अध्याडा	पडसें	सणेभम (नपुं.)
कोड	डोड	पित्त	पित्त (नपुं.)
कॉलरा	डोगणियुं (नपुं.)	पित्त (अंगावर उठतें तें)	शीणी
कंड	दूपस (स्त्री)	प्लेग	भरडी (स्त्री)
खरूज	भस (स्त्री)	बाळंतरोग	सुयारोग (पुं.)
खोकला	उधरस, भांसी (स्त्री)	माळीण	भाणणु (स्त्री)
गळूं	गूमडूं (नपुं.)	मुरडा, आंव	भरडो (पुं.)
गालगुंड	गलगंडुं (नपुं.)	मोती बिंदु	मोतीयो (पुं.)
गोंवर	ओरी	रतवा	रतवा (पुं.)
		रांजणवाडी	आंणुणी (स्त्री)

(४) ऋतु आणि काळ

आज	आज (स्त्री)	पावसाळा	योभासुं (न.पुं.)
आठवडा	अडवाडियुं (न.पु.)	पंधरवडा	पअवाडियुं (न.पुं.)
उद्यां	डाल, आवथीडाल (स्त्री)	मध्यरात्र	मधरात (स्त्री)
उन्हाळा	उनाणो (पु.)	मध्यान्ह	अरा अपोर पु.)
काळ	गर्भ डाल, डाल (स्त्री)	महिना	मदिनो (पु.)
तिन्हीसाजा	समीसांज (स्त्री)	रात्र	रात रात्री (स्त्री)
दुपार	अपोर (स्त्री)	वर्ष	वरस, वर्ष (न.पु.)
पहाट	मणस्कुं, परोढ (न.पुं)	सकाळ	सवार (न.पु. स्त्री)
		संध्याकाळ	सांज (स्त्री)
		हिवाळा	शियाणो (पु.)

(५) औषधें

आले	आदु (न.पु.)	जायफळ	गयडण (न.पुं.)
आळशी	अणशी (स्त्री)	ज्येष्ठमध	जेडीमध (पु.)
आंबा	अजमो (पु.)	डिकेमाली	डिकाभाणी (स्त्री)
एरंडेल	दिवेल (पु.)	तुकुमराई	आवयी आवयी (स्त्री)
काकडशिगी	डाडडशिगी (स्त्री)	तुरटी	डूटडी (स्त्री)
काजऱ्याची बी	जेर डयूरो (पु.)	बिब्बा	बिलासुं (न.पुं.)
कायफळ	डायडण (न.पुं.)	भोरचूड	बिलासो (पु.)
गांठी १पपळमूळ	गंशोडो (पु.)	शोपा	भोरयुथु (न.पुं.)
गुळवेल	गडवेल (स्त्री)		सवा, सुवा
जायपत्री	जवंत्री (स्त्री)		

(६) कुटुंब

आई	आ, भा (स्त्री)	पुतण्याची बायको	भत्रीण वडु
आजी	दादी (स्त्री)		(स्त्री)
आजोबा	दादा (पु.)	बहीण	भेन (स्त्री)
आजोळ	भे.साण (नपुं.)	बाप	प्याप, पिता (पु.)
आजे सासरा	वड सासरा (पु.)	बायको	वडु, धण्णीयाण्णी
आजे सासू	वड सासु (स्त्री)		(स्त्री)
आतेमामे भावंड	भामाझेभना	बायकोची बहीण	साणी (स्त्री)
आत्या	झेभ (स्त्री)	भाऊ	भाई (पु.)
आत्याचा नवरा	डू आणु (पु.)	भाचा	भाण्णेण (पु.)
काका	काका (पु.)	भाची	भाण्णी (स्त्री)
काकी	काकी (स्त्री)	भाच्याची बायको	भाण्णेण वडु
चुलत भाऊ	पित्राई भाई		(स्त्री)
चुलत सासू	काकीण (स्त्री)	मामा	भामा (पु.)
चुलत सासरा	काकाण (पु.)	मामी	भामी (स्त्री)
जांबई	जभाई (पु.)	मामे सासरा	भामाण (पु.)
जाऊ [लहान]	देराण्णी (स्त्री)	मामे सासू	भामीण (स्त्री)
जाऊ [मोठी]	जेहाण्णी (स्त्री)	मावशी	भाशी (स्त्री)
दीर [लहान]	दियेर (पु.)	मावशीचा नवरा	भासाण (पु.)
दीर [मोठा]	जेठ (पु.)	मावस सासू	भाशीण (स्त्री)
नणंद	नणुंद (स्त्री)	मावस सासरा	भासाण (पु.)
नणदेचा नवरा	नणुदेई (पु.)	मावस भाऊ	भसीयाईभाई (पु.)
नवरा	वर, धण्णी (पु.)	मुलगा [स्वतःचा]	दीकरे (पु.)
मुलीचीं (नात	भाण्णी (स्त्री)	मुलगा [कोणताही]	छोकरे (पु.)
मुलं (नातू	भाण्णे (पु.)	मुलगी [स्वतःची]	दीकरी (स्त्री)
पणजी	वडीयाई (स्त्री)	मुलगी [कोणतीही]	छोकरी (स्त्री)
पुतणी	भत्रीण (स्त्री)	मेहुणा	} साणे (पु.)
पुतण्या	भत्रीणे (पु.)	[बायकोचा भाऊ]	
५...			

कुटुंब

मेहुणा	} अनेवी (पु.)	सासरा	ससरो (पु)
बहिणीचा नवरा]		सासू	सासु (स्त्री)
मेहुण्याची बायको	साणावेली (स्त्री)	सासर	सासर' (न.पुं.)
बहिनी	भाभी (स्त्री)	साडू	साडू (पु.)
व्याही	वेवाध (पु.)	सून	वडु (स्त्री)
विहीण	वेवणु (स्त्री)	आई एक परंतु बाप वेगळे अस- णारी भावंडे }	दुधभाध
सवत	शं क (स्त्री)		
सावत्र आई	सावडी मा, ओरमान मा (स्त्री)		

(७) खाद्य पदार्थ

श्रीखंड	शिभंड (पु)	ताक	छास (स्त्री)
अळुवडी	पातरां,	तूप	धी (न.पुं.)
	पत्तरवेलीयां	थालिपीठ	ढंअर' (न.पुं.)
भामटी	दाण, आरी दाण (स्त्री)	दही	दही (न.पुं.)
कढी	कढी (स्त्री)	धिरडे	पूडो (पु.)
काकवी	काकम (स्त्री)	धिरडे	} मावपूडो (पु)
केशरी मात	पिरंण (पु.)	[कणकीचें, गोड]	
कोशाबीर	रायतुं (न.पुं.)	पचडी	क्यूंअर (न.पुं.)
खवा	भात्रो (पु.)	पाटवडी	पाटुडी (स्त्री)
खिचडी	भीयडी (स्त्री)	पापडी	पापडी (स्त्री)
खीर [तांदुळाची]	दूधपाक (पु.)	पुरणपोळी	वेढमी (स्त्री)
गुलाबजंबू	गुलाबजंबू (पु.)	पुरी	पुरणपोणी
चिवडा	चेवडो, केवडो (पु.)	पेढा	पुरी (स्त्री)
जिलबी	जलेपी (स्त्री)	पोळी	पेंडो (पु.)
			रोटली (स्त्री)

साद्य पदार्थ

बर्फी	अरशी (स्त्री)	मोरंबा	मुरम्भो (पु)
बाखुंदी	यासुंदी (स्त्री)	लाडू	साडु (पु)
बेसनवडी	भोहनहार (पु.)	लोणचे	अयाणुं (नपुं.)
भजें	भण्युं (नपुं.)	लोणी	भाभणु (नपुं.)
भाकरी	रोटलो (पु)	वरण	भोणी दाण (स्त्री)
भाजी	शाक (नपुं.)	शिरा	शीरो (पु.)
भात	भात (पु)	शंकरपालें	शंकरपारा (पु)
मुगाचा लाडू	भगभ. भगदण (पु.)		

(८) गृहवाचक

आढें	भोभ (पु.)	मोठी खोली	ओरडो (पु.)
इमारत	भडान (नपुं.)	गच्ची	अगाशी (स्त्री)
उंबरठा	उअरो (पु)	गवाक्ष	अइभो (पु.)
भोटा	ओटलो (पु.)	गज	सणियो (पु.)
भंगण	आंगणुं (नपुं.)	घर	घर (नपुं.)
	वाडो (पु.)	चाळ	याली (स्त्री)
कठडा	डुरो (पु.)	चुनेगच्ची	धायुं (नपुं.)
कारजें	डूवारो (पु.)	छप्पर	छापडं (नपुं.)
कुंपण	वाड (स्त्री)	जिना	सीडी, निसरळी (स्त्री)
कोनाडा	गोअलो (पु.)		
कौल	नणियुं (नपुं.)	टाकी	दादर (पु)
खांब	थांबलो (पु.)		टांडी (स्त्री)
खिडकी	आरी (स्त्री)	तळघर	टांकुं (नपुं.)
खिंडार	आतर (नपुं.)	दगड	भोयडं (नपुं.)
खुंटी	आंटी (स्त्री)	दार	पत्थर (पु)
लहान खोली	ओरडी (स्त्री)		आरणुं (नपुं.)

गृहवाचक

दांडी	वांस (पु.)	मजला	भाण (पु.)
पन्हाळ	परनाण (न.पुं.)	माडी	भेडी (स्त्री)
पाण ठाणें	पाणिया ३ (न.पुं.)	मोरी	योडडी, प्हाण,
पाया	पाथो (पु.)		भोरी (स्त्री)
पागोळी	नेव (स्त्री)	लादी	लादी (स्त्री)
पोट माळा	डातरियुं (न.पुं.)	वाडा	वाडो (पु.)
फळी [भांब्यांची]	छाणली (स्त्री)	विटकर	रोडुं (न.पुं.)
फाटक	आंपो (पु.)		घांठो (पु.)
	छीं दुं (न.पुं.)	विहीर	कुवो (पु.)
भगदाड	गाण्डुं (न.पुं.)	वीट	घांट (स्त्री)
भांत	भांत, दिवाल (स्त्री)	शिडी	निसरणी (न.पुं.)
	डरो (पु.)	शौचकूप	गण्ड (न.पुं.)
		सजा	छण्टुं (न.पुं.)

(९) तिथी

प्रतिपदा	अेकम (स्त्री)	नवमी	नोम (स्त्री)
	पडवो (पु.)	दशमी	दशम (स्त्री)
द्वितीया	भीण (स्त्री)	एकादशी	अगियारस (स्त्री)
तृतीया	त्रीण (स्त्री)		
चतुर्थी	चोथ (स्त्री)	द्वादशी	पारस (स्त्री)
पंचमी	पांचम (स्त्री)	त्रयोदशी	तेरस (स्त्री)
षष्ठी	छठ (स्त्री)	चतुर्दशी	चौदस (स्त्री)
सप्तमी	सातम (स्त्री)	पौर्णिमा	पूतम (स्त्री)
अष्टमी	आठम (स्त्री)	अमावास्या	अभास (स्त्री)

(६९)

वार

सोमवार	सोमवार	शुक्रवार	शुक्रवार
मंगळवार	मंगळवार	शनिवार	शनिवार
बुधवार	बुधवार	रविवार	रविवार
गुरुवार	गुरुवार		

माहिने

गुजराथी वर्ष कार्तिकापासून सुरूं होतें.

कार्तिक	कार्तिक	वैशाख	वैशाख
मार्गशीर्ष	भाद्रपद	ज्येष्ठ	ज्येष्ठ
पौष	पौष	आषाढ	आषाढ
माघ	माघ	श्रावण	श्रावण
फाल्गुन	फाल्गुन	भाद्रपद	भाद्रपद
चैत्र	चैत्र	आश्विन	आश्विन

दिशा

पूर्व	पूर्व	ईशान्य	ईशान
पश्चिम	पश्चिम	अग्नेय	अग्नि
दक्षिण	दक्षिण	नैऋत्य	नैऋत्य
उत्तर	उत्तर	वायव्य	वायव्य

घातुवाचक

रूपे	रूपे (नपुं.)	तांबें	तांबुं (नपुं.)
कथीलं	कथीलं (नपुं.)	पितळ	पित्तण (नपुं.)
चांदी	चांदी (स्त्री)	लोखंड	लोखंडु (नपुं.)
अस्त	अस्त (नपुं.)	सोनें	सोनुं (नपुं.)

(१०) धंदे

गवंडी	कडियो (पु.)	अत्तर वगैरे	} सरैयो
मातीची भांडी } विकणारा	कराणियो (पु.)	सुगंधी द्रव्ये विकणारा	
हलवाई	कंढोर्ध (पु.)	न्हावी	डगम
तांब्या पितळेचीं } भांडीं विकणारा	कंसारो (पु.)	कासार	अ गडीवाणो
भाजीविक्रया	काछियो	भोई	कडार
कापडाविक्रया	कापडियो	खाटीक	कसाध
कुंभार	कुंभार	लाकुडतोड्या	अडियारो
कोष्टी	अत्री	शेतकरी	पेटुत
वाणी	गांधी	गिन्हार्डक	धराक (नपुं.)
तेली	धांथी	कुळकर्णी	तडाटी
शिंपी	दरज	सराफ	नाणुावटी
कापडाचा } फेरीवाला	दोशी	नट	भवैयो
परीट	घोअी	वाटाड्या	भोभियो
पिंजारी	पिंजारे	धनगर	भरवाड
कापडवाला	अगम	भंगी	भेतर
कापड छापण्याचा } धंदा करणारा	भावसार	कारकून	भडुतो
कोळी	भाडी	मास्तर	भडुनाथ
चांभार	भोथी	स्वयंपार्की	भडारोग,
लोहार	लुडार, लवार	सुतार	रसोअयो
		सोनार	सुथार
		खलाशी	सोनी
			आरवे

(११) पत्ते (पानां, आथ)

एका	अेड्को (पु.)	राणी	राणी, रंडी
राजा	आदशाड (पु.)		(स्त्री)

पत्ते

गुलाम	गुल्दो (पु.)	दुरी	दुरी (स्त्री)
दहिल्या	दस्सो (पु.)	किलावर	कूल्दी (स्त्री)
नहिल्या	नव्दो (पु.)	इस्पीक	काणी (स्त्री)
अठ्ठया	अठ्ठो (पु.)	लाल बदाम	लाल (स्त्री)
सत्त्या	सत्तो (पु.)	चौकट	चौकटी, येकट (स्त्री)
छक्का	छक्को (पु.)	हुकूम बोलणें	सर पाउवा
पंजा	पंजो (पु.)	झब्बू देणें	अप्पो पडेरवणे
चौव्वा	चौको (पु.)	पानें पिसणें	प्याळ यीपरी
तिरी	तिरी (स्त्री)		

(१२) पशु (ग्ननवर)

अस्त्रल	रींछ (नपुं.)	मांजर	भिसाडी, भिल्ली (स्त्री)
ऊदमांजर	वण्णीधेर	मेंढी	धेडुं (नपुं.)
ऊंट	ऊंट (पु.)	म्हैस	भेंस, भेंश (स्त्री)
कांगारू	कांगारू (नपुं.)		डोणुं (नपुं.)
कुत्रा	कूतरौ, (पु.) कूतरं (नपुं.)	लांडगा	वरे (नपुं.)
कोल्हा	शियाण (स्त्री)	वाघ	वाघ (पु.)
खेंचर	अच्यर (नपुं.)	शेळी	अकरी (स्त्री)
गाढव	गधेडुं (नपुं.)	ससा	ससडुं (नपुं.)
गाय	गाय (स्त्री)	ससाणा	प्याज (पु.)
गेंडा	गेडो (पु.)	सांबर	साअर (नपुं.)
घोडा	धोडो (पु.)	सिंह	सिंह (पु.)
टोणगा	पाडो (पु.)	हत्ती	हाथी (पु.)
डुकर	डुकर, डूड (नपुं.)	हरीण	हरणु (नपुं.)
तरस	जरप (नपुं.)		
पोळ	सांढ, आप्पसो		

(१३) पक्षी (पंथी)

कबुतर	क्युतर (नपुं.)	चंडोल	चकडोल (नपुं.)
कावला	काग, कागडा	चिमणी	चकली (स्त्री)
कोकिला	कोयल (स्त्री)	पारवा	पारेवुं (नपुं.)
काबडा	भरघो, कुकडा (पु.)	पोपट	पोपट (पु.)
कांबडी	भरधी, कुकडी (स्त्री)	बगळा	बगलो (पु.)
गिघाळ	गीघ (नपुं.)	बदक	बतक (स्त्री)
घार	सभडी, शभणी (स्त्री)	मैना	मेना (स्त्री)
घुबड	धुवड (नपुं.)	मोर	मोर (पु.)
		लांडोर	ढेन (स्त्री)
		साळुंकी	कापर (स्त्री)

(१४) बारीक जीव, जंतु, कीटक

अजगर	अजगर (पु.)	जळं	जलो (स्त्री)
अळी	धयण (स्त्री)	जंत	करम (पु.)
उंदीर	उंहर (पु.)	छुरळ	वंढो (पु.)
ऊ	नू (स्त्री)	टोळ	तीड (नपुं.)
काजवा	आगियो (पु.)	दांस	भयछर
कांसव	कायपो (पु.)	ढेंकूण	भाकड, भांकड
कुत्र्याचें पिळें	कुरकुरियुं (नपुं.)		भाकलु. भांकलु
कोळी	करोणियो (पु.)	पाल	गरोणी (स्त्री)
सार	भिसकोली, { भिलकोडी } स्त्री	बेढकीं	देडकी (स्त्री)
खेंकडा	करयलुं (नपुं.)	बेडूक	देडको (पु.)
गांडूळ	अणसियुं (नपुं.)	मुंगा	भभरो (पु.)
गोम	कानभणूरो (पु.)	मगर	भगर (पु.)
चिचुंद्री	छछंहर (पु.)	माशी	भाभ, भाभी (स्त्री)
चिलटें	भगतरां		

बारीक जीव, जंतु, कीटक

मासा	माछली (स्त्री)	लीख	लीप (स्त्री)
	माछलुं (नपुं.)	वानर	वांढरो (पु)
मुंगळा	भक्रोडा, भक्रोडा (पु.)	वाळवी	बोधर्ध (स्त्री)
मुंगी	झडी (स्त्री)	विंचू	वींछी (पु.)
मुंगूस	नेणियो (पु.)	सर्प	साप (पु.)

पोषाक (कपडां)

उपरणें	भेस (पु.)	दुपटें	गोहडी (स्त्री)
कपडे	लुगडां (नपुं.)	दुलई	गोहडुं (नपुं.)
कासोटा	छोटो (पु)	घोतर	घेती (स्त्री)
कुडतें	अदन (नपुं.)		घेतियुं (नपुं.)
कोट	उगरो (पु.)	निरी	पाटली (स्त्री)
खिसा	गजलुं, भिस्सुं (नपुं.)	पगढी	पाधडी (स्त्री)
गुंडी	भेदियुं (नपुं.)	परकर	धागरो } पु.
चड्डी	यड्डी (स्त्री)	पोलकें	यण्णीयो } पु.
चप्पल	य पल (स्त्री)		पोलकुं (नपुं.)
जानवें	ननोर्ध (स्त्री)	फेटा	कअगो (पु.)
झगा	झराक (नपुं.)	बाही	इंठो (पु)
झबले	सदरो (पु.)	विजार	आंय (स्त्री)
	अभलुं (नपुं.)		पाटलून (नपुं.)
टोपी	टोपी (स्त्री)	सदरा	अभीस { (नपुं.)
			पडेरणु { (नपुं.)

(१५) फळें, सुका मेवा

अननस	अननास (नपुं.)	आंबा	पाडी डेरी (स्त्री)
आमसूल	डोडभ (नपुं.)	आंबळा	आमलो (पु.)

फळें, सुका मेवा

अंजीर	अंशूर (न.पुं.)	ताडगोळां	गलेली (स्त्री)
करवंद	करमटुं (न.पुं.)	द्राक्ष	दराभ (स्त्री)
कालिंगड	कालिंगटुं (न.पुं.)	नारळ	नारियेण } न.पुं.
कवठ	कोटुं (न.पुं.)		नाणियेर }
काजू	काणु (पु.)	पपई	पपैयुं (न.पुं.)
केळे	केणुं (न.पुं.)	पपनस	पपनस (न.पुं.)
कैरी	कायी कैरी (स्त्री)	पिस्ता	पिस्ता (पु.)
खजूर	खणूर (पु.)	पेरू	जमक्षण,
खारीक	खारिक (स्त्री)		जमरुभ (न.पुं.)
चारोळी	चारोणी (स्त्री)	फणस	क्षणुस (पु.)
चिकू	चीकु (पु.)	बदाम	अदाम (स्त्री)
जरदाळू	जरदाळु (न.पुं.)	बेदाणा	सुकी दराभ (स्त्री)
जांभूळ	जाम्बु (न.पुं.)	बोर	भोर (न.पुं.)
टरबूज	सकरटेरी (स्त्री)	मनुका	काणी दराभ
ढालिंब	दाडम (न.पुं.)		(स्त्री)

(१६) भाज्या (शाक)

अळकुडी	अणनीनी गांठ (स्त्री)	कालें	कारेलुं (न.पुं.)
अळू	अणनी (स्त्री)	कांदा	दुंगणी (स्त्री)
अलकोल	नोलकोल (न.पुं.)	कोथिंबीर	कोथमीर (स्त्री)
आल	आदु (न.पुं.)	कोबी	कोथीण (स्त्री)
अंबाडी	अंभाडी (स्त्री)		करमअळो (पु.)
करटालें	कंकोटुं } (न.पुं.)	कोहाळा	लूउ कोणुं (न.पुं.)
	क टालुं }	गवार	शुवारक्षणी,
काकडी	काकडी (स्त्री)		शुवार, शुवारशिग
	आरियुं (न.पुं.)		(स्त्री.)

भाज्या

गाजर	गाजर { (नपुं.)	परवर	परवर (नपुं.)
गिलकें } पारवसें }	रातडिथुं { (नपुं.)	पालक	पालक (पु.)
गोराड्ड	गलकुं (नपुं.)	पाले भाजी	भाज (स्त्री)
घेवडा	रताणु (नपुं.)	फरजबी	इलुशी (स्त्री)
दाण्याची पापडी	वालेण (स्त्री)	फळोवर	कुलेवर (पु.)
चवळी	पापडी (स्त्री)	बटाटा	अटाको (पु.)
चिबूड	चोणी (स्त्री)	भाजी	शाक (नपुं.)
टोमटो	चीमडुं (नपुं.)	भेंडी	भिंडी (स्त्री)
डिंगरी	रुमेठो (पु.)	भोपळा	कोणुं (नपुं.)
तांडलें	भोगरी (स्त्री)	मिरची	भरयुं (नपुं.)
तांदुळजा	धडोडुं { (नपुं.)	मुळा	भूणो (पु.)
दुधी भोपळा	धिसोडुं { (नपुं.)	मेथी	मेथी (स्त्री)
दोडकें	तांदणणे (पु.)	रताळें	शककरियुं (नपुं.)
पडवळ	दुधी (स्त्री)	लिंबू	लींयु (नपुं.)
	तूरियुं (नपुं.)	वांगें	रिंगणु, वेगणु,
	पडवण (नपुं.)	शेवगा	वंत्याड (नपुं.)
			सरगवो (पु.)

(१७) भांडीं व घरांतील सामान

अढकिटा	सुडी (स्त्री)	कढई	कढाई, पेणी,
अभ्रा	गसेइ (पु.)	कालथा	तावडी (स्त्री)
आरसा	अरिसो,	खुजा	तवेथो (पु.)
	तकतो (पु.)	केरसुगी	कूणे (पु.)
	दुर्णु (नपुं.)	कंगवा	सावरणी (स्त्री)
उशी	ओशिकुं (नपुं.)	कंदील	कांसको (पु.)
डखळ	भांडणीणुं (नपुं.)		दानस (नपुं.)

भांडीं व घरांतील सामान

खल	भल (पु.)	ताट	थाणी (स्त्री)
	भांडणी (स्त्री)	तांब्या	बोटा, कणशा,
खाट	आटबो (पु.)		बोटावो (पु)
	ढेलीयो (पु.)	ताम्हून	तरभाळुं (नपुं.)
खुर्ची	पुरसी (स्त्री)		तरभाणी (स्त्री)
गडवा	धडवो (पु.)	तांबली	भोधरळुं (नपुं.)
गादी	पथारी (स्त्री)	दऊत	भडीयो (पु.)
गोवरी	छाळुं (नपुं)	पणती	क्राडीपुं (नपुं.)
घागर	धडो (पु.)	परात	कथरोट (स्त्री)
घागर व कळशी	भेडुं (नपुं.)	पळी	कडणी (स्त्री)
घोडे पाळणा	धोडिपुं (नपुं.)	संध्येची पळी	आयमनी (स्त्री)
घंटा	धंट (पु.)	पाट	पाटबो (पु.)
घंटा [लहान]	धंटडी (स्त्री)	पातेली	तपेली (स्त्री)
चिमटा	साणुशी (स्त्री)	पातेलें	तपेलुं (नपुं.)
चिमटा [कोळशाचा]	यिपीयो (पु.)	पाळणा	पारळुं (नपुं.)
जातें	धंटी (स्त्री)	पिंप	क्राडी (स्त्री.)
झारा	अरो (पु.)		पवालुं (नपुं.)
झांकण	दांकळुं (नपुं.)	पितें	क्राथणो (पु.)
झांकणी	दांकणी,	पोळपाट	आडणी (स्त्री)
	तासक (स्त्री)	फर्ण	कांसडी (स्त्री)
झांज	भंशुरा (स्त्री)	कुंकणी	लुंगणी (स्त्री)
टांक	होडर (पु.)	फुलपात्र	पवालुं (नपुं)
डाव	यभयो (पु.)	बत्ता	दस्ता (पु.)
तपेलें	भनामळुं (नपुं.)		पराधी (स्त्री)
तबा	तवो (पु.)	बाक	आण्ड (स्त्री)
	बोटी, तपी (स्त्री)	शाळेंतलें बाक	पाटली (स्त्री)
तसराळें	तांसणी (स्त्री)	बादली	डोल (स्त्री)

भांडों व घरांतील इतर सामान

बंब	आंभो (पु.)	लाटणें	वेक्षण (नपुं.)
माठ	भाटली, गोणी (स्त्री)	[दिव्याची] वात	दिवेट (स्त्री)
[मोठा] माठ	गोणो (पु.)	व.टी	वाटकी { (स्त्री)
माप	भापियुं (नपुं.)	सतरंजो	शेत्रंथ (स्त्री)
मुसळ	साभेळुं (नपुं.)	समई	दीनी
रवी	रवई (स्त्री)	सूप	सूपडुं (नपुं.)

(१८) वनस्पति

अगस्ति	अगथियो (पु.)	कोरफड	कुंवारपाडुं (नपुं.)
आंवळी	आभणी (स्त्री)	गुलाब	गुलाब (पु.)
आम्रवृक्ष	आंभो (पु.)	घोसाळी	गलकी (स्त्री)
अंबर	अंबर (पु.)	चमेली	अंपेली (स्त्री)
अंस	शेरडी (स्त्री)	चंदन	अगर, सुभाउ (नपुं.)
एरंड	अेरंडो (पु.)	चांफा	अंपो (पु.)
फड्डालिंब	लीमडो (पु.)	जास्वंदी	जसुदी (स्त्री)
कर्दळ	अकडवभेर (स्त्री)	जांभळी	जंभुडी (स्त्री)
कण्हेर	अरेणु (स्त्री)	झेंडु	गलगोरो (पु.)
करवंदी	अरमदी (स्त्री)	डालिंबी	दाउमडी (स्त्री)
कवठाचें झाड	अोडी (स्त्री)	तगर	तगर (स्त्री)
कालें	अारेली (स्त्री)	तोंडली	धलोडी (स्त्री)
केवडा	अेवडो (पु.)	धोत्रा	धंतूरो (पु.)
केळ	अेण (स्त्री)	निवडुंग	थोरियो (पु.)
कोकंबी } रातांबी }	अोकंभी (स्त्री)		

(७८)

वनस्पति

पिंपळ	पींपळा } (पु.)	बेल	श्रीली (स्त्री)
	पीपण }	बोरो	भोरडी (स्त्री)
शुदिना	पुडीना (पु.)	मिरची	भरची (स्त्री)
बाभळ	आवण }	लाजाळू	सगमण्डी (स्त्री)
	आवणियो } पु.	लिंबाण	लिअथु (स्त्री)

४

घडा १ ला

वाक्यसंग्रह

मराठी

तुमचें नांव काय ?
तुम्ही कोठून आलांत ?
तुमच्या गावाचें नांव काय ?
माझे नांव मोहन शंकर गांधी.

मी काटेवाडांतून आलों.
माझ्या गावाचें नांव भावनगर
तेथें माझे स्वतःचें घर आहे.
माझे वडील गरीब असल्यामुळें मी
मराठी पांचवीनंतर शाळा सोडली.
सुहास यंदा चौथी पास झाला व
पांचवीत गेला.
तुम्ही कोण जातीचे आहां ?
रमाबाई घरांत भांडी घासतात.
तो माझ्या घरावरून गेला.
मी पहाटे पांचला जागी झालें.
पावसाळ्यांत आगपेटी सर्दावते.

गुजराथी

तभारं नाम शुं ?
तमे कथांथी आवो छो ?
तभारा गामतुं नाम शुं ?
भारं नाम मोहनदास शंकरभार्
गांधी
हुं काडियावाडभांथी आवुं छुं.
भारा गामनु नाम भावनगर.
त्यां भारं धरनुं धर छे.
भारा आपुण गरीब होवाथी हुं
गुजराथी छट्टीभांथी उडी गयो.
सुहास होणु योथी पास करी
पांयभीभां पड्यो.
तमे शी न्याने छो ?
रभायेन हाथे वासणु भांजे छे.
अे भारा धर आगणथी गयो.
हुं परोदिये पांय वागे नगगी पडी.
योभासाभां दिवासणीनी पेटी हवर्
नय छे.

मराठी

गुजराती

तो कुजक्या मनाचा आहे.
 शकुंतलेनें अमदाबादला जाण्याचा बेत
 रद्द केला.
 आतां त्याची चैन आहे.
 सर्व लोक मुंबईला गेले की मजा
 मारतात.
 काम करणें त्याच्या जीवावर येतें.
 शंकररावांचा मुलगा वाह्यात झाला
 आहे.
 स्वतःच्या जीवाची पर्वा न करतां
 त्यानें आर्गांत उडी घेतली.
 मुकुंदाने पाणी आणि तांदूळ सांढले.
 ती बादली गळकी आहे. तीत पाणी
 रहाणार नाहीं.
 माझी कांचेची बरणी फुटली.
 मुशीला चांगली गाते.
 तिचा गळाही चांगला आहे.
 पूना मेल संध्याकाळीं साडेपांचला
 सुटते.
 विकासची मला तार आली.
 जरा थांबा, मी आधीं खालीं उतरतें,
 मग तुम्ही गाडीत चढा.
 भारती मोटारीचा धक्का लागून खालीं
 पडली.
 बेळ्या मनोहरनें आज घरांत फार
 गाथळ माजवला.

तेनी दानत पोराने टोपरा जेवीं छे.
 शकुंतलाचे अमदाबाद जावतुं मांडी
 वाळ्युं.
 हवे तेने लहरे छे.
 अधां भाणुसे मुअर्ध गया के लहरे-
 पाणी उडावे छे.
 काम करतां तेने जेरे आवे छे.
 शंकररावने छेकरे हाटी गये छे.
 पोताना जननी पर्वा न करतां तेषे
 आगमां अंपलाव्युं.
 मुकुंदे पाणी टाणधुं ने योभा वेयां.
 ते डोल काणी छे. तेमां पाणी रहेशे
 नहिं.
 भारी कायनी परणी फूटी गर्ध.
 सुशिला सारं गाय छे.
 येने साडे पणु सारे छे.
 पूना मेल सांजना साडापांचे उपडे छे.
 विकासने भारा उपर तार आव्यो.
 जरा उभा रहो. पडेलां हुं उतरी पडुं,
 पछी तमे गाडीमां यदी भेसी.
 भारती मोटरनी अडकूटमां आवी ने
 नीचे पडी.
 गांजा मनहरे आणे घरमां पुण
 धांधल भयाव्युं.

मराठी

गुजराती

मी काल संध्याकाळीं वेळींच्या साली-
वरून घसरून पडलों.

माझा डावा पाय मुरगळला आहे.

वा, माधव ! तूं तर खूप केलास.

मोक्यानें बोला, मला ऐकूं कमी येते.

ती चादर जरा पसरा म्हणजे लवकर
वाळेल.

तुला इतकं लागायला मी थोडीच तुला
कांही बोललें आहे ?

महिना अखेर पैमे संपून जातात.

अजून तो वयानें लहान आहे

म्हणून असें करतो, दुसरें काय ?

मला त्यांत कांहीं कळत नाहीं.

पोलिसांनीं चोराला पकडण्यासाठीं
अशी युक्ति केली.

खुळ्याची जरा चेष्टा केल्यावर स्वारी
खुलली.

रंभा अलांकडे फार गर्विष्ठ झाली आहे.

माझें पातळ एका धुण्यांत जवळ जवळ
दोन इंच आटलें.

मुसळधार पावसामुळें नदीचे पाणी
चार इंच वाढलें.

प्रमोदचा हा सदरा एक वर्ष टिकला.

... ६

हें गधडासे सांजे केजांनी छाल परथी
लपरी पडयो.

भारे डाभो पग मयडोडाई गयो छे.

वाड माधव, ते तो भारे डरी.

उतावणा भोला, मने आधुं
संभणाय छे.

पेदी यादर जरा पहोणी डरो डे
जवटी सुकाय.

भें आधुं तने कुंधं इतुं छे, नेथी
तारा मनमां आधुं आवे ?

महिना आभर पैसा भुडी नय छे.

हण तो येनी उभर डायी छे तेथी
आतुं डरे छे. पीतुं शुं !

येमां मने डशी गम पडती नथी.

किंवा

हण येमां कुंधं समजते नथी.

पोलिसे यारने पकडी पाडवाने आवे
घाट घडयो.

धेज्ञानी जरा पुशमरडरी डरी येतवे
भाई यऱ्या.

रंभा हमाणांनी पलु यडी गधं छे.

भारी साडी ऐक धोभांग लगभग भे
धंय यडी गधं.

धोधभार वरसादने लीधे नदीनुं पाणी
यार धंय यड्युं.

प्रमोदनुं आ भमीस ऐक वरस यात्युं.

मराठी

गुजराती

दंग्याच्या वेळी सरकारने कडक उपाय
योजून परिस्थिति आटोक्यांत
आणली.

काय रे मधुकर, कितो वाजले ?
आई, सहला पांच मिनिटें कमी
आहेत.

तुझ्या त्या मोठ्या घड्याळांत तर
सवासदा झाले आहेत.

अग, तें घड्याळ नेहमीं दहा मिनिटे
पुढें असतें.

तर मग, तुझें घड्याळ दहा मिनिटें
मागे असलें पाहिजे.

हा कांठ सुरेशला बेताचा होतो.

तुम्हांला थोडासा उशीर झाला.

एवढ्या तेवढ्यांत रुसतोस काय ?

रश्मीनें जिमखान्यांतील जवळ जवळ
सर्व खेळात भाग घेतला आहे.

आमची दोघांचीं घरे जवळ जवळ
आहेत.

तुला तसं करायचं असल्यास कर.

पण कांहीं दुखापत झाल्यास
माझ्यावर कांहीं नाही.

दुकान घालून बसलां आहांत आणि
काय रुपयाची मोड नाही म्हणता?

काय भलतेच बोलतां वेळ्यासारखें ?

मी कांहीं येत नाही. तुला जायचं
असेल तर खुशाल जा.

दुष्टांभं सरदारें यांपता धड्यांजे करी
भाभलो डाधुभां आण्यो.

अत्या मधुकर, क्रेटला वाग्या.

आ, छभां पांच मिनीट ओछी छे.

तारी पेळी भोटी धडियाणभां तो
सवा छ थया छे.

ओ ओ, ओ धडियाण तो हंभेशां दस
मिनीट वणेली होय छे.

तो पछी तारी धडियाण दस मिनीट
भोटी होवी जेधंजे.

आ कोट सुरेशने अंधभेसतो आवे छे.

तभे थेःडाक भोडा पड्या.

जरा जराभां रिसाय छे शाना ?

रश्मी छभभानानी लगभग अंधी
रभभोभां उतरी छे.

अभारां येनां घेर जेडांजेड छे.

तारे जेवुं करवुं होय तो भले. पण

सांजेभादो थाय तो भारे भाथे
कंधं नडि.

दुकान भांडीने जेहा छो ते कंधं रूपि
यातुं परय्युरथु नडि होय ?

शी वात करो छो गभार जेवी ?

हुं तो कंधं नथी आवतो, तारे जवु
होय तो प्युशीथी ज.

मराठी

गुजराती

बरें झालें आलांत. तुमचीच आठवण करीत होतो.

मनोरंजनची बायको शिकलंलां असूनही नम्र आहे.

तिला स्वतःच्या बुद्धीचा फाजाल अभिमान नाही व ती सर्वांशीं मिळून मिसळून वागते.

माणसाने स्वतःच्या बुद्धीचें अवास्तव स्ताम माजवेलें कीं त्याच्या हुशारीचा किंमत रहात नाही.

दुसऱ्याएवढें आदर्श ठेवण्यापूर्वीं आपण तसें वागून दाखवेलें पाहिजे.

मोठे मोठे आदर्श लोकांना सांगण फार सोपें असते. परंतु स्वतःतसं करून पाहिल्याशिवाय त्यांतल्या अडचणी कळत नाहीत.

दुसऱ्याची चेष्टा करावी. पण अशा वेळीं शहाणपणाचा सर्व मक्ता स्वतःकडे घेऊं नये.

असें केल्यानें चेष्टेची मजा तर जाते पण समोरची व्यक्तीही अखरीस संतापते.

जिथें फार डामडौल असता तिथें प्रत्यक्षांत फार थोडें असतें. त्या बोलण्यांत कांहीं अर्थ नाही.

बरे आल्या. तमनेज संभायां हता.

मनोरंजननी वहु भलेली छतां न व छे.

अने पोतानी युद्धिनुं पोदुं अलिमान नथी, वणी ते अधांनी साथे हणीमणीने रहे छे.

भाणुस पोताना कडापणुं नरर करतां वधारे अलिमान धरावे तो अनी हांशियारीने कांछं पूछनुं नथी.

पीजां आगण आदर्शं भूकतां पहेलां पोते तेतुं वर्तन राणुं न्नेअ.

भोटा भोटा आदर्शं लोका आगण भूकवां अ धणुं सहेलुं काम छे. परंतु पोते पहेलां ते प्रभाणुं करी न्नेया शिवाय अंभानी भूकलीअो न्णुाती नथी.

पीजननी भूकरी करवी. पणुं अवे वणुते उडाणुपणुने अधो धंजरे पोता पासेज राणुने नहि.

अंभ करवाथी भूकरीमां भजा तो नथीज रहेती, उवदुं सामावाणुं आणरे पिणवाय छे.

नेमां हाह भपका वधारे होय छे तेमां सार भाणुजेज होय छे. अे वातमां कंछं भलीवार नथी.

मराठी

गुजराती

असें वांकड्यांत शिरून तुझा -काय
फायदा होणार आहे ?

तो तांब्या मीं उघा केला आहे.

जर्रा थांबा, पांढ्यांना तूप लावून
मर्वाचीं पाने घेतें.

आम आडी वात डरवाभां तारो शे
शुद्धरवार वणशे !

अे दोटा में मेढे भाड्या छतो तेथी
अेडो छे.

जर्रा थोबो, रोटकी योपडी अधांन
भाष्यां पीरसीश.

लक्षांत ठेवण्याजोगे शब्द

मराठी	गुजराती	मराठी	गुजराती
रिक्कामा	नवरा	विधवा	राडेकी
नवरा	१२	माहेरचे किंवा	} आळुं
र	७५२	सासरचे बोलावणें	
नाहीं	अं७	दारावर जाणें	धाळुं
हो	७५अं	वाळंतपणानंतर	} त्रिआळुं
संभाळणें	संभाणवुं	मुलीस सासरीं	
आठवण काढणें	संभाणवुं	पाठवणें	} नांम पाडवुं
ऐकणें	सांभणवुं	नांव ठेवणें	
ऐकवणें	सांभणवुं	नांवें ठेवणें	टीका करवी
परिणीता	माडेकी	माहीत अक्षणें	आवडवुं
परित्यक्ता	छाडेकी	आवडणें	भाववुं

बडा २ रा.

व्यावहारिक गुजरार्थी

- (१) काल मोहनचें डोकें दुखत होतें.
 १ गधडाले मे डनतुं म थुं दुभतुं इतुं.
- (२) माझ्या हातात चार पुस्तकें आहेत.
 २ मान हाथमां यार थोपडिओ छे,
- (३) करण्याचे काम माझें आहे, बोलण्याचें नाही.
 ३ डरवानुं काम माझे छे, ओडवानुं नथी.
- (४) काळोखांत टेंच लागून पडलो, म्हणून डावा पाय मुरगळला आणि उजव्या पायाच्या अंगठ्याला दुखापत झाली.
 ४ अंधारांमां होडर वाग्याथी पड्या, तेथी डावो पग मयडोडाथे ते जभण्या पगना अंगुडाने धम्म थध.
- (५) या मुलाला वीसचें ऐवजी चौवीस बोटें आहेत.
 ५ आ छोडराने वीसने अदले थोवीस आंगणां छे.
- (६) माझी बहीण उफाड्याची अमून तिचा वांधाही चांगला आहे.
 ६ भारी येन येवडा डाडानी होध येतो आंधो पणु सारो छे.
- (७) तुमचा भाऊ उगणा हुसका अमून अंगानेही किरकोळ आहे.
 ७ तभारो भाध येडा धाटतो होध वणी तेनुं शरीर पणु येकवडुं छे.
- (८) सुधा बिचारी दोन वर्षाची होती तेव्हांपासूनच तिचे पाय निरुपयोगी झाले आहेत.
 ८ सुधा थियारी ये वरसनी थध त्यारथीन येना पग रडी गया छे.
- (९) नीलाक्षीचे नाक लांब व सरळ पण जरा बसके होतें.
 ९ नीलाक्षीतुं नाक लांयुं ने अएीदार पणु यपडुं इतुं.
- (१०) नंबर दहाची मान लहान, छाती रुंद आणि हात आंखूड आहेत.
 १ नंअर दसनी गरदन दुंडी, छाती पडोणी अने हाथ दुंडा छे.

(११) कुसुम तिरळी आहे पण तिचा आवाज फारच गोड आहे.

११ कुसुम आडी छे प्रणु येतो साद धरुणु मधुर छे.

(१२) तो भिकारी बिचारा, डोळ्यानें आंधळा, कानानें बहिरा, हातानें षोटा व पायानें लंगडा आहे; त्यांत त्याचें कालच कोणी तरी नाक कापलें.

१२ पेशेो भिभारी गिग्यारेो आंभेे अ.धणेो, डानेे अ.दुरा, ढाथेे ढूठेे नेे पगेे लंगडेे छे. वणीे डालेे डार्धेे येेनुं नाक डाप्युं.

(१३) म्हातान्याच्या तोंडांत दांत नाहीत, केंस पिकले आहेत आणि हातापायांत मुळींच त्राण राहिलेले नाही.

१३ डेेसाना भेेभा दांत नथी, वाण धेेणा छे नेे शरीरभां गिलकुल शक्ति रडी नथी.

(१४) कुमुदसुंदरीचे नाकडोळे रेखीव आहेत, बोटें लांब सडक आहेत, केंस काळेभोर व मोठे आहेत आणि चाल डौलदार आहे.

१४ कुमुदसुंदरीना नाक नेे आंभ भनेेडर छे, आंगणीयेे लांभी छे, वाण डाना भभभर गेेवा नेे भेेडा छे तथा ग्याल भेेडक छे.

गाडीवाल्याशीं संवाद (मराठी)

मोहनः—अरे अे गाडीवाल्या, येतोस का जरा ? काय घेशील बोरीबदरचं ?

गाडीवालाः—साहेब, तीन रुपये.

मोहनः—अं. अरे काय म्हणतोस काय ? तीन रुपये ? असं किती लांब आहे रे !

गाडीवालाः--साहेब, नेहमींचा रस्ता दुरुस्तीकरिता बंद ठेवलाय. बळसा घेऊन जावं लागेल. शिवाय तुमचं सामान. लहान लहान मुलं ! आम्हांला गरीबाला तरी कोण देणार ?

मोहनः--दीड रुपया देईन. चल लवकर. येतोस का ?

गाडीवालाः--नाहीं साहेब. ते नाही परवडणार. गाडीला अजून पुष्कळ वेळ आहे. मला दुसरं गिन्हार्डक मिळेल. तुम्ही आपली दुसरी गाडी बघा.

મોહન:--અરે, પળ એકદમ અસં કાય કરતોસ ? નીટ સમજુતીનં માગશીલ કીં નાહીં ? એકદમ આપલા તીન રુપયે બોલલામ્, તો આમ્હાંલા તરી ઘાયલા પરવડલં પાહિજે ના ? નક્કી બોલ કાય ઘેગાર તં. ડશીરં કરૂં નક્કો.

ગાડીવાલા:--બરં તર મગ. અડીંચ ઘા.

મોહન:--દોન દેઈંન. યેતોસ કા ? એકદાં બોલ.

ગાડીવાલા:--ચલા. તુમચં હોઝં ઘા.

મોહન:--ઠેવા રે સગલં સામાન. શશી, જરા ટૂંકેલા હાત લાવરે. સુધા, તૂં ફરાઝાચા ઢબા વ તાંબ્યા ઠેવ. મોહિની તૂં કાંચનલા ઘેઝન બસ. ચલા આટપા લવકર. હેં પહા ગાડીવાલેદાદા, જરા ગાડી જોરાંત હાકા બરં કા. યર્ડઝાસશીંચ ડમી કરા, મલા અજૂન તિકીટં કાઢાયર્ચીં આહેત.

ગાડીવાળા સાથે સંવાદ (ગુજરાતી)

મોહન:--અલ્યા ઝો ગાડીવાળા, ચાલ આવે છે કે ? શું લઈશ ખોરીઅંદરતું ?

ગાડીવાળો:--સાહેબ, ત્રણ રૂપિયા.

મોહન:--હેં ! શું ખોલ્યો ? ત્રણ રૂપિયા ? એમ તે ફેટલુંક આધું છે અહિંથી ? હેં !

ગાડીવાળો:--સાહેબ, હંમેશનો રસ્તો તો કામ ચાલે છે માટે અંધ છે. ફેરો ખાવો પડશે. વળી તમારો સરસામાન, નાનાં નાનાં યાળકો છે સાથે. અમને ગરીબનેય કોણુ આપશે તમારા વગર ?

મોહન:--દોઢ રૂપિયો આપીશ. ચાલ જલદી, આવે છે કે ?

ગાડીવાળો:--ના સાહેબ. એ નહિ પાલવે. ગાડીને હજી બહુ વાર છે. મને બીજું ધરાક મળશે. તમે તમારે બીજી ગાડી શોધી લો.

મોહન:--અલ્યા, એકદમ આવું શું કરે છે ? જરા સરખું તો ખોલીશ કે નહિ ? એકદમ ખોલી ગયા ભાઈ, ત્રણ રૂપિયા ! અમને પણ પોસાવું નેઈએ ને ? નક્કી ખોલ શું લઈશ તે. મોંડુ ના કરીશ.

ગાડીવાળો:--સારં તારે. અઠી આપજો.

મોહન:--એ આપીશ. આવવું છે ? એકવાર ખોલી જા.

गांधीवाणोः—भये. तमाः३ं थवा घो.

भोदनः—यत्रो भूको यत्रो सामान, शशी, जरा पेटी पकड तो. सुधा, तु पेक्षुं टिशन भोक्स न पाणीगे दोरो उपाड. भोदिनी, तुं कान्यनते लक्ष्मी ते यडा भेस यत्रो, जलदी कगे, आम जे, गांधीवाणामार्ध जरा गांधी जेःथी दोडावज्जे हेां थडं उवास टिकीट ज्योशीस आगणज उनी राभज्जे. मारे ६७ टिकीट उदावनी छे.

डॉक्टरशी संवाद (मगटी)

डॉक्टरः--काय बेबी, काय म्हणतेस / काय काय होतंय तुला साग वधू.

बेबीः--मला बरं नाही.

आईः--तिला काल रात्री खूप थंडी वाजून ताप भरला. १०३ डिग्री होता. पहाटे जरा कमी झाला. आतां पुन्हां वाढू लागला आहे.

डॉक्टरः--आणि काय, डोकं वगरे दुखतंय का / रात्री झोंप आली होती की नाही ?

बेबीः--हो, डोकं खूप दुखतंय. रात्रभर तापाची गुंगीच होती. दोळ्यांची आग फार झाली. पाण्याचा सारखा शोष पडला होता. पाणी प्यायलं की उलटी होते. कांहीच पोटांत टिकत नाही. खोकलाही फार आहे.

डॉक्टरः--बरं तर मग असं कर, तुला देतो ते औषध घे. म्हणजे बरं वाटेल बरं का बेबीची आई, हिला आतां दुधांत थोडी साखर आणि बर्फ घालून ते पाजा म्हणजे उलट्या थांबतील. कांहींतरी पोटांत टिकलं की पित्त शमेल आणि माझं औषध तीन तीन तासानं द्या. एकदां डोस, एकदां पुडी.

आईः--पुडी कशांतून द्यायची ?

डॉक्टरः--गरम पाणी, दूध, कशांतूनही चालेल. आणि हे पहा. खायला कांही देऊ नका.

बेबीः--पण डॉक्टर, मला भूक फार लागते हो. नाही खालं की पित्त होतं.

डॉक्टर:- असं आहे का आणखी ? मग ताप निघाला की, दोन तासानं सावुदाण्याची खीर, गोड ताक, मऊ भात, खिचडी असं कांडी थोडंसं खायला हरकत नाही. पण तिखट, तेलकट खाऊं नको हं. ताप असेपर्यंत मात्र चहा, कॉफी, दूध मोसब्याचा रस, असंच कांहींतरी पातळ घे. म्हणजे लवकर बरी होशील बरं बाळ. अच्छा, जातो.

आई:- इथं यायची तसदी दिली याबद्दल माफ करा हं. पण हिला हलवणं शक्य नव्हतं म्हणून घरां बोलावणं पाठवलं. फार आभारी आहे मी तुमची. नमस्ते.

(गुन्गथी)

डॉक्टर:- केम जेथी जेन ? शुं केलो हो ? शुं शु थाय छे जेळ जेन ?

जेथी:- मारी तथीयत नथी सारी.

आ.:- जेते कांसे रात्रे ज्युय टाढ यही ज्येते जेकदम ताव जराये. १०३ डिग्री सुधा यदया. परादिये जरा जेजो थयेजे. पण इवे इरी वधवानी शरमात थर्छे.

डॉक्टर:- वाउं. माथुं माथुं दुजे छे जं जं ? राते कंध आवेली के ?

जेथी:- हा. माथुं पण ज्युय दुजे छे. ज्येथी रात तावने लीधे ज्येथे सुस्तीज लती. ज्येथे जे पण ज्युय. तरसे गणूं सुजाय छे. पण पाणी पीठं के तरत जलती थाय छे. पेटमां कुंजि इरतुं नथी. कंधरस पण छे.

डॉक्टर:- सारं, त्यारे जेम कर लुं. तने जेक दवा आपु छुं ते पी जे जेथे मरी जशे. हेां के जेथीनी ज्ये, जेथीने लज्यां दुधमां ज्येते जेथे नाथी ते पीवजवे. जेथे जलती जंध थशे. थोडुं कंध पेटमां इरते जेथे पित्त जेसी जशे. ज्येते पथी मारी दवा जणु जणु कलाके ज्येते. जेकवार डोज ते जेकवार पीडीकी.

आ.:- पीडीकी शाभां पावानी ?

डॉक्टर:- गरम पाणी, दुध, जमे तेमां जालशे. ज्येते ध्यान राखजे, कंध ज्येते ना ज्येते.

जेथीः--पण डॉक्टर, मने तो भूय भूय लागे छे. ने न आडं तो पित्त उपडे छे.

डॉक्टरः--अेम छे इ पाश्रुं ? तो पछी अेम करो. ताव जितयां पछी अे क्लाडे सायुजोअानी लापशी, मीडी छाश, टीवो भात, अथवा पियडी पाधशि तो कंघिवांधो नहि. पण ते पडेवा या, कॅरी, दूध, मोसंभीतो रस अेवुं कंघिके लेजे. अेथी वडेली साअ थधशि हेां अेठा. सारं आवजे, नमस्ते.

आ.ः--अहि आववानी तसदी आपी अे अदल माइ करजे हेां. पण आने असेउाय अेम न हुतुं तेथीज धेरे भोदाव्या. आपनो आभार भातुं छुं, नमस्ते.

बालविद्यामंदिराची माहिती (मराठी)

एक स्त्रीः--हॅलो. बालविद्यामंदिरच ना ?

संचालकः--हो, हो, मी संचालकच बोलतो आहे. आपण कोण ? काय काम आहे आपलं ?

स्त्रीः--मी सुनंदा साठे, माझा मुलगा आहे चार वर्षांचा. त्याला आपल्या बालमंदिरांत घालण्याचा विचार आहे. आपण जरा माहिती सांगाल का ?

संचालकः--अगदी अवश्य. आम्ही तीन वर्षांपासूनच्या मुलांना शाळेत घेतो. आमची शाळा दोनदां भरते. एकदां सकाळी ७ ते ११ आणि नंतर दुपारी १२ ते ४. सकाळच्या किंवा दुपारच्या कोणत्याही वर्गात नांव घालतां येतें. पहिल्या वर्गाला म्हणजे तीन वर्षांच्या मुलांना दोन तास; वय जसजसे वाढत जाईल तसतसा अर्धा तास जास्त. सुरवातीला खेळ व खेळतां खेळतां ज्ञान, असें शिकतां शिकतां मूल सात वर्षांचे झाले कीं त्याला मराठी दुसऱ्या इयत्तेत बसवतां येतें. इतकी आम्ही त्याच्याकडून तयारी करून घेतो.

स्त्रीः--पण इतका अभ्यास जर याच वयांत मुलांकडून घेतला तर त्यांच्या बुद्धीवर ताण नाही कां पडत ? हे त्यांचं खरं खेळण्याचं वय. घरीं

अगदीच उनाडपणा करतात, म्हणून पालक शाळेत घालतात. तेवढीच मुलांना करमणूक शिवाय थोडीशी शिस्त बगैरे लागते.

संचालकः--अगदी बरोबर. मी सुद्धां तेच म्हणतां. तीं मुलं खेळतां खेळतां शिकतात आणि शिकतां शिकतां खेळतात. आपण कांहींतरी नवीन करीत आहोंत या नादांतच ती लिहायला वाचायला शिकतात. मोठीं माणसं घरीं जशी अभ्यासाची रुक्ति करतात तसं आम्ही करीत नाहीं. त्यामुळें मुलांच्या मनावर त्याचा ताण न पडतां तीं अगदीं सहजच या गोष्टी शिकतात शिवाय बरंचसं स्वातंत्र्य असल्यामुळें मोठ्या माणसाची नकळ करायला त्यांना चांगलीच संधि मिळते.

स्त्रीः--बरं. आणण्या नेण्याची काय सोय आहे ? फी काय आहे ? मूल अगदीं लहान असतांना त्याच्यावर देखरेख ठेवायला कोणी असतं कीं नाहीं ? त्याच्या मधल्या खाण्याचं काय करता ? मूल एकटं नाहीं बसलं तर कांहीं दिवस सोबतीला कोणी बसलं तर चालतं कीं नाहीं ?

संचालकः--आमची गाडी आहे. फी जास्त दिल्यास आम्ही गाडी पाठवतां. शाळेची मासिक फी रुपये पांच; प्रवेश फी रुपये पांच. गाडी पाहिजे असल्यास तीन रुपये जास्त मासिक फी द्यावी लागेल. खाऊ घरून आणायचा पाणी आणायचं. मुळाला दुधाची संवय असल्यास दूध पाठवां. आम्ही रोज थोडासा खाऊ देतो. कोणत्याही कारणानं कपडे बदलायची वेळ आल्यास असावे म्हणून एक जोड शाळेत ठेवायचा. मुलाच्या सोबतीला बसायला तीन दिवसांपेक्षां जास्त परवानगी नाहीं.

स्त्रीः--बरं. मग मी असं करीन, उद्यां दुपारीं मुलाला शाळेंत घेऊन येईन. म्हणजे जरा गंमतही बघायला मिळेल. आणि तेव्हांच मुलाचं नांवही घालिन. थॅक्स हं नमस्ते.

संचालकः--जरूर या. थॅक्स. नमस्ते.

(शुक्रवारी)

स्त्रीः--हेलो, पालविधाभंटीरज छे ने ?

संचालकः--७ डा. हुं संयालकज छुं. आप कोणु छो ? आपनुं शुं काम छे ?

સ્ત્રી:--હું સુનંદા સાહે. મારો દીકરો છે ચાર વરસનો. એને આપની મંદીરમાં ખેસાડવાનો વિચાર છે. જરા આપ બધી માહિતી આપશો ?

સંચાલક:--જરૂર, એમે ત્રણ વરસથી મડીને બધાં બાળકોને દાખલ કરીએ છીએ. અમારી શાળા બે વારની છે. એક સવારના ૭ થી ૧૧ અને બીજી બપોરના ૧૨ થી ૪. સવારના અથવા બપોરના કોઈપણ કલાસમાં નામ દાખલ થઈ શકે છે. પહેલા વર્ગમાંના એટલે કે ત્રણ વરસના બાળકને બેજ ક્લાક ખેસાડીએ છીએ. જેમ જેમ ઉંમર વધતી જાય તેમ તેમ અઢધોઅઢધો ક્લાક વધારીએ છીએ. શરૂઆતમાં રમત અને રમતા રમતાં જ્ઞાન એમ કરતાં કરતાં બાળકને સાત વરસ પૂરાં થતાં એને ગુજરાતી બીજી ધોરણમાં દાખલ કરવા જોટલી તૈયારી અમે એની પાસે કરાવીએ છીએ.

સ્ત્રી:--પણ આટલો બધા અભ્યાસ જે તમે આ નાની ઉમરમાં એમની પામ કરાવો તો એમની યુદ્ધ ઉપર ભાર ન પડે ? આ તો એમની ખેલવાં ક્રીડાની ઉંમર ગણાય. ઘેર અમથાં મસ્તી કરે, તે બદલે વાલી એમને નિશાળે મુકે છે. એટલુંજ. એમનું મનોરંજન પણ થાય, સાથે સાથે શિસ્ત પણ શીખે.

સચાલક:--તદન ખરી વાત છે. હું પણ એજ કહું છું. બાળકો રમતાં રમતાં શીખે, ને શીખતાં શીખતાં રમે. આપણો કંઈ નિવુંજ કરીએ છીએ એ આનંદમાં તેઓ લખતાં વાચતાં શીખે છે. વળી ઘરનાં માણસો જેમ બાલુવાની બળજબરી કરે છે એવું અમે અહિં કરતાં નથી. તેને લીધે એમના મન પર દબાણ ન આવતાં તેઓ સહેલઠથી બધું કરે છે. વધારામાં અહિં ખૂબજ છૂટ હોવાથી મોટા માણસોનું ખરાખર અનુકરણ કરવાનીએ એમને તક મળે છે.

સ્ત્રી:--વારં. બાળકને લાવવા લઈ જવાની શી વ્યવસ્થા છે ? શી ફેટલી છે ? બાળકો નાનાં હોવાથી એમના પર દેખરેખ રાખવા સારં કોઈ છે કે નહિ ? એમનાં બપોરના નાસ્તાનું શું કરો છે ? બાળક શરુઆતમાં એકલું ન બેસે તો સંગાથે કોઈને બેસવાની છૂટ ખરી કે નહિ ?

સંચાલક:--અમારી મોટર છે. શી વધારે ભરો તો અમે મોટર ઘેર મોકલશું. મંદીરની માસીક શી રૂપિયા પાંચ. દાખલ શી રૂપિયા પાંચ.

भोटरनी सगवड जेधती होय तो भडिने त्रणु इपिया वधारे भरवा पडशे. भावानुं घेरथी लाववुं पडशे. आणकने दूधनी टेव होय तो दूध साथे भोडलवुं. पाणी घेरथीज मे डलवुं. अमे रोज थोडोड नास्ते आपिये धीजे. द्रोधपणु कारणसर जे डपडां अदतवानो प्रसंग आवे तो ते भाटे अमारी पासे अेड जेडी राभती. आणकनी संगये धरनां द्रोधपणु भाणुसने त्रणु दिवस करतां वधारे भेसवा देवाभां आवशे नदि.

स्त्री:—सा३. त्तारे हवे तुं अेम करीश के आवती कसे अपोरे मारा दीकराने लडिनेज आवीश. अेटसे त्यानी जरा गंभत पणु देभाशे ने अेज वभते अेनुं नाम पणु दाभज करीश. थंकस हों. नभस्ते.

सयालड:- जर आवजे. थंकस.

मराठी

मुत्रांनो, सकाळीं लवकर उठा. दांत स्वच्छ घासून तोंड धुवा. देवाच्या, आईवडिलांच्या व इतर सर्व मोठ्या मागसांच्या पायां पडा. नंतर व्यायाम केल्यावर ताजे दूध प्या. अंग चोळून स्वच्छ आंगोळ करा. टॉवेलने अंग कोरंड करून धुत गेले कपडे घाला. नेहमी कपडे व मन स्वच्छ ठेवा. खरें बोला स्वतःचा अभ्यास वेळच्यावेळीं करा. नंतर जेवण करून वेळेवर शाळेत हजर रहा. गुरुजी शिकवतील तें लक्ष लावून शिका. सायंकाळीं घरीं परत आल्यावर फराळ करून मैदानांत भोकळ्यावर खेळण्यास जा. भरपूर खेळा. घरी आल्यावर हातपाय धुवून परवचा म्हणा. पानांत केव्हां कांहीं टाकूं नका स्वतःचे काम स्वतः करायला शिका. गरीब आणि गरजूंना मदत करा. या गुणांनीं मुलें मोठीं होतात. गांधी, बोस किंवा जवाहरलालासारखे होण्याचा प्रयत्न करा. अंतः-करणांत देशप्रेम असूं द्या. स्वतःची कीर्ति जगभर पसरवा. नेहमीं मैत्री करतांना विचार करा परंतु चांगली गोष्ट शिकतांना विचार करण्यांत वेळ वाया घालवूं नका.

(गुजराथी)

छोकराओ, सवारे वडेवा उठो. ताणुं हातणु करो. भगवानने, भा-

आपने अने वडिलेने पगे लागे। पंथी कसरत करी ताणुं ह्म पीओ। दील योणीयोणीने नडाव. कपडांथी शरीर डोरं कयां आद घेयेलां कपडां पहेरो. ह्मेशां मन अने शरीर स्वच्छ राओ। सायुं ओलो. पोताना पाठ वपतसर करो. पंथी जमीने निशागे वपनसर लागर थाव. महताथ शिभवाडे ते ध्यान आपीने भलो। सागे घर पाछा आव्या पंथी नास्ते। करी मेदाननी पुस्ती हवाभां रभवा जव. भूय रभे। घेरे आव्या पंथी हाथपग घाई प्रभुस्भरलु करो. आंक ओलो. वाणूं कयां पंथी सुई जव. लाणुभां कदीपलु छांडे नडि. गरीय अने गरजुने भदद करो आ गुणोथीज आण्डो मोटां अने छे. गांधी, ओस डे जवाडरलाल जेवा अनवा प्रयत्न करो. हेये देशदज धरी पोतानी कीर्ति जगभां इलावे। सोअत करतां विचार करो पलु सुविद्या भेणववाभां कदी विलंअ न करो.

मराठी

आई, सकाळीं उठून सर्वांकरितां चहा करते. नंतर एकीकडे शेगडीवर कुकर ठेवून आंघोळीस जाते. आंघोळ झाल्यावर पूजा करते तोपयत कुकर शिजतो. नंतर उरलेला स्वयंपाक पुरा करून सर्वांना जेवायला वाढते. या कामांतून जवळ जवळ अकरा वाजतां ती रिकामी होते. नंतर कपड्यांना साबू लावून ठेवते. गडी ते कपडे आपटून देतो. त्यानंतर ती सर्व कपडे चुबकून, खळबळून टाकते आणि गडी ते पिळून टाकतो. आई व गडी दोघे मिळून कपडे वाळत घालतात. नंतर आई गड्याला ताट वाहून आपण जेवते. दुपारच्या वेळीं ती निवडणें, धान्य नीट करणें, हीं कामें करते. थोडा वेळ पडल्या पडल्या वर्तमानपत्र, पुस्तकें, मासिकें बंगरे वाचते. त्यानंतर शिवणकाम विणकाम असें कांहीं तरी करते. तोपर्यंत आम्ही शालेंतून येतो. आमचें चहाखाणें होईपर्यंत बाबाही ऑफिसमधून येतात. त्यांचें सर्व आटोपलें कीं आम्ही सर्वजण मिळून फिरायला जातो. आम्ही परत येईपर्यंत गडी स्वयंपाकाची थोडीशी तयारी करून ठेवतो. गाद्या घालून ठेवतो. आई घरीं आल्यावर स्वयंपाक करून आम्हांला वाढते. जेवणें उरकल्यावर वेळ असल्यास सर्वजण

ગપ્પા મારતોં કિંવા પત્તે. કંરમ ઇસં કાંહીં તરી લેઢતોં. નાહીંતર આમ્હીં અભ્યાસ કરતોં. વ આઈ આણિ બાવા કાંહીંતરી વાચતાત. દિવસાકાંઠીં થોઢેં-તરી વાચન કેલ્યાશિવાય આમ્હાંલા કોળાલા ચેન પઢત નાહીં.

(ગુજરાતી)

આ, સવારે વહેલા ઉઠી સડુને માટે ચા બનાવે છે. ત્યારપછી શગડીપર એકબાજુ ફૂકર મૂકી પોતે નહાવા જાય. નાહી આવીને ઠાકોરજીની સેવા કરે. ત્યાંસુધી ફૂકર ચઢી જાય છે. પછી બાકીની રસોઈ બનાવી અમને બધાંને જમવા પીરસે છે. આ બધા કામમાંથી તે લગભગ અગિયાર વાગે નવરાં થાય છે. ત્યારપછી ઘાટીને કપડાંમાં સાચુ ઘાતી આપે છે. ઘાટી તેને ઘોઠા પાડી આપે કે બા એ કપડાં છબછબાળી, નિતરીને મૂકે છે. ઘાટી તે બધ નીચેવી કાઢે કે અંને જલ મળી સૂકવી નાખે છે. પછી બા, ઘાટીને લાણું પીરસી પોતે જમે છે. બપોરને વખતે તે વિણવાનું કે અનાજ સાફ કરવાનું એવાં કામ કરે છે. તેમાંજ વળી થોડીક વાર આજોટતાં આજોટતાં છાપું, ચોપડી કે માસિક એવું પણ વાંચે છે. ત્યાં બાદ શિવજી, ભરત, ગૂંથજી એવું કરે છે. ત્યાર સુધી અમે નિશાળેથી પાછાં ફરીએ છીએ અમારું ચાપાણી થાય. ત્યાં સુધી બાપુજી પણ આવી પહોંચે છે. એમને નાસ્તો થાય. કે બધાં ફરવા જઈએ. અમે પાછાં આવતાં સુધી ઘાટી રસોઈની થોડીક તૈયારી કરી રાખે છે. પથારીઓ પણ પાથરી રાખે છે. બા આવે કે તરત રસોઈ પૂરી કરી અમને પીરસે છે. વાળું ક્યાં બાદ વખત હોય તો બધાં ગપાટા મારીએ કે પાનાં અથવા કેરમ રમીએ. નહી તે અમે અમારું લેસન કરીએ ને બા બાપુજી કંઈક વાંચે. આખા દિવસમાં થોડુંકે વાંચ્યા વગર અમને કોઈને ચાલતુંજ નથી.

घडा ३ रा

भाषांतरित उतारे

(१) फ्रान्स देशांत एक प्रकारचा हिरवा बेहूक आहे. तो नेहमी हवक्याचे तळाशी असतो. परंतु वादळ किंवा हवा वाईट होण्याच्या अगोदर चौवीस तास आपलें डोकें पाण्याच्या वर काढून बसतो; आणि ते विघ्न येऊन जाईपर्यंत पाण्यांत बुडी मारीत नाही.

(१) इन्स देशांमं लीला हेडकानी अेक गन छे. अे हेडके हंभेशा भाभेयिथानी तणीअे रहे छे. परंतु तोक्षान अथवा तो हवाभां डेरक्षार थवानो हेय ते पहेलां गरागर येवीस डलाक अे पेतानुं माथुं पाणीनी उपर डाढे छे. अने अे आश्रत आवी गया शिवाय इरी पाणीभां डुयडी भारतेो नथी.

(२) वारा कुर्णाहि पाहिलेला नाही; ती एक चमत्कारक वस्तू आहे. पण तो सर्वत्र भरून राहिलेला आहे. तो जहाजाच्या ठिकच्या उडवूं शकतो किंवा फुलांना मंद वारा घालूं शकतो. तो गंधकारक आहे. आपण त्याला ' वारा ' असे नाव देतो पण आपल्या मनाप्रमाणे ज्यांचा आपणांस अंत लागत नाही अशा प्रकारच्या कितीतरी आश्चर्यकारक गोष्टी आपल्या अंबतीभंवती आहेत.

(२) पवन डोर्ध् अे नेरो नथी. अे अेक अेगय थीग छे. परंतु ते सर्वत्र व्यापी रहेरो छे. पवन आगभोटोना डून्डा करी शके छे अथवा तो डूयोभां धीभो वडी शके छे. अे गंधकारक छे. आपणे नेने ' पवन ' कडीअे छीअे भरां पणु आपणा मन नेवेग अेतो पणु छेडो आपणुने गडतेो नथी. आ प्रकारनी डेडलीअे अगयय थीगे आपणी आसपास रहेली छे.

(३) हिंदुस्थानांत दर वर्षी जेवढे गोमांस खपते तेवढे सारें एकत्र करून जर त्याचा एक गाय बनविली तर तिच्या पुढच्या पायांपैकी एक बिहारमध्ये

आणि दुसरा उत्तर प्रदेशांत असेल. आणि तिचे मागचे पाय महाराष्ट्रांत व मद्रासमध्ये असतील. आपल्या तोंडानें ती काशीच्या गंगेंतील पाणी पिईल आणि आपल्या शोपटीनें ती म्हैसूरच्या राजवाड्यावरील माशा हांक्रलील.

(३) आपल्या हिंदुस्तानमां दर वरसे ज्येष्ठ जुं गोमांस वपराय छे ते अधुं ऐकडुं करी जे ऐनी ऐक गाय अनाववाभां आवे तो ऐना आगला जे पगमांते ऐक पग अिहारमां अने अीजे उत्तर प्रदेशमां आवशे. अने ऐना पाछला पगमांते ऐक महाराष्ट्रमां ने अीजे म्हैसूरमां आवशे. ऐ पोताने मोठे काशीनां गंगाजुं पाणी पीशे ने पूंछडीवडे म्हैसूरना राजभडेस उपरनी मांजे उडाउशे.

(४) आषाढ शुद्ध एकादशीलाच देवशयनि एकादशी असें म्हणतात. पूर्व युगांत मांधाता नामक राजा होता. त्याच्या राज्यांत एकदां अवर्षण पडलें तेव्हां राजानें अंगिरा ऋषींना त्याच्यावर उपाय विचारला. ऋषि म्हणाले, “तुझ्या राज्यांत कोणी एक शूद्र तपाचरण करीत आहे. त्याला ठार मार म्हणजे सुभिक्ष होईल.” पण त्या सदाचरणीं राजानें शूद्रवध करण्याचें नाकारले व ऋषींस दुसरा उपाय विचारला. तेव्हां ऋषींनीं त्यास आषाढ शुद्ध एकादशीस सर्व प्रजेसह उपोषण करण्यास सांगितलें. राजानें तसें केल्यावर वृष्टि होऊन सुभिक्ष झालें.

(४) आषाढ सुदी अगिआरसनेज देवपोढी अगिआरस कडे छे. पूर्व युगमां मांधाता नामे राज राज करतो हतो. ऐकवार ऐनां राजमां दुकाण पड्यो. त्यारे राजजे अंगिरा ऋषिने ऐ भाटे उपाय पूछ्यो. ऋषिजे कड्युं, “तारा राजमां कोर्ध ऐक शूद्र तपश्चयां करे छे. अने भारी नांभ अेटले वरसाह पडशे.” पणु पेला सदाचरणी राजजे तेम करवा ना पाडी अने अीजे कोर्ध उपाय कडेयानी विनांती करी. त्यारे ऋषिजे अने आपी प्रज साथे आषाढ सुद्ध अगिआरसने दळाडे उपवास करवानुं कड्युं. तेम करवाथी वरसाह पड्यो अने राजमां लीलालहेर थर्ध.

(५) जीवनाला जेव्हां स्थैर्य नव्हतें, निसर्गाशीं मानवाचा सतत संघर्ष चालू होता, मानवाच्या वेगवेगळ्या गटांचीं परस्परांशीं उठेल्या बसल्या युद्धे

होत होतीं त्या काळीं अर्थातच जीवनाच्या सामाजिक अंगावर मानवानें भर दिला. वस्तुतः जगण्यासाठीं त्याला तसा भर देणें भाग पडलें. सुबत्ता आणि सुस्थिति आली कीं, मानवाला समाजाच्या नियंत्रणाची जाणीव होते, आणि तो हीं नियंत्रणें झुगारून घ्यायचा प्रयत्न करतो. बौद्धिक बाबतींत हा सिद्धांत जास्तच खरा ठरतो. व्यक्तिस्वातंत्र्याला महत्त्व चढतें. जीवनाच्या ज्या ज्या अंगांत संघर्ष चालूं असेल, त्या त्या अंगांत व्यक्तिस्वातंत्र्याला पायबंद घातला जातो.

(५) न्यारे श्रवण स्थीर न हनुं, कुडरत साथे मानवीने हंभेश जगडपुं पडतुं. मनुष्येना ग्नुदां ग्नुदां टोणांओमां न्यारे आपसआपसमां वारंवार युद्धे थतां हतां, तेज समये श्रवणनी साभाशुक व्यवस्था जपर भाणुसे भार आप्ये. अ३ं जेतां श्रवण टकाववा भाटे जेने तेम करवुं न३रनुं हनुं. सुभशांति होय त्यारे भाणुसने सभाजनां अंधेनानुं भान थाय छे. अन जे जे अंधेनो तोडी नांभवानो प्रयत्न करे छे. जेद्धिक आप्तमां तो आ सिद्धांत तदन भरो पडे छे. जेज समये व्यक्तित्वातंयनुं भासात्म्य वधे छे. श्रवणना जे जे अंगोमां संघर्षं यालु होय छे ते ते भागमां व्यक्तित्वातंयने हरकत सेवाभां आवे छे.

(६) मानवाची सौंदर्यशोधक दृष्टि ही अतिशय महत्त्वाची वस्तु आहे. गरजेंतून निर्माण होणाऱ्या वस्तूंत या सौंदर्यशोधक दृष्टिमुळें परिवर्तन घडून येत असतें. ऊन, पाऊस यांपासून संरक्षण देणाऱ्या झाडापासून वा गुहेपासून मानवाला घर तयार करण्याची कल्पना सुचली. खोडानें झोंपडीच्या खाबाचें रूप घेतलें. गर्द पालवीनें छप्पराचा अवतार घेतला, गुहांच्या भिती-कुडाच्या रूपांत अवतीर्ण झाल्या. अशा तऱ्हेनें निसर्गाविरुद्ध टक्कर देतां देतां मानवानें झोंपडें बांधलें. हवा व प्रकाश यांच्या गरजेनें खिडक्या व गवाक्षें यांना जन्म दिला. निसर्गांत जी गैरसोय होती ती मानवानें दूर केली. घर तयार झालें. स्वतः मानवाला शाश्वत होण्याची इच्छा होती ती वृत्त होत नाहीं तर नाहीं, निदान इतर वस्तूंना तरी आपण शाश्वत रूप देऊं या इष्ट्येनें त्यानें मजबूत बांधणीला पुरवात केली.

(૬) મનુષ્યની સૌંદર્યશોધક દૃષ્ટિ એ એક ધણી મહત્વની વસ્તુ છે. ગરજ સારવા માટે ઉત્પન્ન થતી વસ્તુઓમાં આ સૌંદર્યશોધક દૃષ્ટિને લીધે પરિવર્તન થાય છે. તાપ અને વરસાદથી રક્ષણ કરનાર ગડ અથવા ગુફ પરથી માણસને ધર તૈયાર કરવાનું સૂઝ્યું. ગડના થડે ઝૂંપડીનાં થાંભલાનું રૂપ લીધું. હરિયાળાં પાંદડાંએ છાપગતો અવતાર લીધો. ગુફાની ભિંતોનું વાંસની ભિંતોમાં રૂપાંતર થયું. અવી રીતે કુદરત વિરૂદ્ધ લઠતાં લઠતાં માણસે ઝૂંપડી બાધી. હવા અને પ્રદાશની ગરજે ખારી અને ઝંખાને જન્મ આપ્યો. કુદરતમાં જે અગવડ હતી તે માણસે દૂર કરી. કુદરત ઉપર પોતે વિજય મેળવ્યાનો એને આનંદ થયો. ધર તૈયાર થયું. પોતે માણસને શાશ્વત થવાની ઇચ્છા હતી. એ પુરી ન થાય તો કંઈ નહિ, પણ છેલ્લે ખીળ વસ્તુઓને પોતે શાશ્વત બનાવવાની ઇચ્છાથી માણસે મજબુત વસ્તુઓ બનાવવાનું શરૂ કર્યું.

(૭) ટલટલીત દુપારીં રામ જન્માલા બાલા. પાય માજત આહેત, કોઠેં છાયા નાહીં, કોઠેં વિસાંવા નાહીં અશા વેઢીં રામ જન્માસ યેતો. જ્યા વેઢેસ જીવાતમા તલ્લફલ્લ અસતો, હૃદયાચી દુ.લાનેં લાહી હોત અસતે, સંસાર મ્હજે પેટલેલા વળવા વાટત અસતો, અશા વેઢેસ જીવાત્મ્યાલા રમવિળારા. હૃદયાંતલિલ દશેદ્રિયમુલ્લીં સમ્રાટ રાવળાલા મારૂન ટાકળારા રામ જન્મ ઘેતો. તસાચ શ્રીકૃષ્ણ મર મધ્યરાત્રીં જન્મલા. શ્રાવળાંતલિલ મુસલ્લધાર પાલ્સ, મેઘાંચા ગઢગઢાટ, વિજાંચા ચમચમાટ, યમુના તુડુંબ મરલેલી, અશા વેઢીં કૃષ્ણ જન્મ ઘેતો. જ્યા વેઢીં જીવનાંત કૃષ્ણપક્ષાંતલિલ અંધાર અસતો, મયંકર નિરાશા અસતે, ઢોલ્યાંતૂન અશ્રૂંચા પૂર વહાત અસતો, માર્ગ દિસત નાહીં, હૃદયાચી યમુના મરલેલી આહે અશા વેઢીં કૃષ્ણ જન્મ ઘેતો. કૃષ્ણ મ્હજે વ્યવસ્થા લાવળારા આકર્ષૂન ઘેળારા.

(૭) ખરા બપોરે શ્રીરામે જન્મ લીધો. પગ દઝતા હોય, ક્યાંય છાંયડો ન હોય, કોઈ ટેશણે આરામ લેવાને સ્થાન ન હોય, એવે વખતે રામ જન્મે છે. જે વખતે શ્વેતમા તડકડતો હોય છે, હૃદયમાં, દુઃખનો લાવા વહે છે, આ દુનિયા એટલે જાણે બળતું જંગલ હોય એમ લાસે છે, એવે

वपते. श्वात्माने आनंद आपनार हृदयमांना दर्शद्रियमुष्पी सत्राट रावणुतो नाश करनार श्रीराम अवतार ले छे. तेमज श्रीकृष्णु मध्यरात्रे जन्म लीधो. श्रावणु भासतो मुशणधार वरसाद, वादणांतो गडगडट, विणणीतो अमकाट, जमुनाश्रुते पूर, अवे वपते श्रीकृष्णु जन्म्या. जे वपते श्रवणमां अंधारियातो अंधःकार होय छे, भयंकर निराशा होय छे, आपोमांथी आंसुनी नदी वहेती होय छे, कोर्ध मार्ग हेजातो नथी, हृदयःपी जमुना छवोछल बरायेली होय छे अवे वपते श्रीकृष्णु अवतार ले छे. कृष्णु अेटले व्यवस्था करनार, पीज्जाने आकर्षा लेनार.

(८) भारतीय स्त्रिया म्हणजे त्यागमूर्ती, भारतीय स्त्रिया म्हणजे तपस्वी. भारतीय स्त्रिया म्हणजे अलोट श्रद्धा व अमर आशावाद. निसर्ग जसा गाजावाजा न करितां काम करीत असतो व फुलें फुलवतो, तशा भारतीय स्त्रिया कुटुंबांत सतत कष्ट करून, निःशुद्धपणे श्रम करून आनंद निर्माण करीत असतात. प्रत्येक कुटुंबांत तुम्ही पहा. पहाटेपासून रातीं अकरा वाजेपर्यंत राबणारी ती कष्टाळू मूर्ति तुम्हास दिसेल. क्षणाची विभ्रान्ति नाही, की फारसा आराम नाही. तिला स्वतंत्र इच्छा नाही. पतीच्या, मुलांच्या इच्छा म्हणजेच तिची इच्छा. ज्या दिवशीं पति घरांत जेवायचा नसतो त्या दिवशीं ती स्वतः करतां काहीं करणार नाही. एकाद्या पदार्थावर भागवील. पतीला आवडेल ती साडी नसेल, ते पुस्तक वाचेल, तें गाणें गाईल. त्याच्यासाठीं श्रम करील. स्त्रीच्या हृदयांत कोणीच शिरत नाही. सारे स्त्रीजीवनाच्या अंगणांत खेळत असतात. पतीचे सहस्र अपराध पोटांत घालून संभाळणाऱ्या व मुलाबाळांना संभाळणाऱ्या भारतीय स्त्रीस अनंत प्रणाम.

(९) भारतीय नारी अेटले त्यागमूर्ती, भारतीय नारी अेटले तपस्विनी, भारतीय नारी अेटले अपार श्रद्धा अने अमर आशावाद कुदरत जेम शक्तिपी पोतानुं काम कर्ये जय छे, तेम भारतीय नारीओ अपुंड महेनत करी मुंगेओडे काम करी कुटुंबमां आनंद आणु छे. प्रत्येक कुटुंबमां आपणुने अेज हेपशे. परोढियाना पांयथी रातना अगियार सुधी काम करनारी अे त्यागमूर्ती आपणुने हेपशे. क्षयुनी कुरसत नहि ने ओजे।

विसामो पणु अने नहि. अने स्वतंत्र भ्रष्टा नथी. पतीनी अने आणकेानी पसंदगी अण अनी पसंदगी. जे दिवसे पति घरमां जभवानो न होय अे दिवसे अे पोताने माटे कर्धनावशे नहि. जे होय ते उपर यक्षाची लेशे. पतिने गमती साडी पहरेशे, अने गमतुं पुस्तक वांचणे, अने गमतुं गीत गाशे, अनी सारं भडनत लेशे. नारी हृदय लगी कर्धपहोयतुं नथी. अघां स्त्रीश्रवणना आंगणुमांज रमभाणु थाय छे. पतीनी सदस्त्र लूलो लूती जर्ध अने संभाणी लेनार ने आणअच्यांअे तुं लावनपालन करनार भारतीय नारीने अनंत प्रणाम.

(९) भारतीय संस्कृतीचें कमळ ह प्रधान प्रतीक आहे. ईश्वराच्या सर्व अवयवांना आपण कमळाची उपमा देतो. कमलनयन, पदकमल असे कां ? कमळाजवळ अलिप्तपणा आहे. पाण्यांत असून तें पाण्याच्यावर रहातें. चिखलांत असून चिखलाच्यावर फुलते. कमळ अनासक्त आहे. ईश्वर करून आकर्ता आहे. या जगाचा पसारा तो चालवितो, पण अनासक्त राहून. कमळ वाईटांतूनहि चांगलें घेऊन स्वतःचा विकास करून घेतें. सूर्याकडे त्याचें तोंड असतें. प्रकाश पहातांच तें फुलतें. प्रकाश म्हणजे कमळाचा प्राण. भारतीय संस्कृति प्रकाशोपासक आहे. कमळ शतपत्र, सहस्रपत्र आहे. भारतीय संस्कृतीही शतपत्री आहे. तिचे कमळ अद्याप फुलले नाही. विश्वाच्या अंतापर्यंत ते फुलत राहिल. तें अनंत पावळ्याचें ' कमलपुष्प ' होईल म्हणून भारतीय संस्कृति म्हणजेच कमळ.

(१०) भारतीय संस्कृतिनी कमळ अे अेक मुष्य निशानी छे. भ्रष्टरतां सर्व अवयवानी आपणु कमळासाथे सरआभणुी करीअे छीअे. कमळनयन, पदकमल, अेक कम ? कमळ अलिप्त छे. पाणुीमां रळी अे पाणुीथी पर छे. कादवमां जन्मी कादवनी उपर भीले छे. कमळ अनासक्त छे भ्रष्टर अंधुं करतां छतां अकर्ता छे. आ जगतनो अे सारथी छे. पणु अनासक्त रळीनेज कमळ पूराभार्थी पणु सारं लर्ध, पोतानो विकास साथे छे. अेनुं मेां सूर्य तरङ्ग होय छे. प्रकाश मजतावेंत ते भीले छे. प्रकाश अे कमळनो आत्मा. भारतीय संस्कृति पणु प्रकाशोपासक छे. कमळ शतपत्री,

सहस्रपत्री छे. भारतीय संस्कृति पथु तेवीज छे. अेनुं कमण हलु पील्युं नथी. सृष्टिना अंत सुथी अे अिल्यांग करशे. अे अनंत पांअडिअेनुं 'कमणपुष्प' अनशे भाटे भारतीय संस्कृति अेटेअेज कमण.

(१०) एका सुवर्णकृतीच्या हातांत एक चाबूक, आणि दुसऱ्या हातांत एक किल्ली कोरलेली मीं पाहिली. आमच्या वाटाड्याला या चिन्हांचा अर्थ विचारतां त्यानें पुढीलप्रमाणें खुळासा केला. “ स्वर्गाचा मार्ग आक्रमीत असतां वाटेंत जर कुणी आडवें आलें तर या चाबकाचा उपयोग करून त्याला बाजूला सारायचें आणि ती किल्ली लावून जीवनाचें रहस्य खोलायचें किंवा स्वर्गाचा दरवाचा उघडायचा. ” मिसर देशाच्या प्राचीन नृपतींचा कल्पनाशक्ति दांडगी होती यांत शंका नाहीं !

(१०) अेक सुवर्णां कृतिना अेक डानभां याबूक, अने पीज हाथभां अेक यवी अेदेखी भें अेधं अमारा भोभियाने आ यिन्हेतो अथं पृथतां अेथे आगण मुज्य अुलासे अेथी. “ स्वर्गे जतां जे कोध रस्ताभां आंउं अवे तो अेने आ याबुक वडे दूर करवे. अने पछी अे यावीवते लवननुं रहस्य अेखतुं अथवा तो स्वर्ग ना दश्याज उघडावचा. ” मिसर देशना प्राचीन राजअेानी कल्पनाशक्ति जपरी हती अेभां शंका नथी.

(११) आम्हीं नागरकेविलहून कन्याकुमारीस गेलों. वाटेंत शचींद्राचें सुंदर देऊळ लागलें. कन्याकुमारीला कुमारी पार्वतीचें देऊळ आहे. तेथें आम्ही गेलों नाहीं, कारण तेथें हरिजनाना प्रवेशबंदी होती. पण मला तर असें वाटत होतें कीं हे संबंध विशाल आणि भव्य भूशिर हेंच. भारतमातेचें एक मोठें मंदिर आहे. पूर्व महासागर, पश्चिम महासागर आणि दक्षिण महासागर ह्या तिन्ही महासागरांचें येथें मीलन होतें. येथें सूर्य एका सागरांत उगवतो. दुसऱ्यांत अस्तास जातो. भारताचे पूर्व व पश्चिम दोन्ही किनारे एक होतात. सर्व यात्रांची येथें परिसमाप्ति होते. समुद्रस्नान करून मी एका मोठ्या खडकावर जाऊन बसलों. आणि उपनिषदांतले आठवले तेवढे श्लोक सागराच्या तालावर गाऊं लागलों. या प्राकृतिक आणि सांस्कृतिक भव्यतेच्या कसाला

बापूजींचा जीवनक्रम लावून पहातां माझी अशी खात्री झाली कीं ती भव्यता या भव्यतेपेक्षां यत्किंचितही कमी नाही.

(११) अमे नागरकेविलथी कन्याकुमारी गया. रस्तामां शायद्रनु मंदिर હતું. કન્યાકુમારીના ભૂશિરના સ્થાનપર કુમારી પાર્વતીનું મંદિર છે. તેમાં અમે ન ગયાં. કારણ કે હરિજનોને તેમાં પ્રવેશ કરવાની છૂટ ન હતી. પણ મારે મન તે આ આખી વિશાળ અને ભવ્ય ભૂશિર એજ ભારત માતાનું મોટું મંદિર હતું. પૂર્વ મહાસાગર, પશ્ચિમ મહાસાગર, દક્ષિણ મહાસાગર ત્રણેનું અહિં મિલન થાય છે. અહિં સૂર્ય એક સાગરમાં ઊગે છે ને પીઝમાં આથમે છે. ભારતના પૂર્વ ને પશ્ચિમ બંને કિનારા અહિં એક થઈ જાય છે. યાત્રાની અહિં પરિસમાપ્તિ થાય છે. સમુદ્રમાં સ્નાન કરી હું એક મોટા ખડકપર જઈ ને ખેડો અને ઉપનિષદના યાદ આવ્યા તે સ્લોકો મહાસાગરના તાલ સાથે ગાવા લાગ્યો. આ પ્રાકૃતિક અને સાંસ્કૃતિક ભવ્યતાની કસોટીપર આપુણેનો જીવનક્રમ કરકસી જોતાં મારી ખાતરી થઈ કે એ જીવનની ભવ્યતા આ ભવ્યતાથી જરાયે ઉતરતી નથી.

(૧૨) इसवी सन १९२६-२७ सालीं एकदां बापूजी ओरिसाला गेले. बरोबर बरीच मंडळी होती. एके दिवशीं सकाळीं बापूजी फिरायला निघाले. बरोबर काकासाहेब कालेलकर होते. मुख्य रस्ता संपून आड मार्गाला आल्यावर बापूजी म्हणाले, “इथे किती गरिबी आणि दैन्य आहे? या लोकांकरितां आपल्याला काय करतां येईल? मला असं वाटतं कीं मृत्यूच्य। वेळीं मी इथं ओरिसाला या लोकांच्यांत राहीन. एरवीं जरी नाही तरी त्या वेळीं तरी निदान जे कोणी मला पहायला येतील त्यांना इथलं हें दारिद्र्य दृष्टीस पडेल. आणि त्यांच्या हृदयाला पाझर फुटून ती मंडळी इथं येऊन यांचा उद्धार करण्याकरितां या ठिकाणीं स्थायी होतील.”

(१२) ઈસવી સન ૧૯૨૬-૨૭ ની સાલમાં એકવાર આપુણે ઓરિસા ગયા. સાથે ધણાં લોકો હતાં. એક દિવસ સવારે આપુણે ફરવા નીકળ્યા. સાથે કાકાસાહેબ કાલેલકર હતા. રસ્તા છોડી તેઓ ખેતરમાં આવ્યા ત્યારે આપુણે કહેવા લાગ્યા, “અહિં કેટલી ગરીબાઈ ને દીનતા છે! આ લોકોને

भाटे शुं करी शक्य ? मने अेम थाय छे के भरलुनी धडी आवे त्तारे अरिह ओरिसाम आ लोको वच्ये भरं. कुंरु नडीं तो ते वभते नेओ मने मणवा आवशे ते आ लोकोनी कइलु दशा नेशे. तेमांना कोरुने कोरुनुं हृदय पीगणशे. अने ते आ लोकोनी सेवा करवा अडीं आवीने रथायी थशे. ”

(१३) बहुजनसमाज हा अनेक डोळ्यांचा, असंख्य हातांचा एक प्रचंड विकसित प्राणी आहे. अनेक परस्परविरोधी गोष्टींचें मिश्रण त्याच्या स्वभावांत आलेलें दिसतें. अनेक डोकीं असूनही त्याच्या सान्या प्रेरणा तर्का-पेशां भावनेवर अधिष्ठित झालेल्या असतात. अनेक हात असूनहि कार्यक्षमतेत मात्र तो सुस्त व लहरी आहे. प्रचंड शक्ति जवळ असूनही प्रगतीच्या बाबतींत मित्रा व सनातनी आहे. लवकर न चिडणारा असा वाटला तरी प्रकृतीने सौम्य नाहीं व उग्रप्रकृति असूनहि दीर्घदृषी नाहीं.

(१३) बहुजनसमाज अे अेक अगणित आंभोवाणुं अने असंख्य हाथवाणुं प्रयंउ पलु लहरी प्राणी छे. डेटलीअे परस्पर विरोधी आवतोनुं मिश्रणु अेना स्वभावमां मालुम पडे छे. धणुं माथां होवा छतांअे अेनी अधी प्रेरणुअेना युद्धि करतां लागणुपर वधारे बार आपे छे. असंख्य हाथ होवा छतां डामकणुमां अे धणुणु सुस्त छे. प्रयंउ शक्ति पासे होवा छतां प्रगतिनां काममां अिडणु अने सनातनी छे. जलदी न अिडाय अेवा भासे छे पलु स्वभावे शांत नथी अने उग्रप्रकृतिने होवा छतां दीर्घदृषी नथी

(१४) तुम्हांस माहीत आहे काय ?...तुमचें जितके पौंड वजन असेल तितकें अन्न तुम्हांी साधारणतः पन्नास दिवसांत खातां. एक व्यक्ति सत्तर वर्षांच्या आयुष्यांत दोन हजार सातशें पन्नास मण अन्न खात. बाराशें घनफूटाची किंवा तीनशें तीस मण वजनाची पोळी खाते, आणि एकशें दहा मण साखर व साडेसत्तावीस मण लोणी खाते; सुमारें पंधराशे घनफूट पाणी पिते. पन्नास वर्षे वयाचा पुरुष एकंदर अठराशें तास म्हणजे दोनशे पंचवीस दिवस दाढी करण्यांत, आठशे तेहतीस तास म्हणजे एकशे चार दिवस सिगरेट ओढण्यांत, फुकट घालवतो. एका वर्षांत एक स्त्री तीन हजार मैल चालते.

बनास वर्षांत पंधरा हजार मैल चालते. म्हणजे पोर्ट सैयदपर्यंत एका वर्षांत चालते. दोन वर्षांत लंडनपर्यंत आणि आयुष्यांत सहा वेळां पृथ्वीप्रदक्षिणा करते. आठवड्याला कर्मांत कमी पस्तीस हजार शब्द तुम्ही उच्चारतां.

(१४) तमे न्णो छो ?.....तमारां वज्ज न्णेतला पाड्ड, अनाज्ज तमे पयास द्विसमां आओ छो. ओक माणुस पोतानी सित्तेर वर्षानी वंभरमां भेह्णर सातसे पयास मणु अनाज्ज पाय छे. पारसे धनकूट अथवा त्रणुसे मणुनी रेऱली पाय छे. अने ओकसे दस मणु आंड तथा साडी सत्यानीस मणु न्णेतलुं भाणु पाय छे. अंदाजे पंढरसे धनकूट पाणु पीओ छे. पय्यास वर्षाने माणुस सरवाजे अठारसें कलाक ओटले असो पय्यास द्विस द्वाढी अनाववांमां, आडसे तेनीस कलाक ओटले ओकसे पार द्विस सिगारेट पीवांमां अगाडे छे. ओक वरसमां ओक स्त्री त्रणु ह्णर माधल यासे छे. पय्यास वरसमां पंढर ह्णर माधल यासे छे. ओ दिसांमे ओ पोर्ट सैयद सुधी ओक वरसमां, लंडन सुधी मे वरसमां, अने अंग्णीमां छ वार पृथ्वी प्रदक्षिणा करे छे. तमे अडवाडिमां ओछ.मां ओछा पांतीस ह्णर शब्दे उच्यारे छो.

(१५) स्त्रीच्या शिक्षणाच्या मर्यादा ज्या प्रमाणांत वाढत चालल्या त्याच प्रमाणांत पुरुषांच्या तिच्याविषयीच्या अपेक्षांतही भरमसाट वाढ झाली आहे. अशिक्षित पत्नी पतीला देव मानून त्याला नाना तऱ्हांनी प्रसन्न ठेवण्याचा प्रयत्न करित असे व पतीहि स्त्रीच्या सुग्रणपणावर खूष असे. परंतु आज पतीला स्त्रीचा सुग्रणपणा तर हवाच; शिवाय घराची स्वच्छता, टापटीप, रक्षता, काटकसर, यांकडे लक्ष देणारी, मुलांची व्यवस्थित काळजी घेणारी, पतीच्या शर्टच्या बटनांपासून तर ऑफिसच्या आवश्यक कागदांपर्यंत सर्व—दूर लक्ष ठेवणारी पत्नी हवी असते ! इतक्यावरच बिचारे 'पुरुष' संतुष्ट होत नाहीत तर पत्नी गबाळी राहिलेली किंवा दुर्मुखलेली त्यांना सहन होत नाही. अथवावत् पोषाख करून हवें तेव्हां पतीबराबर फिरायला, सिनेमाला जाऊन त्याचें मनरंजन करणारी पत्नी त्याला प्रिय असते. अन् इतकें करूनहि अखेर 'बायकांची मनं कोतीं, समजूतदारपणा नाहीं, शिकल्या तरी सुशिक्षित

નાહોત, શેવટીં બાયકા ત્યા બાયકાચ ' હા આહેર પુરુષાંકહૂન આહેચ ! પરનીહી આપણાંકહૂન કાંઈ અપ્રેક્ષા કરસ્તે હ્યાચી દલ્લલ વેખ્યાચી ત્યાલા જરરી વાટત નાહી !

(૧૫) જેમ જેમ સ્ત્રી કેળવણીની કક્ષા વધતી જાય છે તેમ તેમ પુરુષોની તેમના તરફની અપેક્ષાઓ પણ હદ બહાર વધતી જાય છે. અબણ પત્ની પતીનેજ પરમેશ્વર માની એને ખૂશ રાખવા જુદા જુદા પ્રયત્નો કરતી, અને પુરુષ પણ ખાલી એના પાકનૈપુણ્ય ઉપરજ ખુશ રહેતો. પર તુ આજે પતિને મન પત્ની પાકશાસ્ત્રમાં પ્રવીણુ તો જોઈએજ અને તે ઉપરાંત એને ઘરની સ્વચ્છતા, ટાપટીપ, દક્ષતા, કરકસર એ બધું આવડવું જોઈએ. સાથે સાથે એણે બાળકોની ઉછેરમાં તથા પતીની ખમીસનાં બટનથી માંડીને ઠેઠ ઓફિસની ફાઈલોસુધી બધામાં વગર ભૂલ્યે ધ્યાન રાખવું જોઈએ. આટલું ક્યાં છતાંએ ' મિચારા ' પુરુષો સંતુષ્ટ હોય છે શું ? એમને વળી પત્ની અવ્યવસ્થિત કે મોઢું ચઢાવી ફરતી હોય તો તે પણ ગમશે નહિ. તદ્દન આધુનિક પહેરાવ કરી પતિ કહે ત્યારે એની સાથે ફરવા કે સિનેમા જોવા જનારી ને એતું મનરંજન કરનારીજ પત્ની એને પ્રિય હોય છે. અને આટલું ક્યાં છતાંએ આખરે ' સ્ત્રીઓની ખુદ્ધિ ટૂંકી, એમનામાં સમજણુ નો તો છંટોય ના મજે, બણ્યા પણ ગણ્યા નહિ, આખરે સ્ત્રીની ખુદ્ધિ પગની પાનીએ ' એવી પહેરામણી મજે તે તો જુદીજ ? પત્નીએ પોતા તરફથી કંઈ અપેક્ષાઓ રાખતી હોય છે એની કાળજી લેવાની પતિ તસદી લેતો નથી !

पत्रलेखन (पत्रलेखन)

मराठी व गुजराथी पत्रलेखन जवळ जवळ सारखेंच आहे. पत्राचे मुख्य पांच भाग पडतात. (१) शीर्षक, (२) नमस्कारादि मायना, (३) पत्राचा गाभा, (४) समारोप व (५) सही. पैकीं फरक फक्त दुसऱ्या आणि पांचव्या भागांतच आहे. गुजराथीत मायन्याप्रमाणें नमस्कारादि कशाचाहि समावेश होत नाही. फक्त ज्याला पत्र लिहिलं असेल त्याला योग्य असे संबोधन असतें. आपल्या जवळच्या कोणत्याहि मोठ्या व्यक्तीस पत्र पाठवावयाचें असल्यास ' पूर्य, भुर्य्यी ' वगैरे मानदर्शक शब्दांचा उपयोग केला जातो. आपल्यापेक्षा लहानास लिहावयाचें असल्यास बहुतेक ' थिरं७५ ' हा शब्द असतो. बरोबरीची व्यक्ति असल्यास जसा संबंध असेल त्याप्रमाणें संबंधसूचक शब्द वापरला जातो.

आणि सहीच्या वेळीं ज्याला पत्र लिहिलें असेल त्याच्याबद्दल विनय किंवा प्रेम व्यक्त करून सही केली जाते. व्यक्ति अगदीं तिऱ्हाईत किंवा अपरिचित असल्यास ' श्रीयुत ' किंवा त्या व्यक्तीचा धंदा, उद्योग, अगर समाजांतील स्थान दर्शविणारा मायना असतो आणि सही फक्त ' आपनो ' असें करून लिहितात. ' ताम्म उक्षम ' या बदली ' नोध ' किंवा ' विशेष नोध ' असें लिहितात. नमुन्याकरितां कांहीं पत्रें खालीं देत आहें.

पत्र नं. १ (मराठी)
बडिलांना मुलाचें पत्र

२ सोमवार पेठ
सोलापूर
२२-२-५४

ती. दादांना सा. न. वि. वि.

आपलें पत्र पोचलें. त्यावरून असें कळतें कीं, तुम्ही तुमचें मुंबईचें काम

(१०८)

आटपून पंधरा दिवसांत येणार आहांत.

तुम्ही मुंबईस गेलांत तेव्हां मी एक गोष्ट सांगायला विसरलों होतो. मला एक फाउन्टनपेन हवे आहे. तरी तुम्ही याला तेव्हां पारकरचें एक सुंदर पेन घेऊन या. मला हिरव्या रंगाचें पेन नास्त आवडतें. तरी शक्य तों हिरवा रंगच पसंत करा. पेनचें नोब बारीक असावें.

आम्ही सर्व मजेंत आहांत. कळावें.

आ.

रमेश

पत्र नं. १ (युग राथी)

साथी पोळ

वडोदरा.

२२-२-५४

पूज्य पिताश

तुमारे पत्र मज्यो. वांझी जण्युं डे तमे पंढर दिवस पथी मुंज्युं काम पूरं करी अलीं आवनार छे.

तमे गया त्यारे अेक वात कडेवानी हुं लूली गयो हतो. मारे अेक फाउन्टनपेन जेथे अे छे. तेथी तमे आवो त्यारे पांङरनी अेक सुंदर पेन नेता आवजे. मने लीला रंगनी पेन वधारे गमे छे. माटे जनतां सुधी लीला रंगज पसंद करजे. पेननी स्टील तीक्ष्ण अेषुवणी होय ते जेशो. यहीं सर्वे मज्जमां छे.

विभीतन

रमेशना प्रथाम

पत्र नं. २ (मराठी)

मोठ्या बहिणीचें लहान भावास पत्र

कादेवाडी

मुंबई नं. ४

२-६-५४

चि. विकासला अ. आ.

तुझें पत्र मिळालं. त्याच्यांत तूं तुम्ही प्रत्येकानें कशांत ना कशांत तरी

(१०९)

पहिला नंबर व बक्षिस मिळवण्याचं लिहिलं आहेस. मला तें फार वाचून आनंद झाला. मी तिकडे लवकरच येणार आहे. तेव्हां सर्व बक्षीसं बघेन, अत्ता बक्षीस मिळवण्याबद्दल तुमचे सर्वांचें अभिनंदन करतें. आणि उत्तरोत्तर अशीच बक्षीसं मिळवण्याकरितां ईश्वर तुम्हांस बुद्धि देवो अशी प्रार्थना करून हें पत्र संपवते.

ती. सौ. आईला व ती. बाबाना नमस्कार सांग. बेबी वगैरे सर्व बालगोपाळ मंडळीस आ. क.

तुझी,
ताई.

पत्र नं. २ (गुजराठी)

कांदावाडी
मु. अ. ध.
२-६-५४

यि. विकास,

तारो कागज भज्यो. जेभां ते तमे दरेके कशाभां ते कशाभां पहेलो नं. १२ अने धनाभो भेजव्यानुं लभ्युं छे. जे वांगी मने दलो आनंद थयो. लुं त्यां वहेली तके आववानी छुं. ते वपते अधाना धनाभो जेधशि. इमल्यां तो अधानुं अभिनंदन करूं छुं. अने लविष्यभां धनाभो भेजववाने धश्वर तभने सद्बुद्धि आपो जेवी प्रार्थना करी आ पत्र पूरो करूं छुं.

पूज्य आ तथा आपुजने मारः प्रणाम कहेजे. जेभी वगैरे सर्व आजगोपाळोने आशिष.

दि.

भोटी जेनना आशिष

पत्र नं. ३ (मराठी)
मित्राचें पत्र

बोरिवली
३-५-५४

प्रिय मित्र मृगांक,

पुढच्या शनिवारी आपल्याला सुटी आहे. आपण सर्वांनीं मनोरीला

(११०)

जावं अशी माझी फार इच्छा आहे. सकाळी सातला निघू. तुला मान्य असेल तर कळव म्हणजे मी पुढची सर्व तयारी करतो. येतांना कॅमेरा बरोबर घेण्यास विसरू नकोस. क.

तुम्हा,
शशांक.

पत्र नं. ३ (गुजराथी)

भोरीवडी
३-५-५४

प्रिय मित्र मृगांक,

आवता शनिवारे आपणुने रण छे. आपणुने अधांझे भोरी व्रीपपर ज्वानी भारी धम्भा छे. जे तने क्युल होय तो भने जणुवणे अटके छे. भीण अधी व्यवस्था करीश. साथे कॅमेरा लाववानुं भूलतो ना.

लि.
शशांक

पत्र नं. ४ (मराठी)

शाळेंतील शिक्षकास चिठी

११/ए. शंकरशेट ब्लॉक
पॅटरोड
४-२-४९

मेहेरबान मास्तर साहेब,

माझा मुलगा चि. हेमचंद्र याला काल पडसें व खोकला यामुळें ताप आला होता म्हणून तो शाळेंत येऊं शकला नाहीं. त्याला गैरहजेरीबद्दल क्षमा करावी व तो आणखी दोन तीन दिवस येऊं शकणार नाहीं तरी त्या दिवशीं त्याची रजा (sick leave) मांडावी.

कळावें. लोभ असावा. ही विनंति.

आपला,
जे. बी. दिखीत.

(१११)

पत्र नं. ४ (गुजराती)

निशाणना शिक्षकने यिठ्ठी

११-એ, શંકરશેઠ પ્લોટસ

ઐટરોડ

૪-૨-૪૯

મેહુરખાન મારતર સાહેબ,

આપને માલુમ થાય કે, મારા દિકરાને (હેમચંદ્રને) ગઢકાલે સળેખમ ને ઉધરસને લીધે તાવ આવ્યો હતો. તેથી તે નિશાળે આવી શક્યો નહિ. તો એને એ દિવસની ગેરહાજરી બટલ માફ કરશો. તેમજ એ હજી એ દિવસ આવી શકશે નહિ તો એની રજા પૂરશો.

લિ.

એ. બી. દિક્ષીત

પત્ર નં. ૫ (મરાઠી)

રોગ્યાચે ડૉક્ટરલા પત્ર

૨૪, પ્રીનલેંડ હૉટેલ

મહાબલેશ્વર

૨૩-૫-૫૨

માનનીય ડૉક્ટર સાહેબ,

આપણ પાઠવિલેલે ઔષધ પોચલે. ગેલે મહિનામર તેંચ ઔષધ નિયમિત ઘેતલ્યાને મલા આતા પૂર્ણ બરેં વાટલે આહે. હી વાટલી રિકામી જ્ઞાલી કી ઔષધ બંદ કરાવેં અસેં આપણ કલ્લવિતાં. આપલી ઇચ્છા અસલ્યાસ ઔષધ ચાલું ઠેવળ્યાસ માફી હરકત નાહીં. આપણ દિલેલ્યા સર્વ સૂચનાંપ્રમાણે વાગતેં. બ્યાયામ ઘેતેં, ત્યામુલેં મૂક ચાંગલી લાગતે વ જ્ઞોપહી છાન યેતે. ઔષધ બંદ કેલ્યાવરહી હાચ કાર્યક્રમ ઠેવું કી આળખી કાંહીં કરૂં તેં કૃપા કરૂન કલ્લવિણેં. શિવાય હવાપાલટ કરળ્યાકરિતાં ઇથેં દોન મહિને રહાત આહેં તરી મુંબઈસ પરત કેવ્હાં જાકું તેંહી કલ્લવાવેં. ક. લો. અ. હે વિ.

આપલી,

સૌ. મોહનતારા ગાંધી

(११२)

पत्र नं. ५ (गुजराती)

२४, श्रीनलेंड हॉटेक
महात्मजेश्वर,
२३-५-५३

माननीय डोक्टर साहेब,

आपे मोडलावेली दवा मणी. जेज दवा गया जे महिना नियमीत
सेवाधी मने हने संपूर्ण आराम लागे छे. आ सीसो आली थाय के दवा
अंध करवी जेम आप लभो छो. जे आपनी छिछा होय तो हनुजे थोडा
दिवस दवा सेवाने मने वाधो नथी. आपे आपेकी अधी सूयनाजो प्रभाजे
याकुं छुं. कसरत करं छुं. तेथी भूष पणु सारी लागे छे ते उध पणु सरस
आवे छे. दवा अंध कर्या आद आग प्रभाजे कार्यक्रम रापुं के जेमां कंठ
सुधारो वधारे करवानी जरूर छे जे मेहेरआनी करी लप्पी नष्टावशो. शिवाय
छेदना जे मासथी हवादेर माटे अहिं आवी छुं ते पाछी मु'अर्ध करारे जड'
ते पणु नष्टावशो, जेज विनंती.

वि.

सौ. मोहनतारा गांधी

पत्र नं. ६ (मराठी)
व्यापाऱ्यास पत्र

कलोल
जि. बडोदें
२०-१-५४

श्री. व्यवस्थापक,

करसनदास नारायणदास अँड सन्स,
बुकसेलर्स अँड पब्लिशर्स,
नाणावट, सुरत.

सा. न. वि. वि.

खालील पुस्तकें प्रत्येकीं दोन शक्य तितक्या लवकर व्ही. पी.नें वरीक
पत्त्यावर पाठवून द्यावीत.

(११३)

‘ गुजराथी व्याकरण अने लेखन ’—भाग १ नं २.

‘ हिंदुस्थानचा सरल इतिहास. ’

क. को. अ. हे वि.

आ.

सीताराम रामकृष्ण देसाई

पत्र नं. ६ (गुजराथी)

कलौल

श.:-वडोदरा

२०-१-५४

श्री. व्यवस्थापक,

करसनदास नारणदास अँड सन्स

युक्सेलर्स अँड पब्लिशर्स

नाण्णापट, सुरत.

सविनय ज्ञापनावानुं के नीचे लभेला पुस्तको अनती उतावणे वी. पी. पारसलथी उपरना सरनाभे भोडली आपशा. दरेकनी अप्पे टोपी भोडलशा.

(१) गुजराती व्याकरण अने लेखन—भाग १ नं २.

(२) हिंदुनो सरण इतिहास.

लि.

सीताराम रामकृष्ण देसाई

पत्र नं. ७ (मराठी)

पोस्टमास्तरास पत्र

महेशाणा

१२-९-५४

मेहेरबान पोस्टमास्तरासहेब,

पोस्ट ऑफिस, महेशाणा.

यांसी सा. न. वि. वि. मी मे महिन्याच्या सुटीत माझ्या काकांकडे अमदाबादला जात आहें. तरी माझ्या नांवावर येणारें एक मासिक व माझी

८...

(११४)

इतर पत्रें खालील पत्त्यावर पाठवण्याची कृपा करावी.

C/o. श्री. केशव गणेश पंडीत

आ.

प्रीतमनगर

अमदाबाद

जगदीशचंद्र पंडीत

पत्र नं. ७ (शुक्रवाची)

महेशाष्टा

१२-६-५४

मेहेरगान पोस्टमास्तर साहेब,

पे स्ट ऑफिस, महेशाष्टा,

सविनय जणुववानुं के हुं मे भडिनानी रणभां मारा डाकाने त्यां
अमदावाड जनार छुं. तो मारा नामतुं अेक मासिक आवे छे ते, अने
भीम डाक पत्रे होय तो ते, नीयेना सरनामे मोडलशा.

श्री. केशवलाल गणेशभाई पंडीत

दि.

प्रीतमनगर

अमदावाड

जगदीशचंद्र पंडीत

किरकोळ पत्रांचे नमुने

भाडेचिठ्ठीचा नमुना

रा. रा.यांजकडूनजागेबद्दलता.माहे.....
सनपासून.....ता.माहे..... सन अखेरचें भाडें रुपये
पावले.

ता.माहे.....सन.

पैसे वसूल करणार

मालक

भाडा चिठ्ठीना नमुना.

रा. रा.नी पासेथीजगे भाटेता.माहे.....
सन थी भांडीता.माहे.....सन आपर सुधीनुं भाडुं
रुपियापहोंत्र्या.

ता.माहे.....सन.

पैसे वसूल करणार.

धरधरी.

(११५)

शोकप्रदर्शनाचें पत्र

प्रिय शंतनु,

तुझ्यावर जें दुर्दैव व आपत्ति कोसळली त्याबद्दल मला अत्यंत वाइट वाटत आहे. हा घक्का फार मोठा आहे व तो सहन करणें फार कठिण आहे. परंतु दुःख विभागल्यानें सुसह्य होतें असें म्हणतात. आम्ही सर्व तुझ्या दुःखांत सहभागी आहोंत. परमेश्वर आपणांस तें सहन करण्याची शक्ति देवो.

आपला,
शशिशेखर भट

शोकप्रदर्शनाचें पत्र

प्रिय शंतनु,

तारा उपर आवी पडेकी विपत्ती अने दुःख विषे मनें पूज्य दीवगीरी थाय छे. आ आधात धरौण भोठा छे अने ते सहन करवोअे अधरो छे. पणु दुःख वळेव्याथी सुसह्य अने छे अमे कहे छे. अमे अधां तारा दुःखमां सहभागी थीअे. प्रभू तमने दुःखभार सहन करवाती शक्ति आपो.

वि.
शशीशेखर भट

खुशालीचें पत्र

कासार फळीया,
आनंदपुरा,
बडोदें
१५-२ ५४

प्रिय कमलाक्षी,

मी काल दुपारीं येथें सुखरूप येऊन पोचलें. गाडींत जागा चांगली मिळाली होती. कसलाच त्रास झाला नाहीं. येथें मधुसूदन पहिल्या नंबरचा पास झाला आहे. दादाला मुलगा झाला. चार दिवस झाले. मुलगा फारच छान आहे. रंगानें वहिनीसारखा गोरा आहे. कालच आजोबांचंही

(११६)

खुशालीचं पत्र आलं आहे.

मामा मामीना नमस्कार. आईची खुशाली कळवावी. क.

तुम्ही,
हरिणाक्षी

कासार इणीयुं, आनंदपुरा
वडादर
१५-२-५४

प्रिय कमलाक्षी,

हुं कासे अपोरे अहिं क्षेम आवी पहेंयी छुं. गाडीमां जग्या पणु सारी भणी हती. कोछपणु जतनी तकदीइ पडी नहि. अहिं मधुसूदन पहेसे नंअरे पास थयो छे. मोटा बाघने त्यां पुत्र जन्मयो. यार दिवस थया. आप्यानी तथीयत धळीज सारी छे. ये रंगे पणु बाभी जेवो जोरो छे. गछ कासेज दादनेा कागण आओ, त्यां पणु अघां क्षेम.

मामा मामीने मारा प्रणाम. पूज्य आनी अजर लज्जे.

दि.
हरिणाक्षी

तारेचा नमुना

मनोहर भावे,

३, देशपांडे लेन, मुंबई नं. ४.

ताबडतोब नीघा. मेघाचें लग्न ठरलें.

श्रीधर

मनोहर भावे,

३, देशपांडे लेन, मुंबई नं. ४

जलदी उपडो, मेघाना विवाह नकी थया.

श्रीधर

सांप्रदायिक वाक्यांश

आधुं पाधुं थर्धं नुवुं—खाली वर
होणें.

आने हाथ देवो—कानास खडा लावणें.

आपरा पाक भवडाववो—मुष्टिमोदक
देणें.

हडाडो सिकंदर थवो—दिवस सफळ
होणें.

पेटभां कुरकुरियां भोक्षवां—पोटांत
कावळें कोकलणें.

ढांडवा नुवुं—जेवण पोचवणें.

विवाह तोडवा—लग्न मोडणें.

विवाह थवा—लग्न जमणें.

भासडा भावा—खेटर खाण.

वट पडवो—झोक असणें, ऐटदार
दिसणें.

आट पडवुं—चाट होणें.

आणा पाडवा—वेडावणें.

पहेला भोणानुं—पहिले मूल (बाळंत-
पणाची पहिली खेप).

भोणो भरवो—भोटि भरणे.

श्यास उपडवो—घरघर लागणें.

अडवो होडाववो—सोडमुंज करणें.

लग्न लेवां—लग्न समारंभ करणें.

नोर्ध देवी—मुंज करणें.

अभ्य मारवी—झक मारणें.

भणूर टोपरां करवां—भोपळा करणें.

(लहान मुलांचा खेळ).

दाभक्षा गणुवा—गणिताची उदाहरणें
सोडवणें.

गभराभणु थवी—जीव घाबरा होणें.

धूंटणियां भरवां—रांगणें.

अरयाभां उतारवुं—खर्चांत घालणें.

धाटडीअ नुवुं—अहेव मृत्यु येणें.

नंकारो उपवास—कडकडीत उपास.

माथाभां तेल धाखवुं—डोक्यास तेल
लावणें.

पथारी वश होवुं—अंधरुणास खिळणें.

रोटला भेगा करवुं—अन्नास लावणें.

पथारी भेगा थवुं—झोपणें.

पाणी मुकवुं—उदक सोडणें.

छंठोथे न होवुं, नाभनुअे न होवुं—
औषधालाही नसणे.

छाती श्शटी नवी—ऊर दडपणें.

गजे पडवुं—गळीं पडणें.

आभ नभीन अेक करवां—आकाश-
पाताळ एक करणें.

अंगारा न्नेवुं थवुं—इंगळासारखा
होणें.

गांसडी पोटां उडववां—आसन
गुंडाळणें.

आनाडानी करवी—आढेवेढे घेणें.

टेवाध नुवुं—संवय असणें.

अभे लगाम धाखवी—जिभेला
चिमटा घेणें.

७५ करवे—जपमाळ घेणें.
 सोगन भावा—शपथ घेणें.
 थाडोने दोथ थवुं—जीव मट्ट्यास
 येणें.
 उधडो लध नांभवे—खरडपट्टी
 काढणें.
 अडणाभणु आववी—कंटाळणें.
 अकन्न अहेर भारी ७वी—बुद्धीनें
 काम न देणें.
 अकन्न वेची भावी—मूर्ख होणें.
 अछयाडा नभवा—गोंवर मावळण.
 अडारे वांका होवां—अष्टांग वांकडें
 असणें.
 अधूराभां पूरं—सरीत भर.
 अधधर याक्षुं—तोच्यांत चालणें.
 अन्न भूटवुं—अन्नोदक संपणें.
 अपासरे दीवे—सूर्य पश्चिमेस उगवणें.
 अभडाववा ७वुं—मूर्तिकाला जाणें,
 दारावर जाणें.
 असर तणे आववुं—छाप पडणें,
 सांवली पडणें.
 आभना तारा देभाडवा—सूर्याचीं
 पिळें दाखवणें.
 आभना तारा देभाडवा—स्वर्ग दोन
 बोटे उरणें.
 आंभ टाढी थवी—ढोळ्याचें पारणें
 फिटणें.
 धंभरे आपवे—आंदण देणें.

उतारी पाडवुं—मानभंग करणें.
 उनाणे भेसवे—उन्हाळा सुरू होणें.
 उपराणूं लेवुं—कड घेणें, तरफदारी
 करणें.
 उंभरे पहेंयवुं—पोक्त होणें, वय
 होणें.
 उज्जला पगनुं—चांगल्या पायगुणाचें.
 उभणका आववे—कळवळा घेणें.
 अणे ७वुं—फुकट जाणें.
 अडवाड डाढवे—उष्टीं काढणें.
 क'ध क'ध थवुं—कसेसेच होणें.
 कंकुनां पगळां करवां—सुख वैभवांत
 लोळणें.
 कंठ ३धावे—गळा दाटून येणें.
 कंठे प्राणु आववा—कंठी प्राण येणें.
 काया काननुं—हलक्या कानाचा,
 कानानें अधू.
 कायुं भावुं—कोणावर तरी अवलंबून
 असणें.
 कान भंभेरेवा—कान भरवणें.
 कान वीधवे—कान टोंचणें.
 काळांवाळां करवां—आजीजी करणें.
 आवी अनवुं—बारा वर्ष भरणें.
 काणजनी केर—अत्यंत प्रिय, गळ्यां-
 तला ताईत.
 काणा अक्षरने कूटी भारवा—निरक्षर
 असणें.
 कतिधुं कंतवुं—चावून चिकट करणें.

डेड भागवी—कंबर मोडणें.
 डारे डागणे भतुं—कोरा चक.
 भलो यडावो—कां कूं करणें.
 भाटसेथी पाटसे ने पाटसेथी भाटसे—
 अगदीं आराम.
 भाटसे आवो—बाजेवर जाणें.
 भाडुं भोणुं थवुं—बिनसणें.
 भांड भावी—मनांत मांडे खाणें.
 भूणो पाणवो—पतीच्या मृत्यूनंतर
 पत्नीनें वर्षभर घराबाहेर न पडणें.
 भोणियाभां भव आवो—जीव
 भांज्यांत पडणें.
 भोणे भाथुं मुकुं—आश्रयास जाणें.
 गण्य करवो—गहजब करणें.
 गंधा वैत३ं—फुकटची मेहनत,
 बिनडोकपणें मेहनत करणें.
 गधेडे गवांनुं—पैशाला पासरी असणें.
 गंभोने इतरो—दुष्ट मनुष्य.
 गाण आपवी, गाण भांडवी—शिबी
 देणें.
 गाढभां लेवुं—मांडीवर घेणें.
 धरभंग थवुं—पत्नी मृत्यु पावणें.
 धाणुंनो यणद—कंटाळवाणें काम
 करणारा.
 धाणुंभां धाक्षीने तेल काढुं—खूप
 काम करून घेणें, तेल काढणें.
 धांशीनी धाणुं नेवुं—अत्यंत मलीन.
 धाणुंने पी नवुं—कोळून पिणें.

यदाई करवी—स्वारी करणें.
 यरभी करवी—उन्मत्तपणा करणें.
 यारे हाथ होवा—संपूर्ण कृपादाई
 असणें.
 यींथरां वीणुंवां—गरीबी येणें.
 यूलाभां पेसवुं—स्वयंपाकाला लागणें.
 यूंक आववी—पोटांत कळ येणें, काम
 करण्याचा आळस येणें.
 योभा भूकवां—अक्षत देणें.
 उधाडे छोणे—उघडपणें, उघड उघड.
 नडयुं तोडी नांभवुं—थोबाड फोडणें
 नर्ध यडवुं—अवचित जाणें.
 नाम भोणुं—नांवाला काळीमा
 फासणें.
 उभे दोया वणवा—बोबडी वळणें.
 उव भणवो—दोघांचीं मनें एक होणें.
 जेभम भेडवुं—जबाबदारी पत्करणें.
 आटकणुी काढवी—झाड काढणें, खूप
 रागावणें.
 आंजवानुं नण—मृगजळ.
 नेर आवुं—कंटाळा करणें.
 ओडुं भावुं—डुलकी येणें.
 टकानुं त्रणु शेर—पैशाला पासरी.
 टाढ यढवी—तापाची थंडी वाजणें,
 कामाचा आळस असणें.
 टाळ आववी—द्वेष वाटणें.
 टाढा पडोरनुं—संध्याकाळचें.
 टाणुं आववुं—कार्यप्रसंग असणें.

७६३३ आवुं--ताळ्यावर येणें.
 ७६३३ पु३वुं--जागेवर जाणें, लागी
 लागणें.
 ७६३३ भरवुं--पाऊल टाकणें.
 ७६३३ भरोवो--तोठरा बसणें.
 ७६३३ भरिवां--वेंघळेपणा करणें.
 ७६३३ भरोवुं--ताप भरणें, अंग
 कसकसणें.
 ७६३३ लेवावुं--अंग झडणें.
 ७६३३ भावुं--डुलकी येणें.
 ७६३३ भगो थर्ध वुं--अतिशय
 थकणें.
 ७६३३ भाववां--बोळवण करणें.
 ७६३३ भारवां--बढाया मारणें.
 ७६३३ भांभुं--वाळवणें, उन्हांत
 घालणें.
 ७६३३ आवुं--बोलावणें येणें.
 ७६३३ भरोवो--तोंड फुगवणें.
 ७६३३ भावी--कीव करणें.
 ७६३३ प३वुं--व्यवस्थित होणें, स्थिर-
 स्थावर होणें.
 ७६३३ उ३वो--दमा लागणें.
 ७६३३ भेसवी--साडेसाती लागणें.
 ७६३३ करवा--सही करणें.
 ७६३३ आवी रलेवा--शंभर वर्षें
 भरणें.
 ७६३३ ७६३३--पडती दशा येणें,
 संकट जवळ येणें.

७६३३ य३वा--दिवस रहाणें.
 ७६३३ आववी--जळफळाट होणें.
 ७६३३ वणवुं--जळफळणें.
 ७६३३ सांभर--दुधांत साखर.
 ७६३३ भरोवो--दोरा उभारणें, शिबण
 उभारणें.
 ७६३३ भरोवो--झुरणें.
 ७६३३ भाववुं--राणें भरणें.
 ७६३३ भारवी--मोठा पराक्रम करणें.
 ७६३३ भोवे दिवसे--दिवसाढवळ्या.
 ७६३३ उतारवी--दृष्ट काढणें.
 ७६३३ भरोवोनी पालणी -- देवावर
 हवाला.
 ७६३३ भाववुं--नांव ठेवणें.
 ७६३३ भाववुं--नांव सोडणें.
 ७६३३ भुंभुं--सोडून देणें, उढी घेणें.
 ७६३३ भागवुं--बंद पडणें.
 ७६३३ भाववी करवी--अतिथिसत्कार
 करणें.
 ७६३३ वणवुं--टकर देणें, पुरून
 उरणें.
 ७६३३ करवुं--नक्की करणें, तोंड पाठ
 करणें. (कविता वगैरे)
 ७६३३ भाववी भुंभुं--दिवाळें वाजणें.
 ७६३३ भाववी करवी--माघार घेणें.
 ७६३३ भाववुं--छळावर येणें.
 ७६३३ भाववो--उपकार मानणें.
 ७६३३ भावो--स्फूर्ति येणें.

पेटे पाटा आंधवां--पोटाला चिमटा घेणें.

पोक भूकवी--च्या नांवांन रडणें.

झाटी नीकणवुं--(रोग वगैरे) पसरणें.

इर आववा--घेरी येणें.

अत्ता भूकवी--जखमेंत वात भरणें.

आअरी उतारवी--जावळ काढणें.

आरतुं येथ--लाखाचे बारा हजार.

आरे दडाडा ने अत्रीस धडी--बारा महिने तेरा काळ.

आरभो अंद्रभा होवो -- विळ्या-भोपळ्या एवढें सख्य असणें.

आणप लेवी--बाळसें घेणें.

अेसतुं आववुं--(कपडा वगैरे) अंगाला चांगला बसणें, उपयोगी पडणें.

भीड भागवी--संकटांत मदत करणें.

भूला पडवु--वाट चुकणें.

भेळनुं दडी थपुं--ढोक्याला फार त्रास होणें.

भोपाणुं डाढवुं--भ्रमाचा भोपळा फोडणें.

भन आहुं उरवुं--नाराज होणें.

भाथे पडवुं--जबाबदारी येऊन पडणें, आंगावर पडणें.

भांडीं वाणवु--बेत रद्द करणें.

भीट भांडवी--अनिमिष नजरेनं पहाणें.

उंथुं भूकवुं--बाजूला सारणें, न जुमानणें.

भोतने आरखे होवुं--मृत्युमुखी असणें.

भोतिया भरी जवा--गर्भगळित होणें.

रकभ उपाडवी--कर्ज काढणें.

राम रभी जवा--मरून जाणें.

रंगोणी पूरवी, स.थी आ पूरवा--रांगोळी काढणें.

राग आववो--(एकमेकांचें) पटणें, जमणें.

रीस अडवी--राग येणें.

रेतीभां नाव अलाववुं--मिथ्या प्रयत्न करणें.

रेशभनी गांठ--गाढ संबंध.

दप्या लेभ--भाग्य रेषा.

दाग आववो--संधि येणें.

दीदी वाडी होवी--कुटुंब सर्वसुखी असणें.

दीसो दुडाण--अतिवृष्टीनें पडणारा दुष्काळ.

सुके दुडाण--अनावृष्टीनें पडणारा दुष्काळ.

दुगडां उतारीनें वांचवुं--कोणाच्या मृत्यूचें पत्र पाठवायचें असल्यास प्रथम असें लिहितात. अशुभ हकिकत कळवणें.

दोत्या वाणवा--थापा मारणें, बोबडी वळणें.

दोया वणवा--खूप दमणें, बोबडी
वळणें.

वभातुं भायुं--भयग्रस्त.

हाथे वडी भूकवी--पायाला मेंदी
लावणें.

वात वंधी ज्वी--हातघाईवर येणें.

वरस कूतरांते नांभवां--आयुष्य
फुकट घालवणें.

वहाणुं वडी ज्वां--कित्येक दिवस
निघून जाणें.

वहेभमां पडवुं--संशय येणें, शंका
येणें.

वहेतुं भूकवुं--काणाडोळा करणें.

वा व्याववे--संधिवात होणें.

वात उपाडवी--गोष्टीस आरंभ करणें.

वाश नांभवी--श्राद्धाच्या दिवशीं
कावळ्याला खीरपुरी टाकणें.

पग वाणवा, निरांते जेसवुं--
स्वस्थपणें बसणें.

वेडे उतारवी--कसे तरी काम उरकणें.

ओडतुं ओडवेतरवुं--काम बिघडवणें.

शरतभां उतरवुं--पैज लावणें.

शिगडां उगवां पाडी होवां--मूर्ख-
पणांत काहीं कमतरता नसणें.

शेर दोडी यडवुं--मूठभर मांस
चढणें.

श्रावणु भादरवेो वहेवेो--खूप रडणें.
सणुका भारवा--कळा येणें.

सितारो पाधरो होवेो--नशाब
जोरावर असणें.

समाधि यडवी--समाधि लागणें.

सात गाडथी नभार--कोपरा-
पासून नमस्कार.

सूपडे ने टोपडे--पुष्कळ.

हठ पडवी--हट्ट धरणें.

हसवाभाथी भसवुं थवुं--फट्ट
म्हणतां ब्रह्महत्या.

हाजरी पूरवी--हजेरी लावणें,
मांडणें.

हाथ योडणेो न होवेो-स्त्रीनें अस्पृश्य
असणें.

हाथे डरीने--आपण होऊन.

हैडकी उपाडवी--उचकी लागणें.

होण्णीने दिवाण्णी वय्ये-कंधींच नाही.

होण्णीतुं नाणियेर अनाववुं--
तोफेच्या तोंडीं देणें.

डायूं दूध--निरसं दूध.

धींक भावी--शिकणें.

उधरस भावी--खोकणें.

द्वियका भावा--झोके घेणें.

जगासुं भावुं--जांभई देणें.

सांप्रदायिक वाक्प्रचार

- (१) शेरने माथे सवाशेर—जशास तर्सें.
- (२) पहेलुं सुभ ते नते नयां—शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्
- (३) अणीयाना भे भाग—बळि तो कान पिळी.
- (४) संप त्यां जंप—ऐक्य हेंच बळ.
- (५) परोपदेशे पांडित्यं—लोका सांगे ब्रह्मज्ञान, आपण कोरडा पाषाण.
- (६) हुंगर दुरथी रणियामण्णा, पासे जर्ध्जे तो णिडामण्णा—दुरून डोंगर साजरे.
- (७) भाणुस मात्र भूक्षने पात्र—मनुष्य मात्राची चूक ही होतेच.
- (८) सो दडाडा सासुना, तो जेक दडाडे वडुने—चार दिवस सासूचे, चार दिवस सूनेचे.
- (९) दाम करे काम, थीथी करे सलाम. (किंवा) जर याहे सो कर—दाम करी काम.
- (१०) सय अंदरक्ष वेपारी—एक ना घड भाराभर चिंध्या.
- (११) पाण्णी पधी पाण आंधवी—वराती मागून घोडें.
- (१२) वावो तेवुं लावण्णो, ने करो तेवुं पाभो. (किंवा) करण्णी तेवी पार उतरण्णी—करावें तसें भरावें.
- (१३) भावतुं हतुं ने वेदे कलुं—पडत्या फळाची आज्ञा
- (१४) जेनुं काम तेने थाय, थीज्ज करे तो गोता आय—येरा गवाळाचें काम नोहे.
- (१५) कांकरे कांकरे पाण अंधाय, शीपे शीपे सरोवर भराय—थेंबें थेंबें तळें साचे.
- (१६) नजर अहार ते कदर अहार—दृष्टि आढ सृष्टि.
- (१७) आंभ आडा कान करवा—काणा डोळा करणें.
- (१८) वडुलो ते पडुलो—हजीर तो वजीर. वेळेवर वेळ, शिमग्यावर खेळ.
- (१९) डूयतो भाणुस तणुपलुं पडडे—बुडत्याला काडीचा आधार.
- (२०) अक्कलनो ज्योथमीर, मंगाव्युं वीप्युं, तो लर्ध आव्यो डोथमीर—अकलेचा कांदा.

- (२१) गाभ त्या ढेडवाडे--गांव तेथें महारवाडा.
- (२२) तुंगडे तुंगडे शुधी युद्धि, शुधे भोढे शुधी वात--ब्याक्ति तितक्या प्रकृति.
- (२३) उन्जड गाभमां अेरंडो प्रधान (किंवा) आंधणाभां काणो राज्-- वासरांत लंगडी गाय शहाणी.
- (२४) पंथ त्यां परमेश्वर--पांचामुखी परमेश्वर.
- (२५) शाणुने सान, ने भूरभने उक्षुं--शहाण्याला मार शब्दांचा.
- (२६) सुडी वऱ्ये सोपारी--इकडे आड तिकडे विहीर.
- (२७) आंधणाने आरसी ने अहेराने शंभ--आंधळ्यापुढें नाच आणि बहिन्यापुढें गाणे.
- (२८) आय तेनुं पेट हूपे--खाई त्याला खवखबें.
- (२९) आगण लक्षुता नय, पाछतुं लूलता नय--पुढें पाठ मागें सपाट.
- (३०) उवटो योर कातवाखने दंडे--चोराच्या उलळ्या बांबा.
- (३१) अेक कांकरे पे पक्षी मारवा. (किंवा) अेक पंथ दो काज--एका दगडानें दोन पक्षी मारणें.
- (३२) होलाभांथी युलाभां--आगींतून फुंफाळ्यांत.
- (३३) अंधेरी नगरीने न्याय--चोर सोडून संन्याशाला सुळीं.
- (३४) कथां राज् भोज, कथां गांगो तेदी--कोठें इंद्राचा ऐरावत, कोठें शामभटाची तट्टणी.
- (३५) योरनी निशानी योर न्णु--चोराचीं पावलें चोराला ठाऊक.
- (३६) भोदवेो दुंगर ने डाढवेो उंदर--डोंगर पोखरून उंदीर काढणें.
- (३७) घेरे घेर भाटीना युला--घरोघर मातीच्या चुली.
- (३८) आवुं तेनुं भोदवुं--खाळ्या घरचे वासे मोजणें.
- (३९) शुनुं ते सोनुं--जुनें तें सोनें.
- (४०) डीडी संधरे ने तीतर आय--आंधळें दळतें, कुत्रें पीठ खातें.
- (४१) कुवाभां होय तो हवाडाभां आवे--आडांत असेल तर पोहण्यांत येईल.
- (४२) गरीबनी वहु सौानी भाबी--गरीबाला कोणीही काम सांगावें.
- (४३) पत्थर उपर पाण्णी--पालध्या घागरीवर पाणी.
- (४४) दरीयाभां रडेवुं ने भगर साये वेर--पाण्यांत राहून माशांशीं वैर.

- (४५) डोरडी अणे पथु वण न जय--सुंभ जळालें तरी पीळ जळत नाहीं.
- (४६) गरजे गधेडाने आप कहेवे पडे--अडला हरि, गाढवाचे पाय घरी.
- (४७) सुनिये सअडी, करिये मनडी--एकवें जनाचें, करावें मनाचें.
- (४८) अधुरे धडे अहु छलकाय. (किंवा) आली यशो वागे धशो--उचळ पाण्याला खळखळ फार.
- (४९) आडी रात तेनी करवी शी वात--उद्यांचं कोणी सांगावं ?
- (५०) रात थोडी ने वेश धशु--रात्र थोडी नी सोंगं जास्ती.
- ५१) अति दोभ पापनुं भूण--अतिलोभानें पापाचरणाची प्रवृत्ति होते.
- (५२) आप सभान अण नहि, मेध सभान जण नहि--आपला हात, नि जगन्नाथ.
- ५३) आप भुवे दुय गध दुनिया--आपण मेलें जग बुडालें.
- (५४) वर वगर रडेवाय, पथु धर वगर नहिं--एक वेळ पति नसेल तर चालेल, पण गांवांत घर हें हवेंच.
- (५५) यडे ते पडे--चढेल तो पढेल.
- (५६) आभ द्राट्युं त्यां थींगडुं कुंभ देवाय ?--आभाळच फाटलें तिथें काय करणार ?
- (५७) आग लागे तयारे कुवे ओढवा जवुं--तहान लागल्यावर विहीर खणणें.
- (५८) आप भुवा विना स्वर्गे न जवाय--स्वतः मेल्याशिवाय स्वर्ग दिसत नाहीं.
- (५९) आंगणी आभीअे तो पडोंयी पडे--भटाला दिली ओसरी, भट हातपाय पसरी.
- (६०) आंगणीथी नभ वेगणा अेटला वेगणं--जावयाचं पोर, हरामखोर.
- (६१) ओजुं अेटलुं दूध नहिं--चकाकतं तें सगळंच सोनं नसतं.
- (६२) ओकरडे वधतां वार न लागे--घाण वाढायला वेळ लागत नाहीं.
- (६३) अेकडा विनाना सो भींडा नडाभां--सगळं सुसळ केरांत.
- (६४) अेक हाथे ताणी न पडे--एका हातानें टाळी वाजत नाहीं.
- (६५) कशियाना शापथी कंघं वरसाद अेटके ?--कावळ्याच्या शापानें कुठें गाय मरते ?

- (६६) सापे छछुंदर गळ्युं--खाळं तर बाघतं, सोडलं तर चावतं.
- (६७) डाका मामा गावाना, ने गांठे ह्याय ते भावाना--अंगीं असेल तें काम,
पदरीं असेल तो दाम.
- (६८) डाणां गयां ने घोणां आल्यां--केस काळ्याचे पांढरे झाले.
- (६९) कुंभार कदी साजे हांखे न भाय--पिकतं तिथं विकता नाहीं.
- (७०) कूतरानी पूंछडी वांकी ते वांकीज--कूतऱ्याचें शेंपूट वांकडे तें वांकडेंच.
- (७१) कडे छोकरो ने गाभां ढंढेरो--कमरेला कळसा, नि गांवाला वळसा.
- (७२) कोडी घोर्ष ने कादव कादवे--दांत कोरून पोट भरणें.
- (७३) कोडी येर ते पाडी येर--काडी चोर तो माडी चोर.
- (७४) आनार पीनार तेने भुधा आपनार--साखरेचा खाणार त्याला
देव देणार.
- (७५) आणे रूया ने दरवाज उधाडा, (किंवा) धरमां वाध ने थडार
थकरी--चुली पुढें शिपाई नी दारापुढें भागुबाई.
- (७६) गधेडा साथे घोडुं आंध्युं, भूंअ्युं नडिं पणु आणोटां शीभ्युं--
गुण नाहिं पण वाण.
- (७७) यभत्कार त्यां नभस्कार--चमत्काराशिवाय नभस्कार नाहीं.
- (७८) गथो थवसर पाछो न आवे--गेली वेळ परत येत नाहीं.
- (७९) गरज थियारी आपडी, (किंवा) गरज आगण अकड आंधणी--
गरजवंताला अकल नसतें.
- (८०) गरभी गरभीने भारे--कांठ्यानें कांटा काढणें.
- (८१) बेसं भागोणे, छस छगोणे ने धरमां धमाधम--शेतांत तुरी, भट
भटणीला मारी.
- (८२) गोक्षो गोखी लढे, ने गधेडाने डान थपाय--दोघांच्या भांडणांत तिसऱ्या
निरुपद्रवी व्यक्तीचे हाल.
- (८३) धणुं धरतो परेणो भूषे भरे--दोन बायकांचा दादला उपाशी.
- (८४) धर वेथीने तीरथ करतुं--ऋण काढून सण करणें.
- (८५) गंथतो कूतरो, न भाय, न भावादे--ना तुला, ना मला, घाल कुत्र्याला.
- (८६) धरना छोकरों धंटी ग्याटे, ने उपाध्यायने आटो--घरचं झालं थोडं,
नि व्याह्याला धाडलं थोडं.

- (८७) टाढे पाणीये अस ज्वी--सुठेवांचून खोकला जाणें.
- (८८) धोडुं धोडारमां, ने कन्या सासराभांज शोभे--हिरा कोंदणांतच उठून दिसतो.
- (८९) अगनो वाध, (किंवा) रजनुं गज--पराचा कावळा.
- (९०) मारां छगन भगन सोनानां, पारकां अथां दोढानां--आपलांतो बब्या, लोकांचें तें कार्दें.
- (९१) जगतानी पाडी, ने उंघतानो पाडो--तोंड देखली स्तुति करणें.
- (९२) टाढ जय झुवे, ने आदत जय मुवे--जित्याची खोड मेल्यावांचून जात नाहीं.
- (९३) जेवां भाधनां भोसाणां, तेवां भेननां गीत--संबंध हे नेहमीं पर-स्परावलंबी असतात.
- (९४) जेनी धंटीजे भेसीजे, तेनां गीत गांठीजे--ज्याची खावी पोळी, त्याची वाजवावी टाळी.
- (९५) डाम तेवी डीडरी, ने भा तेवी डीडरी (किंवा) वड जेवा टेटा, आप तेवा भेटा--खाण तशी माती आणि कुंभार तसा लोटा.
- (९६) डोशी भुवानो भय नडिं, पणु जम पेडानो भय--म्हातारी मेल्याचं दुःख नाहीं, पण काळ सोकावतो.
- (९७) डम ढोल मांढे पोल--बडा घर, पोकळ वासा.
- (९८) दडींभां ने दुधमां पग--दोन घोंब्यांवर पाय ठेवणें.
- (९९) दरे ते यरे, आंध्युं भूषे भरे, (किंवा) भोले तेना भोर वेयाय--बोलणाऱ्याची गाजरें विकली जातात, न बोलणाऱ्याचं सोनंही विकलें जात नाहीं.
- (१००) दुःभ तेने वेणु--आगीवांचून कड नाहीं, मायेवांचून रड नाहीं.
- (१०१) दीवा तणे अंधारें--दिव्याखालीं अंधार.
- (१०२) दाज्यापर डाम, ने पड्यापर पाडुं--जखमेवर मीठ.
- (१०३) दूधनो दाज्यो, अस दूंडीने पीजे--दुधानें तोंड पोळलें कीं ताक-सुद्धां फुकून पितात.
- (१०४) दूध पांढीने साप अंशेरयो--सापाला दूध घालणें.
- (१०५) दुःभनु ओसड दडाड--दुःखावर औषध काळ.
- (१०६) देश तेने वेश--देश तसा वेश.

- (१०७) न ओल्यामां नव गुणु--सबसे बडी चूप.
(१०८) नवरो भेटो नभोऽ वाणे--निरुद्योगी माणसाच्या मनांत भूत संचारतें.
(१०९) नवे निशाणीओ नव दिवस--नव्याचे नऊ दिवस.
(११०) पारके पैसे दिवाणी--हलवायाच्या घरावर तुळशीपत्र.
(१११) पुत्रनां लक्ष्णु पारण्यामां, ने वडुनां लक्ष्णु पारण्यामां--मुलाचे पाय पाळण्यांत दिसतात.
(११२) आंधी मुडी लापनी--झांकली मूठ सवा लाखाची.
(११३) पोथीमानां रिगणां पोथीमां--पुराणांतलीं वांगीं पुराणांत.
(११४) लवी लेसे पाडे जपुये--भरवंशाच्या म्हशीला टोणगा.
(११५) लस्या कूतरा करडे नहि, गाण्या भेद्य वरसे नहि--गरजेल तें पडेळ काय, बोलेल तो करील काय.
(११६) लूप न गुवे आभरो, उध न गुये पथरो--मुकेला कोंड निजेला घोंडा.
(११७) भुंडा माणुसथी लुत पथु नासे--वाईटाच्या वाऱ्याला भूतही उभें रहात नाहीं.
(११८) मन होय तो भाणवे जवाय--धांवत्याला शक्ति येई आणि रस्ता सांपडे.
(११९) भाज्या वगर भा पथु ना पीरसे--मागितल्याशिवाय आईसुद्धां वाढीत नाहीं, इतरांचं काय ?
(१२०) भोरना धंडा यीतरवा नथी पडतां--गवयाचं पोर रडतंही सुरावर.
(१२१) वायुं तो तीर, नही तो टपो--गाजराची पुंगी, वाजली तर वाजली, नाहींतर खाऊन टाकली.
(१२२) वरनी भा वरने वभाणे--ज्याचें त्याला गोड असतें.
(१२३) शीरा सांरं सावड--भट भोजनाला लुब्ध.
(१२४) सायने कडी आंय न आवे--सत्यमेव जयते.
(१२५) सुतेला साप जगाडवे--चिखलांत दगड फेंकणें.
(१२६) सोनुं हेपी मुनीवर यणे--द्रव्यलोभ टाळणें कठिण.
(१२७) पुशाभत तो पुधने पथु प्यारी--खुशामत कोणाला आवडत नाहीं ?

- (१२८) सोटी वागे यमयम, विधा आवे रमअम--छबी लागे छमछम
विधा येई घमघम.
- (१२९) वाड सांभणे, वाडनो डांटा सांभणे--मितीला कान, कुडाला डोळे.
- (१३०) सोना करतां घडाभणु भोंधी--कापडापेक्षां शिलार्ई जास्त.
- (१३१) हेये तेवुं होठे--ओठीं तें पोटीं.
- (१३२) अण्णी चूकये सो वर्षे श्रवे--काळ आला होता, पण वेळ आली
नव्हती.
- (१३३) जे वरसे आदरा, तो प्यारे भास पाधरा--न लागती मघा, तर
वरती बघा.
- (१३४) वा वात लधं जय--मितीला कान, कुडाला डोळे.
- (१३५) लक्ष्मी याक्षो करवा आवे प्यारे भों धोवा न जवुं--तापल्या सव्यावर
पोळी भाजणें.
- (१३६) भूतनुं ठेकाळुं आभली--चुकला फकीर मशिदीत.
- (१३७) नाक नीयुं ने पेठ उंयुं--अपमान सोसून जीव जगवणें.
- (१३८) लीलां जाड तणे लुपे भरवुं--अति भिडस्त असणें.
- (१३९) मियां भडादेवनो जेग--अघटित घटना.
- (१४०) जर करावे वेर--पैशामुळें वैर येतें.
- (१४१) पहेले दिवसे पराणो, प्हीजे दिवसे पाध, त्रीजे दिवसे रहे तेनी
अकडक गध--पाहुण्याची किंमत दिवसानुदिवस कमी होत जाते.
दोन दिवसांपेक्षां जास्त रहाणारा पाहुणा मूर्ख समजला जातो किंवा
अतिपरिचयात् अवज्ञा.

शब्दसंग्रह

अव्यय

अडोअड	जवळजवळ, लागून.	अधीचारे	एकदम.
अडरमात	अचानक.	अधीसाथे	सर्वांनीं मिळून.
अगाडि	पूर्वां.	अभ	अस्सें, असें.
अयानडे	अचानक, एकदम.	अेवाभां	एवढयांत.
अत्रे	येथें.	अेवे वपते	अशा वेळीं.
अथवा	अथवा.	अेणे	फुकट, वांया.
अडण्	मोठ्यांचा मान (ठेवणें).	आश्चितुं	अचानक, एकदम.
अधधध	अवबबब.	आतारी	अरेच्या.
अधधर	अघांतरी.	कडीने	कळकडून.
असथत	जरर.	कडयित्	कदाचित्,
अडियाथी	येथून.	कडपि	केव्हांच, कदाचित्
आभ	असें, इकडे.	कडी	कधीं.
आभतेभ	इकडे तिकडे.	करतां	पेक्षां.
आभथी	इकडून.	करीने	म्हणून.
आस्ते	हळ्ळ.	कडीं	कोठें.
उपर	वर.	कडं	कांहीं.
उंये	वरती.	के	किंवा.
अेकवार	एकदां.	केडे	नंतर.
अेडीशे	अनिमिष.	के दी	कोणत्या दिवशीं.
		केभ	कां, कसें.
		क्यारे	केव्हां.

क्यां	कोठें.
भातर	करितां.
पोठी	विलंब.
गमे तेम	वाटेल तसें.
गीशे	गहाण.
जेर	गैर.
जोडे	सारखें.
घडीघडी	वारंवार.
घडीभर	घटकाभर.
घण्टुं पत्रं	बहुशः .
जोगरुम, } जोभेर }	चहूंकडे.
छक	थक.
छयोड, } छडे योड }	उघड, उघड.
छतां	तरी पण.
छटे	दूर, बाजूला.
छो ने	असें ना.
जथ्यायं द	घाऊक.
जरा, जराड, } जरी, जरीड, }	जरा.
ज३२	जरुर.
जणु, जणुा के	जसें कांहा.
जणुये अणुणुये	कळत न कळत.
जते	स्वतः.
जेम	जसें.
जे	जर.
जेडाजेड	लागून, जवळजवळ.
ज्यारे	जेव्हां.

ज्यां	जेथें.
जट	लवकर.
जेजेज्य	धारा (घामाच्या वगैरे).
टकटक	टकटक (आवाज).
टपोटप	पटापट.
ठरीठाम	स्वस्थपणें.
ठसोठस	ठांसून ठांसून.
ठामेठाम	ठिकठिकाणीं.
ठीक	ठीक.
ठीकठिक	ठाकठीक.
ठेकठेकाणु	ठिकठिकाणीं.
ठेकाणु	जागेवर.
ठेठ	थेट.
ठेरठेर	जागोंजागीं.
उगुभगु	डगमग.
डप्याजभणुी	डाव्या उजव्या बाजूंस.
तडाभार	जोरांत.
तथा	आणि.
तभाम	सगळे, सर्व.
तरत	लगेच.
तरड	बाजूला.
तरीके	प्रमाणें.
तडीं	तेथें.
तणे	खालीं.
ताजेतरमां	नुकतेंच.
तेणुी गभ	त्या बाजूंस.
तेथी	म्हणून.

तेथी इरीने	स्याकरितां.	नण्डीक }	जवळ.
तेभ	तसे.	नण्डीक }	
ते वार }	त्या वेळीं.	नवेसर }	आरंभापासून.
ते वारे }		नवेसरथी }	
तेवामां	तेवढ्यांत.	नहि }	नाही.
तो	तर.	नहीं }	
तो पछी	तर मग.	ना }	
तो पथु	तरीही.	नाभे	नांवाचा.
तोसे	तोलाचें.	नीचे	खाली.
त्यार कुडे }		ने	ला, आणि.
त्यार पछी }	त्यानंतर.	पछवाडे	पाठीमागें.
त्यारथी	तेव्हांपासून.	पछी	नंतर, मग.
त्यारे	तेव्हां.	पथु	पण.
त्यां	तेथें.	पथु	तेथें.
दरमियान	दरम्यान.	पर	वर (above)
दररोज	दररोज.	परभाशं	परस्पर.
दरेक	प्रत्येक.	परंतु	परंतु.
हा पक्ष	प्रवेश.	पराणु	कसेंससें.
ही	प्रत्येकी.	परार	तिगस्ता.
हेभाहेभी	जुरस.	पडेलां	पूर्वी, पहिल्यांदा.
धमधोकार	जोरांत.	पाछण	मागें.
धीमे }		पासे	जवळ.
धीमेथी }	हळं, सावकाश.	चेटे	चे, करितां.
धीरे }		पेडे }	
धुआंघुआं	बेजार.	पेडे }	सारखें.
नकंकर	कठिण, शुद्ध, कडक.	पेरे }	
नकामुं	उगाच, निकामी.	पोडेपोडे	धाय मोकळून.
नकडी	नळी.	पोतपोतामां	आपापसांत.
नष्टके	ना सुटकेला.	प्रत्ये	प्रत्ये.

प्रभाणे	प्रमाणें.	मधीं	मध्यें.
इरोइट	फटाफट.	मधीं मधीं	मधेंमधें.
इरते	चहूं बाजूंनीं.	भाटे	करितां.
इरीथी } इरीने }	पुन्हां.	माथुमाथु } मांडमांड }	कसेंबसें.
२	बेर.	मात्र	मात्र.
अधे	सगळीकडे.	माइक	अनुकूल, तसें.
अरोअर	बरोबर.	मारइत	मार्फत.
अदके	परंतु.	मांडीं } मांडे } मुज्ज	मांत.
अस	पुरे.	भेते } भेजे }	तसें, त्यासारखें.
अहार	बाहेर.	याने	स्वतः, आपण होऊन.
अडु	पुष्कळ.	२जे } २जेने }	किंवा.
आइइ	नंतर.		कदाचित्.
आइ	बाबत.		उत्तीर वाखीर, पसारा, वाटोळें (करणें.).
आआत	परस्पर.	२मथुमथु	
आरोआर	बिलकुल.		
अिलकुल	आणखी.	२वाना	२वाना.
अीजुं	बेघडक.	२तोरात	रात्रीच्या रात्रीं.
अेधडक	कसेंबसें, जेमतेम.	३अे	प्रमाणें.
अेरेअेरे	बाजूस.	३अर	समक्ष.
अथुी	भल्या, भला.	३ेश	किंचित्.
अला	असो, बरं.	३ोन	३ोज.
असे	केव्हांतरी.	३धने	म्हणून.
भाग्ये	खूप.	३गभग	जवळ जवळ.
भारे	बाजूस, कडे.		(Almost)
भग	बदली.	३गार	जरा, किंचित्
भजर	फुकट.		
भइत			

लग्नी	पर्यंत.	शीघ्र, शीघ्रने	कशाला.
लग्नालग	लागून.	शें	कां, कशाला.
लाग लागट	एकापाठोपाठ एक.	सपेर	सारखें नीट.
क्षीधे	करितां, म्हणून.	समुं	सारखें.
वध्नसर	वेळेवर.	सरव्यवसरे	वेळीं अवेळीं.
वधते	कदाचित्.	सरवाणे	एकंदरीत.
वगर	शिवाय.	सरासरी	सरासरी.
वच्ये	मध्ये.	सह्ये } सह्ये }	जरा.
वच्योवच्य	मघे, मघ.	सणंग	सहज.
वडे }	ने.	साटे	सलग.
वती }		साथे	बदली.
वरसोवरस	वर्षानुवर्षे.	सामटुं	बरोबर. (With)
वणती	आणखी.	सामे	एकावेळीं, एकदम.
वणी	शिवाय, आणखी.	सारीपेटे	(At a time)
वा३	बरं, असो.	सा३	समोर.
वारेंवडीये	वारंवार.	सुधी	व्यवस्थित.
वास्ते	करितां.	ह्ये } ह्ये }	करितां.
वांसे	पाठीमागें.	हंमेश	पर्यंत.
विष्यु	वांचून.	हवे	अजून.
विशे }	विषयीं.	हवेथी	हंमेश, नेहमीं.
विषे }		हणवे	आतां.
वेर }	शीं.	हा	यापुढें.
वेरे }		हारे	हळूं.
श३ आतमां	सुरवातीला.	हो	हो.
श्वाभास	शाबास.	होडे	बरोबर.
शीभे	च्या सुद्धां.	होय	खालीं.
			असेल.

अ

अकर्मि (वि.)	कमनशिबी.	अधिकार (पु.)	अधिकार.
अककल (स्त्री)	अकल.	अधूरं (वि.)	अर्धे.
अकरमात (पु.)	अपघात.	अनाज (न. पुं.)	घान्य.
अभतरो (पु.)	प्रयोग.	अनामत (वि.)	अनामत.
अगवड (स्त्री)	अडचण.	अनुकरणु (न. पुं.)	अनुकरण.
अग्नि (पु.)	अग्नि.	अनुकूल (वि.)	अनुकूल.
अग्नेसर (वि.)	पुढारी.	अनुस्वार (पु. न. पुं.)	अनुस्वार.
अधरणी (स्त्री)	प्रथम गरोदर रहाणे (स्त्री.)	अने	आणि.
अधरं (वि.)	कठिण.	अपासरो	जैनांचें देऊळ.
अयरज (न. पुं.)	नवल, आश्चर्य.	अशीलु (स्त्री)	अफू.
अछत (स्त्री)	तूट, तोटा.	अभोट करवे	शेण लावणें, पोतेरें घालणें.
अजवाणियुं (न. पुं.)	शुक्र पक्ष.	अमल (पु.)	अंमल.
अजलु (वि.)	नवीन, भाबडें.	अभस्तुं (वि.)	उगाच.
अजहुं (वि.)	उंचे.	अलापला (स्त्री)	इडापीडा.
अटकण (स्त्री)	अंदाज.	अवनि } (स्त्री)	पृथ्वी.
अटामलु (न. पुं.)	तांडुळाची पिठी.	अवनी }	
अडोशी पडोशी (न. पुं.)	शेजारपाजार.	अवरजवर (पु.)	ये जा.
अणी (स्त्री)	टोंक.	अवसान (न. पुं.)	मृत्यु.
अतडुं (वि.)	तुटक.	अवणुं (वि.)	उलटें.
अत्यार (स्त्री)	अत्तां.	अणार्ध (स्त्री)	घामोळें.
अदालत (स्त्री)	न्यायालय.	अंकोडी (स्त्री)	कोशाची सुई.
अद्रेपुं (वि.)	मत्सरी.	अंधारं (न. पुं.)	अंधार.
अदलुत (वि.)	अदभुत.	अंयाडी (स्त्री)	अंबारी.
अधवय (वि.)	मध्येच.	अंभोटो (पु.)	अंबाडा. (केसांचा)

आ

आकाश	{(नपुं.)	आकाश.
आभा		
आप्तुं (वि.)		संबंध.
आग (स्त्री)		आग.
आधु पाधुं (वि.)		मार्गें पुढें.
आधु (वि.)		लांब, दूर.
आहत (स्त्री)		संवय.
आहत (स्त्री)		अट्चण, पंचाईत.
आभेह्य (वि.)		हुबेहुब.
आभोहवा		
	(स्त्री)	हवा. (climate)
आमजनता		
	(स्त्री)	सर्वसामान्य लोक.
आमन्या (स्त्री)		मानमराताब.
आयात (वि.)		आयात.
आरसपडाथु		संगमरवरी दगड,
	(पु.)	स्फटिक.

आरोप (पु.)	आरोप.
आवणे	या.
आवउत (स्त्री)	कुशलता.
आवडुं (वि.)	एवढें.
आवरदा (पु.)	आयुष्य.
आशरो (पु.)	अंदाज, आश्रम.
आणस (स्त्री)	आळस.
आंक (पु.)	पाढे, परवचा.
आंकडो (पु.)	आंकडा.
आंचण (पु.)	आंचळ.
आंटी (स्त्री)	तेढ, तिढा, रेशमाची लढ.
आंठो (पु.)	वळसा.
आंधणुं (वि.)	आंधळें.
आंसुं (नपुं.)	अश्रू.

इ

इजरो (पु.)	मक्का.
इनाम (नपुं.)	बसीस.
इन्साइ (पु.)	न्याय.

इलाडो (पु.)	इलाखा.
इलाययी (स्त्री)	वेलची.
इशारो (पु.)	खण.

ई

ईधर (पु.)	ईधर.
ईषां (स्त्री)	द्वेष.

ईडुं (नपुं.)	अडें.
--------------	-------

उ

उकणो (पु.)	काढा.	उतावण (स्त्री)	घाई.
उकेल (पु.)	निकाल.	उदार (वि.)	उदार.
उधराएणी (स्त्री)	वसूली.	उदास (वि.)	उदास.
उधाउ (पु.)	उघाही. (पावसाची).	उधरस (स्त्री)	खोकला.
उधाडुं (वि.)	उघडें.	उधार (वि.)	उधार.
उग्नगरो (पु.)	जागरण.	उपराणुं (नपुं.)	कैवार.
उग्नएणी (स्त्री)	वनभोजन, फराळ.	उपाउ (पु.)	आरंभ, खप.
उअरडे (पु.)	ओखबदा.	उपाधि (स्त्री)	पीडा, त्रास, डिप्री.
उतरउ (स्त्री)	चळत.	उंमर (स्त्री)	वय.
		उमेद (स्त्री)	हौस, उत्साह.

ऊ

ऊणणुं (वि.)	पांढरें, स्वच्छ.	ऊपण (स्त्री)	पैदास.
ऊण्णेस (स्त्री)	ऊठ बस.	ऊभरो (पु.)	ऊत.
ऊण्णेठ (स्त्री)	उठाठेव.	ऊणुं (वि.)	उमें.
ऊठां	औटकी.	ऊंध (स्त्री)	झोप.
ऊथलपाथल	अव्यवस्था.	ऊंयुनीयुं (वि.)	खालींवर.
ऊथलो (पु.)	परत होणें. (To Relapse).	ऊंडुं (वि.)	खोल.
ऊन (स्त्री)	लोकर.	ऊंधुं (वि.)	उलटें.
ऊतुं (नपुं.)	उष्ण.		

ए

ऐ (स.)	तें.	ऐदी (वि.)	ऐदी.
ऐटकुं (वि.)	एवढें.	ऐंघाएणी (वि.)	खण.
ऐंघाउ (पु.)	खरकटें.	ऐतुं (स.)	त्याचें.

अभञ्ज (स.)	त्यानीं.
अभञ्ज (स्त्री)	ऐरण.
अभञ्ज (नपुं.)	वेलदोडा.
(स्त्री)	

अभञ्ज (पु.)	अम्बॅसॅडर.
अभञ्ज (वि.)	एवढें.
अभञ्ज (वि.)	असॅ.
अभञ्ज आराम	आराम.

ओ

ओधियां (करतुं)	गिळंकृत (करणें).
ओधुं (वि.)	कमी.
ओग्गर (नपुं.)	अवजार, हत्यार.
ओठणु (नपुं.)	(शिवण) टीप.
ओउकार (पु.)	ढेकर.
ओलाद (स्त्री)	अवलाद.
ओलियुं (वि.)	बावळट.
ओलो (पु.)	वैल (चूल).
ओवारो (पु.)	कांठ, घाट (नदीचा)

ओशियाणुं (वि.)	ओशाळें.
ओसउ (नपुं.)	ओषध.
ओसामणु (नपुं.)	सार, काट. (कडधान्यावरचें पाणी).
ओणभाणु (स्त्री, नपुं.)	ओळख.
ओणपीतुं (वि.)	ओळखीचें.
ओणो (पु.)	सांबली.

क

कड्डो (पु.)	मूळाक्षरें.
कयरो (पु.)	केर.
कयवाट (पु.)	कटकट.
कयुडो (पु.)	चिचोका.
कयेरी (स्त्री)	कचेरी.
कणयो (पु.)	भांडण.
कट्टो } (पु.)	तुकडा.
कड्डो }	
कटाणुं (नपुं.)	कळकट.
कडणु (वि.)	कठिण.
कडोण (नपुं.)	कडधान्य.

कडक (वि.)	कडक.
कडतुं (वि.)	कड्ड.
कडुं (नपुं.)	कडी
कडुक (स्त्री)	कणीक.
कडुडी (स्त्री)	कण्या.
कड (नपुं.)	आकार.
कडर (स्त्री)	कदर.
कडवर (वि.)	थोराड.
कडुपुं (वि.)	विद्रूप.
कडडणु (वि.)	वखण्णळ.
कडडुं (नपुं.)	कापड.

कपडं (वि.)	कठिण.
कपासियो (पु.)	सरकी.
कपास (पु)	कापूस.
कपूर (नपुं.)	कापूर.
कड्डेडुं (वि.)	दुर्धर.
कमण्ठ्यात (पु.)	मलावरोघ.
कमण्ठे (पु.)	कब्जा, ताबा.
कमीशे (पु.)	परिवार.
कमूल (वि.)	कबूल.
कमकभाटी (स्त्री)	(अंगावरचा) कांटा.
कभाष्णी (स्त्री)	मिळकत.
कभोत (नपुं.)	वाईट मृत्यु.
कथुं (स.)	कोणतें.
करकर (स्त्री)	कचकच.
करकसर (स्त्री)	काटकसर.
करयली (स्त्री)	सुरकुती.
करतुं करवतुं (वि.)	कतेंसवरतें.
करम (नपुं.)	कर्म.
करा (पु.)	गारा.
कराड (स्त्री)	डोंगराचा कडा.
करियाणुं (नपुं.)	भुसारमाल.
करियावर (पु.)	करणेर, हुंडा.
कलग्नी (स्त्री)	तुरा.
कलवार (स्त्री)	मोहाची सुपारी.
कलवो (पु.)	घास.
कलाध (स्त्री)	कल्हई.

कलाक (पु.)	तास.
कल्लोल (पु.)	आनंद.
कथुं (स.)	कांहीं.
कसप (पु.)	जर (कापडांतील).
कसपनी साडी	जरीचें लुगडें.
कसरत (स्त्री)	व्यायाम.
कसायेलुं	कसलेलें
कसुवावड (स्त्री)	वाखा.
कसुभो (पु.)	भागिसारखें एक पेय.
कसोटी (स्त्री)	परीक्षा.
कस्तर (नपुं.)	धान्यांतलें निवडण.
कळेणुं (नपुं.)	निरोप.
कळेवत (स्त्री)	म्हण.
कणा (स्त्री)	मोरानें पसरलेला पिसारा.
कणा (स्त्री)	कला.
कंकावटी (स्त्री)	कुंकवाचा करंडा.
कंकु (नपुं.)	कुंकु.
कंकोत्री (स्त्री)	निमंत्रण पत्रिका. (लग्नासुर्जीची).
कंणूस (वि.)	कंजूस.
कंठाणो (पु.)	कंटाळा.
कंतान (नपुं.)	गोणपाट.
कंथ (पु.)	पति.
कंदोरो (पु)	करगोटा.
कंपारी (स्त्री)	शिरशिरी.
काकडी (स्त्री)	शेगडी पेटवायचा काकडा.

काकडा (पु.)	पडजीभ (टॉन्सिल्स).
कागण (पु.)	कागद, पत्र.
काय (पु.)	कांच.
कायली (स्त्री)	करवंदी.
कायुं (वि.)	कच्चें.
काया काणनातुं (वि.)	भित्रें.
काज (नपुं.)	कारण.
काट (पु.)	गंज.
काटलां (नपुं.)	वजनें.
काडुं (नपुं.)	कठिण.
काळुं (नपुं.)	सांक.
काळुं (वि.)	गळकें.
कातर (स्त्री)	कात्री.
कातरो (पु.)	चिंचेचा आंकडा.
काथी (स्त्री)	काथ्या.
काथो (पु.)	कात.
कादव (पु.)	चिखल.
कानून (पु.)	कायदा.
काना (पु.)	काना.
कापली	कागदाचा तुकडा, फळाची फोड.
काडूलो (पु.)	काफिला.
कायु (पु.)	अंकुश, ताबा.
कापेल (वि.)	काबील.
काभणी (स्त्री)	कांबळी, घोंगडी.
कायम	मेहमी, स्थिर, मंजूर.

कायर (वि.)	भित्रा, कंटालेला.
कारण (नपुं.)	लमकार्य, दिवस- पाण्याचा खर्च.
कारण्य (नपुं.)	कारण.
कारमुं (वि.)	भयंकर.
कारीगर (पु.)	कारागीर.
काल (गर्भ) (स्त्री)	काल.
काल (आपती) (स्त्री)	उद्यां.
कालां वालां (करवां) (नपुं.)	विनवणी करणें.
कालुं (नपुं.)	लुडबें, बोबडें.
कावडियुं (नपुं.)	दिडकी.
कावो (पु.)	साबुदाण्याची खीर.
कासण (नपुं.)	कांटा. (लक्ष्यार्थ)
काणांधोणां (नपुं.)	कारस्थान.
काणुं (नपुं.)	काळें.
कांकरी (स्त्री)	रेव.
कांकरो (पु.)	खडा.
कांचणी (स्त्री)	कांचोळी, सापाची कात.
कांटा (पु.)	कांटा.
कांठो (पु.)	किनारा.
कांप (पु.)	(नदीच्या) गाळ.
कांपनी जमीन	माळाची जमीन.
किआथारी (स्त्री)	किचाळी.
कितो (पु.)	किता.

डिल्लो (पु.)	किल्ला.	डेड (स्त्री)	पिच्छा.
डिरसो (पु.)	हकीकत.	डेडो (पु.)	पाठलाग.
डीडा (स्त्री)	लहान मुलगी.	डेढ (स्त्री)	कैद.
डीच्यड (पु.)	चिखल.	डेदी (पु.)	कैदी.
डीडियां (नपुं.)	पोत (मणी बारीक).	डेइ (पु.)	कैफ.
डीडियां		डेर (पु.)	महानाश, त्रास.
डीड्यां (नपुं.)	मुंग्यांचें वारूळ.	डेरीभाणो (पु.)	आंब्याचा मोसम.
डीडी (स्त्री)	मुंगी.	डेवडुं (वि.)	केवढें.
डीडो (पु.)	किडा.	डेवुं (वि.)	कसें.
डेदरत (स्त्री)	निसर्ग.	डेश्वर (नपुं.)	केशर.
डेमड (स्त्री)	मदत.	डेणहोडो (पु)	केळफूल.
डेमणुं (वि.)	कोंवळें.	डेणवणी (स्त्री)	शिक्षण.
डेल (वि.)	एकंदर.	डोर्ध (स)	कोणी.
डेलडी (स्त्री)	बोळकें.	डोगणो (पु.)	चूळ.
डेवाशी (स्त्री)	कुमारिका, माहेरवाशीण.	डोटडी (स्त्री)	कोठळी.
डेशडी (स्त्री)	कोंडा.	डोडी (स्त्री)	रांजण, ठाणें.
डेहाडी (स्त्री)	कुच्हाड.	डोड (नपुं.)	हौस.
डेवाइ (वि.)	अविवाहित.	डोडी (स्त्री)	कवडी.
डेडो (पु.)	सागरगोटा.	डोढ (स्त्री)	गोठा.
डेणे (पु.)	खुजा (पाण्याचा).	डोणु (स.)	कोण.
डेणुं (नपुं.)	कोंवळें.	डोतर (स्त्री)	खिंडार.
डेड्डो (पु.)	उडी.	डोतरलेप (पु.)	लेपें.
डेवो (पु.)	विहीर.	डोथणी (स्त्री)	पिशवी.
डेय्नी (स्त्री)	किष्ठी.	डोदाणी (स्त्री)	कुदळ
डेणुं (नपुं.)	वर्तूळ.	डोप (पु.)	कोण.
डेडी (स्त्री)	कुंडी.	डोपइ (नपुं.)	खोबरे.
डेडुं (वि.)	किती.	डोम (स्त्री)	जात.
		डोयलो (पु.)	कोळसा.

डो२ (स्त्री)	(काठ) कापवाचा.	डो३शिश (स्त्री)	प्रयत्न.
डो३ (वि.)	कोरें.	डो४स (पु.)	कोस.
डो४ (पु.)	वचन.	डो४स (पु.)	मोट.
डो४ुं (नपुं.)	गुन्हाळ.	डो४णियो (पु.)	घास.
डो४श (पु.)	मोट.		

ख

अ७नो {		अ२रेटुं (नपुं.)	खरवस.
अ७नो { (पु.)	खजिना.	अ२रे० (पु.)	खरारा.
अ७प७ (स्त्री)	खटपट.	अ२वेल (पु. नपुं.)	हरकत.
अ७भीठुं (नपुं.)	आंबटगोड.	अ२शास (वि)	खलास.
अ७श (स्त्री)	आंबटपणा.	अ२शासी (पु.)	खलाशी.
अ२अयडुं (वि.)	खडबडीत.	अ२सियाळुं (वि.)	हिरमुसलें.
अ२ओसाण		अं७न (नपुं)	गालावरली खळी.
(नपुं.)	पंजोळ.	अं७ (पु.)	खंड.
अ२डियो (पु.)	दौत.	अं२डियेर (नपुं.)	अवशेष.
अ२डुं (वि.)	खडें.	अं२त (स्त्री)	चिकाटी.
अ२णु (स्त्री)	खाज.	आ२र्ध (स्त्री)	खंदक.
अ२अर (स्त्री)	हकीकत.	आ२डध३ं (वि.)	खादाड.
अ२अणु (नपुं.)	कास.	आ२अरो (पु.)	निवडुंग.
अ२भा (अ.)	उगां.	आ२सवाडियुं	चांभार चौकशा
अ२रय (नपुं.पु.)	खर्च.	(वि.)	करणारा.
अ२रो (पु.)	मसुदा.	आ२डुं (वि.)	आंबट.
अ२रपडी (स्त्री)	खुरपें.	आ२डो (पु.)	खड्या.
अ२राय (वि.)	खराब.	आ२ळुं (नपुं.)	खानौ.
अ२रीतो (पु.)	खेलितो.	आ२तर (नपुं.)	खत.
अ२रीदी (स्त्री)	खरेदी.	आ२तरी (स्त्री)	खान्नी.
अ२३ (वि.)	खरें, पक्कें.	आ२वुं (नपुं.)	खातें.

भाधाभोराडी (स्त्री)	पोटगी.
भानुं (नपुं.)	कप्पा.
भापरी (स्त्री)	मेकूड.
भाभोयियुं (नपुं.)	डबकें.
भार (पु.)	वैर.
भाइं (नपुं.)	खारट.
भाकी (वि.)	रिकामें.
भासडुं (नपुं.)	खेटर.
भासियत (स्त्री)	विशिष्टता.
भासुं (वि.)	चांगलें; व्यवस्थित.
भांड (स्त्री)	साखर.
भांडी (स्त्री)	खंडी.
भांडुं (नपुं.)	तलवार.
भीज (स्त्री)	चीड.
भीलु (स्त्री)	खींड.
भील (पु.)	तारुण्य पीटिका.
भीली (स्त्री)	लोखंडी चूक.
भीलो (पु.)	खिळा.
भुरदो (पु.)	खुरदा.
भुल्लाणु } (पु.)	मोकळें, उघडें.
भुल्लुं }	
भुलासो (पु)	खुलासा.
भुलासो थवे	(शौचास साफ होणें).
भूम (वि.)	खूप.
भूखतुं (वि.)	सैल (कपडा).

भूंध (स्त्री)	पोंक.
भेडूत (पु.)	शेतकरी.
भेतर (नपुं.)	शेत.
भेती (स्त्री)	शेती.
भेदानभेदान (वि.)	खैदान मैदान.
भेपियो (पु.)	दूत.
भेरात (स्त्री)	दान, खैरात.
भेल (पु.)	खेळ.
भो (पु.)	संवय.
भोभुं (नपुं.)	खोकें.
भोड (स्त्री)	तोटा.
भाडुं (नपुं.)	खोटें.
भोड (स्त्री)	संवय.
भोडो (पु)	खवडा (डोक्यातील).
भोतरणी (स्त्री)	दांत कोरणें.
भोभो (पु.)	ओंजळ.
भोभणी (स्त्री)	खोबण.
भोराड (पु.)	अन्न.
भोइं (नपुं.)	खवट.
भोण (स्त्री)	पेंड.
भोण (स्त्री)	तपास
भोण (स्त्री)	गादांची खोळ.
भोणियुं (नपुं.)	कुडी.
भोणो (पु.)	मांडी (lap)
भ्याल (पु.)	कल्पना.

ग

अगन (नपुं.)	आकाश.	गली (स्त्री)	गल्ली.
अज (पु.)	वार (३६ इंच).	गसोल (पु.)	गदल.
अजय (पु.)	महजब.	गसो (पु.)	गल्ला.
अज्युं (नपुं.)	हिंमत.	गवानेक (पु.)	गोम्रास.
अट्टो (वि.)	गिम्ना, टेंगू.	गलीपत्नी (स्त्री)	गुदगुल्या.
अट्टियुं (वि.)	लबाड.	गणगणुं (वि.)	सद्गदित.
अट्टो (पु.)	गट्टा.	अणय्युं (वि.)	गुळचट.
अडटो (पु.)	गुद्धा.	अणष्ठी (स्त्री)	गाळणें.
अरयड (स्त्री)	गडबड.	अणष्णुं (नपुं.)	पाणी गाळण्याचें फडकें.
अडभयल (स्त्री)	गोंधळ.	अणती (स्त्री)	अभिवेकमात्र.
अडी (स्त्री)	घडी.	अण्डो (पु.)	घशांतला बडका.
अढ (पु.)	गड.	अणी (स्त्री)	नीळ.
अण्णोत (नपुं.)	गणवत.	अण्युं (वि.)	गोड.
अण्युं गाळ्युं (वि.)	थोडें थोडकें.	अंणवर (वि.)	खप मोठें.
अताअम (स्त्री)	माहिती, समजूत.	अंण्डो (पु.)	खेळायचे पत्ते. (Playing cards)
गीत (नपुं.)	गीत.	अंण्डुं (वि.)	घाणेरडें; घाण.
अप (स्त्री)	गप्प.	अंध (स्त्री)	घाण.
अभराट (पु.)	भय.	गाज (पु.)	काज (बटणाचें).
अभार (पु.)	गामारा.	गाजवीज (स्त्री)	गडगाडाट आणि वीज चमकणें.
अभार (वि.)	मूर्ख.	गाडवे (पु.)	बडगा.
अभे ते (वि.)	वाटेल तें.	गाडी (स्त्री)	गाडी.
अरगडी (स्त्री)	गडगडी.	गाडुं (नपुं.)	बैलगाडी.
अरज (स्त्री)	गरज.	गाड्युं (नपुं.)	गादी.
अरनाणुं (नपुं.)	नाला.	गापत्नी (स्त्री)	
अरपो (पु.)	गरबा (डान्स).	(आरवी)	पलायन (करणें).
अरम (वि.)	गरम.		
अरीय (वि.)	गरीब.		

गाभुं (नपुं.)	भगदाड.
गाभो (पु.)	चिंधी, कापडाचा बोळा.
गारो (पु.)	शेणमातीचा काला.
गाक्षुं (नपुं.)	बैलगाडी.
गाण (स्त्री)	शिबी.
गाणो (पु.)	मोसम.
गांगडो (पु.)	खडा.
गांड (स्त्री)	गांठ.
गाडियु (व.)	वेडपट.
गांडुं (नपुं.)	वेडें, खुळें.
गासडी (स्त्री)	गड्या.
गिरदी (स्त्री)	गर्दी.
गिरक्षतार (वि.)	बेपत्ता.
गीत (नपुं.)	गाणें.
गीरो (पु.)	गहाण.
गुन्नरान (नपुं.)	निर्वाह.
गुन्नरो (पु.)	
गुनो (पु.)	गुन्हा.
गुक्ष (स्त्री)	गुहा.
गुभ (वि.)	बेपत्ता.
गुभास्तो (पु.)	कारभारी.
गुधांत (स्त्री)	कोलांटी.
गुक्षुं (नपुं.)	पिठाची गोळी.
गुस्सो (पु.)	घुस्सा.
गुन्नश (स्त्री)	ताकद, हिंमत.
गुंठो (पु.)	गुंठा.
गुदर (पु.)	गोद, डोक.

गुंहरियुं (नपुं.)	भिजबलेला गोंद ठेवण्याचें माडें.
गुंहरियुं (वि.)	चिकटोपंत.
गूयु (स्त्री)	गोण, पोतें.
गूंगळुं (वि.)	गेंगाणें.
गू गु (नपुं.)	मेकूड.
गू य (स्त्री)	गुता
गुंडी (स्त्री)	हॉकीस्टीक
गुप्पी (वि.)	गूड, गुप्त.
गोअथुपट्टी (स्त्री)	घोकंपट्टी.
गोठरो (पु.)	कोय.
गोठाणो (पु.)	घोटाळा.
गोठो (पु.)	गुच्छ.
गोठियो (पु.)	दोस्त.
गोठियु (स्त्री)	सखी.
गोत (स्त्री)	शोध.
गोथ (स्त्री)	गटांगळी.
गोथु (नपुं.)	कोलांटी.
गोद (स्त्री)	मांडी, मिठी.
गोदाभ (स्त्री)	गोदी.
गोभो (पु.)	पोचा)भांज्याचा
गोयणी {	(स्त्री) भट्टीण, सवाष्ण.
गोराणी {	
गोर (पु.)	भटजी, पुरोहित.
गो३ (वि.)	गोरें.
गोण (वि.)	वाटोळें.
गोणभोण (वि.)	गोलगरगरीत.
गोयो (पु.)	गोळा.

घ

घट (स्त्री)	तूट.	घाटीकुं (वि)	घाटदार
घटतुं (व.)	य म्य.	घाडुं } (वि.)	दाट.
घडपण्य (वि.)	वृद्धावस्था.	घाडुं }	
घड्याण (स्त्री)	घड्याळ	घाली (स्त्री)	तेलाची घाणी.
घडियो (पु.)	पाढा.	घात (पु.)	घात.
घरा (स्त्री)	क्षण.	घायल (वि.)	घायाळ.
घाणुं (व)	पुष्कळ.	घास (नपुं.)	गवत.
घमड (पु.)	घमेंढ.	घसलेट } (नपुं.)	घासलेट,
घरडापो (पु.)	वृद्धावस्था किंवा पोकपणा (अचाली)	घसलेज }	रोकेल.
घरकुं (पु.)	म्हातारें.	घाटो (पु.)	आवाज.
घरण्य (नपुं.)	ग्रहण.	धी (नपुं.)	तूप.
घराड (नपुं. न)	गिन्हार्डिक.	धूमरी (स्त्री)	घागरी.
घरेडी (स्त्री)	गडगडी.	धूमटो (पु.)	धुंगट.
घरेणुं (नपुं.)	दागिना.	धूटो (पु.)	घोट.
घरेणु (स.)	गहाण.	धेन (नपुं.)	कैफ, नशा.
घसागे (पु.)	झीज.	धेर } (पु.)	घेर. (circum-
घंट (पु.)	घंटा	धेरावे }	farance).
घंटी (स्त्री)	जातें.	धेरें (वि.)	गहिरें.
घंटीयेर (पु.)	भुरटा चोर.	धेलुं (व)	खुलें.
धा (पु.)	कागदाचा ताव, जखम	धोधरो (वि.)	धोगरा.
धाट (पु.)	आकार, युक्ति.	धेड्युं (नपुं.)	धोडेपाळणा.
		धोडी (स्त्री)	अलमारी.
		धोधाट (पु.)	गोगाट.

च

चक्यार (स्त्री)	गाजावाजा.	चकभिल्लु (नपुं.)	खो खो.
चकतुं (नपुं.)	चकती.	चकंडी (स्त्री)	भिरभिर.

यकली (स्त्री)	पाण्याचा नळ.
यकलुं (नपुं.)	पाखरुं.
यककर (नपुं.)	चक्र, घेरी.
यकडी (स्त्री)	घाणा, गिरणी. (पिठाची)
ययूधे (पु)	चिंचोका.
यढाध (स्त्री)	आक्रमण.
यढियातु (वि.)	वरचढ.
यशुतर (नपुं.)	बांधणी.
यशुडी (स्त्री)	गुज.
यतुं [यत्तं]	
(वि)	उताणें.
यपटी (स्त्री)	चिमूट, चुटकी.
यपटुं (वि.)	चपटे.
यपु (पु. नपुं)	चाकू.
यपराक (वि.)	वाचाळ.
यप्रावतुं (वि.)	फाजील शहाणा.
यरपी (स्त्री)	चरबी.
यलथु (नपुं)	चलणी नाणें.
यलभ (स्त्री)	चिलभ्म.
यलामणी (स्त्री)	मांडव परतणें.
यवड (वि.)	चिवट, वातड.
यवाणुं } (नपुं.)	अबर चबर खाणें.
यावणु }	भळ.
यहेरो (पु.)	चेहरा.
यण (स्त्री)	खाज.
यणामथु (नपुं.)	पिठावरचा चाळ.
यंदरेवे (पु)	चादवा.

यंपल (स्त्री)	चप्पल.
या (पु. स्त्री)	चहा.
याकर (पु)	चाकर.
याहुं (नपुं.)	डाग, व्रण.
याडियु (वि.)	चहाड खार.
याडी (स्त्री)	चहाडी.
यामडी (स्त्री)	कातडी.
यार (स्त्री)	चारा, गवत.
याव (पु.)	पद्धति.
यात्र (स्त्री)	चाल.
याली (स्त्री)	चाळ.
यावी (स्त्री)	किळी.
यासणी (स्त्री)	पाक.
याणणी (स्त्री)	चाळणी.
याणा (पु)	चाळे.
यांय (स्त्री)	चोंच.
यांदऱुं (नपुं.)	चादणें.
यांदरो }	(पु) टिळा.
यांदरो }	
यादी (स्त्री)	व्रण.
यांप (स्त्री)	कळ, चाप.
यांदो (पु.)	आहंर.
यिठी (स्त्री)	चिष्टी.
यिनगारी (स्त्री)	टिणगी.
यित (नपुं.)	चित्त.
यितरामथु	(नपुं.)
(नपुं.)	
यिता (स्त्री)	चिता.

त्रिगुस (वि.)	कंजूस.
त्रीष्टु (वि.)	चिकट, कंजूस.
त्रीण (स्त्री)	वस्तु.
त्रीह (स्त्री)	चीड.
त्रीडियुं (वि.)	चिडके.
त्रीनरी (स्त्री)	किलस.
त्रीधरं (नपुं)	चिंधडी.
त्रीरियुं (नपुं)	फोड तुकडा.
त्रीस (स्त्री)	किंकाळी.
युडादो (पु)	निकाल.
यूप (वि.)	चूप.
यूधुं (वि.)	चुकतें.
यूडो (पु.)	चुडा.
यूरो (पु.)	चुना.
यूभी (स्त्री)	मुफा, पापा.
यूयो (पु)	चूल.
यूंक (स्त्री)	पोटांतोल, कळ.
यूटणी (स्त्री)	निवडणूक. (election)
यूंदी } यूंदी } अथु ॥ }	(स्त्री) चिमटा (घेणें).
येंके (पु.)	फरादा.
येंतवणी (स्त्री)	सावभांगरीची सूचना.
येन (नपुं.)	चैन.
येप (पु)	लस, संसर्ग.
येपी (वि.)	सांसर्गिक.
येशे (पु.)	चेला, शिष्य.

येक (पु)	चौक.
येकडुं (नपुं.)	चौकट.
येकडी (स्त्री)	फुली, मोरी.
येकडी (स्त्री)	चौकी.
येकस (वि.)	नक्की.
येकपुं (वि.)	स्वच्छ, स्पष्ट, प्रमाणक.
येगान (नपुं)	मैदान.
येघडियां (स्त्री)	चौघडा.
येर (स्त्री)	आघात, धक्का (भागरी).
येरती (स्त्री)	शेंडा, वेणी.
येरी (स्त्री)	शेंडी.
येतरक	चहूकडे.
येतरो (पु.)	पार (झाडाचा).
येथ (स्त्री)	चौथ.
येपडुं (वि.)	चतुष्पाद.
येपडी (स्त्री)	पुस्तक.
येपडुं (वि)	चिकट.
येपध (स्त्री)	चौरंग.
येर (पु)	चोर.
येरस (वि.)	चौरस.
येरसुं (नपुं.)	वडी, चौकोन.
येगी (स्त्री)	चोरी, बोहलें.
येवडुं (वि.)	चौपदरी.
येडुं (नपुं)	बाजार.
येदशियो (पु.)	लावालावी करणारा माणूस.

छ

छभी (स्त्री)	फोटो.
छत्तं (वि.)	उताणें, हयात.
छत्रे. छल	साढोसांड.
छाण (नपुं)	शंग.
छाणुं (नपुं)	शेणी.
छान (वि.)	गुम.
छापुं नपुं)	वर्तमानपत्र.
छापे (पु)	छापा.
छायडी (स्त्री)	टोपली.
छाये (पु.)	सावली.
छार (पु.)	कोळशाची खर किंवा जिभेवरचो बरशी.
छारी (स्त्री)	बुरशी.
छान (स्त्री)	साल.
छानां (नपुं.)	सालपटें.
छास (स्त्री)	ताक.
छांट (स्त्री)	शिडकाव.
छांटो (पु.)	थेब.
छीणी (स्त्री)	किसणी.
छीप (स्त्री)	शिपली.
छीक (स्त्री)	शीक.
छटकारे (पु.)	सुटका.
छुट्टी (स्त्री)	सुटी.
छुरी (स्त्री)	सुरी.

जक (स्त्री)	हट्टी.
जकात (स्त्री)	जकात.

छुरो (पु.)	सुरा.
छुं	आहे.
छूट (स्त्री)	सूट.
छूटक (वि.)	किरकोळ.
छूटका (पु)	सुटका.
छूटाछेडा (पु.)	काडीमोड.
छूटुं (वि.)	मोकळें.
छूटणुं (नपुं)	गोंदलेला ठिपका.
छे	आहे.
छेकाछेक (स्त्री)	खोडाखोड.
छेटु (वि.)	अंतर.
छेडा (पु.)	पदर, टोंक, सीमा.
छेत पिंडी (स्त्री)	फसवगूक.
छेडुंखेडुं (वि.)	सर्वांत शेवटचें.
छेलेडुं (वि.)	शेवटचें.
छेपट (नपुं स्त्री)	शेवट.
छैयुं (नपुं.)	लकळं.
छोड	} (पु.) रोप, रोपटें.
छोडवे	
छेडियुं (नपुं.)	सोडण.
छेतरे (नपुं)	सलपट.
छोने	असे ना.

ज

जकडी (वि)	हट्टी.
जगजगडुर (वि.)	जगजाहिर.

जगत (नपुं)	विश्व, जग.
जगा	} (स्त्री) जागा.
जग्या	
जगो	
जडतर (वि.)	जडावाचें काम.
जलस (स्त्री)	जिन्नस.
जथो (पु.)	समूह.
जध्यामंध	घाऊक.
जन्मोतरी	} (स्त्री) कुंडली.
जन्मेत्री	
जयरं (वि.)	बलवान.
जम (पु.)	यम.
जमण (नपुं.)	मेजवानी.
जमानो (पु.)	जमाना.
जमीन (स्त्री)	जमीन.
जर (पु.)	पैसा.
जरर (स्त्री)	जरूर.
जखदी (अ.)	लवकर.
जखान (वि.)	तरुण.
जखाम (पु.)	उत्तर.
जश (पु.)	यश.
जंगल (नपुं.)	रान.
जंप (पु.)	स्वस्थता.
जओ	जा.
जंगतु (वि.)	जागृत.
जडुं (वि.)	जाडे, लठ्ठ, घट्ट.
जण (वि.)	माहिती.
जण्णीतुं (वि.)	माहितांचें,
जात (स्त्री)	जात.

जातीलुं (वि.)	स्वजातीय, जातभाई.
जात्रा (स्त्री)	यात्रा.
जान (स्त्री)	वन्हाडी.
जान (स्त्री)	जीव.
जानवर (नपुं.)	जनावर, पशु.
जानी (वि.)	परमप्रिय.
जातीवासो (पु.)	वन्हाड उतरण्याची जागा.
जापतो (अ टो- अस्त) (पु.)	पका (बंदोबस्त).
जापान (पु.)	जपान.
जादरां जादरीयां } (नपुं)	क्षिपःया.
जा आव	जा ये.
जावक (स्त्री)	प्राप्ति.
जावक (स्त्री)	खर्च.
जासूस (पु.)	हेर.
जाहेर (वि.)	जाहिर,
जाहेरात (स्त्री)	जाहिरात.
जाहे जावाधी (स्त्री)	वैभव.
जाणवणी (स्त्री)	सांभाळ.
जाणी (स्त्री)	जाळी.
जाणुं (नपुं.)	कोळीष्टक, जाळें.
जाणुडो (वि.)	जांभळा.
जागर (स्त्री)	हिंमत.
जड (स्त्री)	हट्ट.
जल्लो (पु.)	जिल्हा.
जागोडो (पु.)	गोचीड.

निहणी (स्त्री)	आयुष्य.
अ३ (नपुं.)	जिरे.
अ४ (पु)	जाँव.
अ४तु (वि.)	जिवंत.
अ४ात (स्त्री)	कीड.
अ४तुं (नपुं.)	बाँड.
अ४ाण (पु.)	भरती. (समुद्राची)
अ४गुं (वि.)	युक्त, योग्य.
अ४ुं (वि.)	खोटें, नकली, उष्टें.
अ४ुं (वि.)	बेगळें, निराळें.
अ४वाणुी (वि.)	सनातनी.
अ४्यानी (स्त्री)	जबानी.
अ४म (पु)	जुलूम.
अ४ाय (पु.)	जुलाब, रेचक.,
अ४ान (वि.)	तरुण.
अ४सेा (पु.)	अवसान.
अ४ुं (नपुं.)	घूत.
अ४ (वि.)	अगदीं थोडें.
अ४ुं } (वि.)	असत्य.
अ४ाणु } (वि.)	

अ४ुं (वि.)	खोटें.
अ४थ (नपुं.)	थवा.
अ४तुं (वि.)	जुनें.
अ४तुं (वि.)	मितकें.
अ४े (स.)	ज्यानें.
अ४े ते (स.)	जो तो.
अ४े मनुं (स.)	ज्याचें.
अ४े (वि.)	जेवढें.
अ४े तुं (वि.)	कमेंतरी.
अ४े (वि.)	पाहिजे.
अ४े (वि.)	पाहिजे ते,
अ४े (नपुं.)	जोखीम.
अ४े (पु.)	जोडा जोडां.
अ४े (स्त्री)	spelling.
अ४े (वि.)	तारुण्य.
अ४े (नपुं.)	शक्ति.
अ४े (स्त्री)	बायको.
अ४े (पु.)	ज्योतिष.
अ४े (पु.)	ज्योतिषी.

झ

अ४डो (पु)	झगडा.
अ४डो (पु)	घांघोटी
अ४डी (स्त्री)	झडती.
अ४ड (स्त्री)	वेग.
अ४डुं (नपुं.)	पावसाची झड.
अ४न (नपुं.)	खून, हूर्या.
अ४मो (पु)	झब्बू (पट्यांतला.)
अ४णुं (नपुं.)	झण.

अ४मर (स्त्री)	झिमझिम.
अ४रो (पु)	झरा
अ४रे (नपुं.)	जवाहिर.
अ४णा (स्त्री)	आसावणें.
(४२१)	
अ४णाणुं (वि.)	हिरमुपलें.
अ४ो (पु)	झेंडा.
अ४ण (स्त्री)	दंव.

आळुं (वि.)	पुष्कळ.
आटकणी (स्त्री)	झाडंपट्टी.
आड (नपुं)	झाड.
आडू (नपुं.)	झाडू.
आडा (पु.)	विष्टा.
आपटुं (नपुं.)	पावसाची सर, बळवाचा पाऊस.
आलर (स्त्री)	झूल, झालर,
आलर (पु)	वाल.
आण (स्त्री)	झळ.
आंपुं (वि.)	अभूक, अस्पष्ट.
आंभरुं (नपुं.)	काटे. वगैरे.
आंजर (नपुं.)	पायांत घालण्याच्या तोरव्या, सांखळ्या.
आंजो (पु.)	झझावात.
आंजवानां गण (नपुं.)	मृगजळ.

आंक (स्त्री)	झींग.
आळुं (वि.)	बारिक.
आडो (पुं)	जूडगा.
आडी (स्त्री)	जूडा.
आंभो (पुं.)	झुपका.
आंन (स्त्री)	झूलर, झालर.
आंनो (पुं)	झोला.
आंपडी (स्त्री)	झांपडी.
आंर (नपु)	विष, वीर.
आंगी (वि.)	विषारी.
आंरीतुं (वि.)	दुष्ट, मनांत दंश डेवणारें.
आंकुं } (नपु)	डुलकी.
आंनु }	
आंणी (स्त्री)	झोळी., पिशाची.

ट

टमड (वि.)	टिकाळ.
टको (पु)	टका, पैसा.
टकोरो (पु.)	टोला, ठोका.
टयली आंगणी (पु.)	करंगळी.
टटार (वि)	ताठ.
टपकुं (नपुं.)	ठिपका.
टपको (पु.)	कुंडली.
टपली (स्त्री)	चापटी.
टपल (स्त्री)	टपाल.
टपपो (पु)	टप्पा.

टडुको (पु.)	मधूर आवाज, कोकिलेचा किंवा मोराचा आवाज.
टंक (स्त्री)	वेळ.
टंडेल (पु.)	तांडेल.
टाट (नपुं)	गोणपाट.
टाढ (स्त्री)	थंडी.
टाढक (स्त्री)	स्वस्थता.
टाढिमो ताव (पु.)	मलेरिया.
टाढूं (वि.)	शीतल, शांत, शिळें (अन्न

टाळुं (नपु.)	प्रसंग.
टायलुं (वि.)	दीढ शहाणें.
टाल (स्त्री)	टक्कल.
टांकणी (स्त्री)	टांचणी.
टांको (पुं.)	टाका.
टांय (स्त्री)	टांच, तूट,
टांपुं (नपु.)	हेलपाटा.
टिपण्य (नपु.)	टीप, पत्रिका.
टीकडी (स्त्री)	चपटी गोळी.
टीपण (नपु.)	टिंगल.
टीपण्य (नपु.)	पंचाग, पत्रिका.
टीपुं (नपु.)	टिपका, थंब.
टीभण्य (नपु.)	केळवण, जेवण.
टीलडी } (स्त्री)	टिकली,
टीशी } (स्त्री)	(कुंकवाची).
टुकडी (स्त्री)	तुकडी.

टुयको (पुं.)

टुंक (स्त्री)

टुंकुंभां }

टुंकाणुंभां }

टुंकुं (वि.)

टुक (स्त्री पुं.)

टुकरी (स्त्री)

टुको (पुं.)

टुव (स्त्री)

टुस (पुं.)

टुहरी (स्त्री)

टुय (स्त्री)

टुपशं (नपु.)

टुणुं (नपु.)

चुटका.

कडवे, कवितेंतला

आकडा.

थोडक्यांत.

आंखुड.

पण. शपथ.

टेकडी.

पाटिंबा, टेकूं.

संवय.

लज्जत.

घंटा.

शिखर.

खोबरें.

थवा.

ठ

ठग (वि.)	ठक.
ठगुंभोर (वि.)	थट्टेखोर.
ठपको (पुं.)	ठपका, दोष,
ठरेस (वि.)	स्थिर.
ठणियो (पुं.)	बी.
ठंडी (वि.)	थंडी, हिंवाळा.
ठंडुं (वि.)	गार, शिळे,
	स्वभावाने शांत.
ठांडी (स्त्री)	ताटी.
ठाभ (नपु.)	स्थान,
ठाभट्टेकाळुं (नपु.)	ठावठिकाणा.
ठाभेठाभ	जागोजाग.

ठलुं (वि.)

ठाव कुं (वि.)

ठीकशं (नपु.)

ठीशे (पुं.)

ठीगळुं (वि.)

ठूठू (वि.)

ठेकाळुं (नपु.)

ठेस, ठेश, } (स्त्री)

ठाकर

ठेठ (वि.)

ठेसा (पुं.)

रिकामें, रिते.

गंभीर.

ठिकरी.

बी.

ठेगणें.

थों.

ठिकाणा, पत्ता.

ठेच.

अभ्यासांत ठ.

ठोसा.

ड

डमल (स्त्री.)	अडथळा.
डगलुं (नपु)	पाऊल.
डध्रो (पुं.)	डग्गा.
डयूरो (पुं.)	तोठरा.
डट्टो (पुं)	दट्टा.
डलुक (स्त्री.)	सिंहगर्जना.
डपडो (पुं.)	ठिपका.
डक्षुं (नपु)	मोठा सोटा, दाणके.
डंझास (स्त्री.)	बढाई.
डङ्गाण (वि.)	अभ्यासांत ढ.
डप्पी डप्पी } (स्त्री.)	डबी.
डप्पो डप्पो } (पुं.)	डबा, अभ्यासांत ढ.
डमडोण (वि.)	अस्थिर.
डर (पुं.)	भय.
डरपे ड (वि.)	भिन्नं.
डदापलु (नपु.)	शहाणपण.
डडोळुं (वि.)	गढूळ, खदूळ.
डंभ (पुं.)	दंश.
डडलु (स्त्री.)	डाकीण.

डग } (पुं.)	डीग.
डगत्रो }	
डयुपयु (वि.)	डगुमगु.
डंभ (स्त्री)	पद्धति.

डाध (पुं.)	डाग.
डाटो (पुं.)	दट्टा.
डालु (वि.)	डावें.
डभोडियुं (वि.)	डावरें.
डाम (पुं.)	डाग.
डामयियो (पुं.)	घडवंची.
डालुं (वि.)	दीड शहाणें.
डाणुं (नपु.)	ढहाळी.
डांग (स्त्री.)	काठी.
डांगर (स्त्री.)	भात.
डील (नपु.)	शरीर.
डींठुं (नपु.)	देंठ.
डुगर (पुं.)	डोंगर.
डुंगराण (वि.)	डोंगराळ.
डूयो (पुं)	बोळा.
डूमडी (स्त्री.)	बुंडी.
डूसडुं (नपु.)	हुंदका.
डूंभ (स्त्री)	कोंब.
डोलुं (नपु.)	डुलकी.
डोशी (स्त्री.)	म्हातारी.
डोसो (पु.)	म्हातारा.
डोण (पु.)	डौल.

ढ

ढयुडी (स्त्री.)	बाहुली.
ढयु (पुं.)	ढवू.
ढढे.ल (वि.)	ढोलम लडु.
ढंढेरो (पुं.)	दवंडी.

ढाण (पुं.)	उतार.	ढूकडुं (वि.)	नजीक, जवळ.
ढांक्युं (वि.)	गुप्त.	ढेकाढणिया (पुं.)	उंचसखल.
ढिंगली (स्त्री.)	बाहुली.	ढेके (पुं.)	पाठीचा व.णा.
ढीमयुं (न.पु.)	टेंगूळ.	ढेड (पुं)	अत्यज.
ढीन (स्त्री.)	विलब.	ढेपुं (न.पु)	ढिखळ, ढेकूळ.
ढीलुं (वि.)	सैल, शिथील.	ढेर (न.पु.)	पशु.
ढीक्युं (वि.)	अमुक तमुक.		

त

तड (स्त्री)	संधी.	तमाये (पुं.)	थप्पड.
तडदीर (न.पु.)	नशीब.	तमारुं	तुमचें.
तडरार (स्त्री)	तकार, भांडण.	तभर (स्त्री)	घेरी.
तडलीक (स्त्री)	कष्ट.	तर } (स्त्री)	दुधावरची साय.
तडलूस (न.पु.)	लेखकानें घेतलेलें टोपण नांव.	तार } (स्त्री)	
तडवीन (स्त्री)	व्यवस्था.	तरकट (न.पु.)	डावपेच.
तड (स्त्री)	तडा, चीर.	तरकीय (स्त्री)	युक्त
तडके (पुं.)	उन्ह.	तरनुमे (पुं.)	भाषातर.
तडुपुं (न.पु.)	तृण.	तरणुं (न.पु.)	तृण.
तडुमे (पुं.)	ठिणगी.	तरत (अ.)	तावडतोब.
तडुपीर (स्त्री)	तपकीर.	तरक (अ.)	बाजूव.
तडुस (स्त्री)	चौकशी, तडुस.	तरकेशु (स्त्री)	पक्ष.
तडुवत (पुं.)	तडुवत.	तरभेण (वि.)	माखलेलें.
तडुके (पुं)	तडुके.	तरभेणे (पुं)	तान रस्ते एकत्र
तडे } (स.)	तुम्ही.	तरवार (स्त्री)	मिळतात ती जागा.
तडे } (स.)		तरवार (स्त्री)	तलवार.
तडेरुं (न.पु.)	रातकिडा.	तरस } (स्त्री)	तडान.
तडा (स्त्री)	परवा.	तरश } (स्त्री)	
तडाक (स्त्री)	तंडाख.	तरापो (पुं.)	तराफा.
		तड (पुं)	तीळ.

तणाव (नपु.)	तलाव.
तवंगर (वि.)	धानिक.
तसु (पु.)	हंच.
तस्दी (स्त्री)	श्रम.
तडनामुं (नपु.)	तहनामा.
तडेनान (स्त्री)	बडदास्त.
तडेवार (पुं.)	सण.
तडोमन (नपु.)	आळ.
तणियुं (नपु.)	तळ, पृष्ठभाग.
तणे (अ)	खाली.
तंडुरस्त (वि.)	निरोगी.
ताकात (स्त्री)	ताकद.
ताकीद (स्त्री)	ताकीद.
ताकुं (नपु.)	फरताळ.
ताको (अ.)	कापडाचा तागा, ठाण.

तागडधिन्ना (पुं.)	धांगडधिगा,
ताग (पु.)	राजाचा मुकुट.
तागगी (स्त्री)	स्फूर्ति.
तागवुं (नपुं)	तराजू.
ताश्या (पुं)	मुसलमानांचे बोले.
ताशुय (वि.)	आश्चर्यचकित.
ताशुं (वि)	ताजें.
ताशेतरेमां (अ.)	अलीकडे.
ताशु (स्त्री)	ताण.
ताश्याताशु (स्त्री)	ओढाताण.
ताप (पु)	उन्ह, आंच, त्रास.
तापशी (स्त्री)	झगरें, शेकोटी.

तापोटा } (पुं.)	धामगळ.
तापोलियु } (नपु.)	
तार (पु.)	तार.
तारो (पु.)	चांदणी.
तारं (स.)	तुझं.
ताशावेदी (स्त्री)	रुखरुख, घाई.
ताशेवर (वि.)	श्रीमंत,
ताणाकूंथी (स्त्री)	कुळपकिल्ली.
ताणी (स्त्री.)	टाळी.
ताणुं (नपु.)	कुळप.
तीथुं (वि.)	तिखट.
तीळुं (वि)	तीक्ष्ण.
तीर (नपु.)	किनारा.
तुमार (पु.)	सरकारशी पत्र- व्यवहार, दिरंगाईचा कारभार.
तुभल (वि.)	दारुण.
तुधना (वि.)	तुलना.
तुं (स.)	तू.
तुराश (वि.)	तुरटपणा.
तुरं (वि.)	तुरट.
ते	तो, तें.
तेशुं (वि.)	तितकें.
तेडुं (नपु.)	आमंत्रण.
तेशु (स.)	त्यानं.
तेनुं (स.)	त्याचं.
तेभशु (स.)	त्यानीं.
तेभने (स.)	त्यानीं.

तेक्षियुं (वि.)	तलकटं.	तोत्र (नपु. पुं.)	तोल, वजन.
तेवकु (वि.)	तेवढें.	तोत्रुं (नपु.)	१० शेराचें वजन.
तेवुं (वि.)	तसें.	तोत्रो (पुं)	तोळीं.
तें (वि.)	त्वां, तू.	त्राणवुं (नपु.)	तराजू.
तैयार (वि.)	तयार.	त्राड (स्त्री)	ओरड, डरकाळी.
तोछडुं (वि.)	तुसडें.	त्रास (पुं)	त्रास.
तोतडुं (वि.)	तोतरें.	त्रांसुं (वि.)	तिरपें.
तोप (स्त्री)	तोफ.	त्रिराशि (स्त्री)	त्रैराशिक.
तोद्धान (नपु.)	दंगा, मस्ती.	त्रिसंधियो (पुं.)	बिंदी.
तोर (स्त्री)	साय.	त्रेवड (स्त्री)	काटकसर
तोरणु (नपु)	तोरण.	त्रेवडुं (वि.)	तीन पदरी, तिप्पट.

थ

थर्ध	झाली.	थाण (पुं)	मोटें ताट, नैवेद्य.
थनगनाट (पुं)	थयथयाट.	थांभडा (पुं)	खांब.
थप्पड (स्त्री)	थप्पड.	थीगडी (स्त्री)	} ठिगळ.
थप्पो (पुं.)	पातळाला लावण्याचे जरांचे काठ.	थीगडुं (नपु.)	
थर (पुं.)	थर.	थुरदार (पुं.)	छी थू
थंभ (पुं.)	खांब, स्तंभ.	थुंक (नपु.)	थुंकी.
थाड (पुं.)	श्रव.	थेपाडुं (नपु.)	घोतर.
थाळुं (नपु.)	ठाणें.	थेली (स्त्री)	थैला, पिशवी.
थापणु (स्त्री)	गुतवण (भांडवल) (Investment.)	थेसो (पुं)	पोते, गोण.
		थोडक'ध (वि.)	घाऊक.
		थाडुं (वि.)	थोडे.
		थोभ (पुं.)	थांबा, Stop.

द

दभल्या (पुं.)	दक्षिणा, महाराष्ट्रीय	दगल'भाण (वि.)	दगलबाज.
दभलगिरी (स्त्री)	अढ्यळा.	दगो (पुं.)	दगा.

द३ (पुं.)	माती.	दंभ (पु.)	दंभ.
दडियो (पुं.)	द्रोण.	दंश (पुं.)	दंश.
दडो (पुं.)	चेडू.	दाधपिपु (पुं.)	सुईण.
दइतर (नपु.)	दपतर.	दाकतर (पुं.)	डॉक्टर.
दअदमे } (पुं.)	थाटमाट.	दाभसेा (पुं.)	उदाहरण.
दमाम }		दागीनो (पुं.)	दागिना.
दअ.ए (नपु.)	दाब, वजन.	दाज (स्त्री)	चीड.
दम (पुं.)	दम.	दाए (नपु.)	जकात.
दमदमाट (पुं.)	दबदबा.	दाएादार (वि)	दाणेदार. (कणीस), (तूप) कणीदार.
दया (स्त्री)	दया.	दाएो (पुं.)	दाणा.
दर (नपु.)	बीळ	दातए (नपु.)	दांतवण.
दरकार (स्त्री)	परवा, काळजी.	दातरडुं (नपु.)	कोयता.
दरद (नपु.)	दु ख, आजार.	दान (नपु.)	दान.
दरद गीनो (पुं.)	पैसा अडका.	दानत (स्त्री)	वृत्ती.
दरमियान (अ.)	दरम्यान.	दानी (वि)	दानशूर.
दरियो (पुं)	समुद्र.	दाअडी (स्त्री)	डबी.
दरो (स्त्री.)	दुर्वा.	दाभएी (स्त्री)	बिंदी.
दरोअरत (वि.)	अखंड.	दायणे (पुं.)	आहेर.
दं पए (नपु.)	आरसा	दायए (स्त्री)	सुईण.
दव (स्त्री)	औषध.	दाइ (पुं)	दाइ.
दशा (स्त्री)	दशा.	दाव (पुं.)	डांव.
दसकत (पुं.)	अक्षर, सही.	दानो (पुं)	दावा.
दडाआवाणी (स्त्री)	गरोदर (स्त्री)	दातियो (पुं.)	कंगवा.
दडाडो (पुं)	दिवस	दिन (पुं)	दिवस.
दहेथत (स्त्री)	दहशत.	दिल (नपु.)	हृदय, मन, चित्त, शरीर.
दणए (नपु.)	दळण.	दिलगीर (वि.)	दिलगीर.
दणदर (नपु.)	दारिद्र्य.	दिसासो (पुं.)	धीर, आश्वासन.
दंड (पुं.)	दंड.		

द्विग (वि.)	चकित.
दी (पु)	दिवस.
दीवडुं (नपुं.)	कणकचा दिवा.
दीवादांडी (स्त्री)	दीपगृह; दांडी.
दीवानी (स्त्री)	वेडेपणा.
दीवानुं (वि)	खुळे, वेडे.
दीवासणी (स्त्री)	आगकाडी.
दीवो (पु)	दिवा.
दुकान (स्त्री)	दुकान.
दुकाण (पु.)	दुष्काळ.
दुभावो (पु)	वेदना.
दुःपीयारं (वि.)	दुःखी कष्टी, दुखणेकरी.
दुःखं } (वि.)	दुभते [जनावर]
दुःखं }	
दुरत (वि.)	दुरुस्त.
दुश्मन (पु.)	शत्रु.
दुःख (नपुं.)	दुःख.
दूध (नपुं.)	दूध.
दूधिया (वि.)	दूधा सारखे स्वच्छ.
दुर्भाग्यं (वि.)	दुर्बल.
दुःखरेष (स्त्री)	देखरेख.

द्वेषाद्वेषी (अ.)	चुरस.
द्वेषावो (पु)	देखावा.
द्वेषावडुं (वि.)	देखणें.
द्वेषीतुं (वि)	स्पष्ट.
द्वेषसर (नपुं.)	जैनांचें देऊळ.
[क्षेड] द्वेष	घणें [देण].
द्वेषण (नपुं.)	स्त्रिश्चनांचे देऊळ.
द्वेषाणियो (पु.)	दिवाळखोर.
द्वेषाणूं (नपुं.)	दिवाळे.
द्वेषुं (नपुं)	कर्ज.
द्वेषावर (पु.)	परदेश.
द्वेषडो (पु.)	मार्क.
द्वेष (स्त्री)	धांव.
द्वेष (वि.)	दीड.
द्वेषियुं (नपुं.)	दिडकी.
द्वेषुं (वि.)	दिडकें, दिडपट.
द्वेषवली (स्त्री)	मार्गदशन.
द्वेषियुं (नपुं.)	दोरवा.
द्वेषो (पु.)	दोरा.
द्वेषक (पु. नपुं.)	डोहाळे.
द्वेषितर (पु.)	दाहित्र.
द्वेषलुं (वि)	कठीण.

ध

धडके (पु.)	धका.
धभारो (पु)	वारु, धुसफूस.
धगश (स्त्री)	उत्साह.
धग (स्त्री)	बावटा.

धडाको (पु.)	धडाका.
धलियाली (स्त्री)	मालकाण, बायको.
धली (पु.)	नवरा, मालक.
धतिंग (नपुं)	ढोंग.

धन (नपुं.)	दौलत.
धनेतर (वि.)	श्रीमंत.
धनेकुं धनेर }	(नपुं.) धान्यांतला पोर.
धपो धपो }	(पु.) घपाटा.
धपो (पु)	छप्पा.
धमः (स्त्री)	धमक.
धमात्र (स्त्री)	धांदळ, गोंधळ.
धरती (स्त्री)	पृथ्वी.
धरतीःप (पु)	धरणीकंप.
धरभूण धरभूण }	(नपुं.) पाळं मूळं.
धरी (स्त्री)	आंम.
धंभो (पु)	धंदा.
धाक (स्त्री)	धाक.
धाड (स्त्री)	दरोडा.
धाण्णी (स्त्री)	लाही.
धातु (स्त्री)	धातु.
धायुं (नपुं.)	छप्पा.
धान (स्त्री)	धार.
धाराधारण्य (नपुं.)	कायदाकान्.
धासुं (वि.)	ठरवलेलें, कल्पिलेलें
धाव (स्त्री)	दाई, आया.
धावण्य (नपुं.)	आईचें दूध.
धांधण (नपुं.)	दंगा.

धिगुं (वि.)	मजबूत, लठ्ठ.
धाक्षुं (वि)	धगधगीत.
धीभाश धीभुं }	(वि) हळू, सावकाश.
धीरण (स्त्री)	धीर.
धीरधर (स्त्री)	पैसे कर्जाऊ [देणें].
(करवा)	
धीरं (वि.)	शांत, हळवें.
धुजरी (स्त्री)	कंप.
धुतारो (पु.)	ठक.
धुन (स्त्री)	नाद.
धुमाडे. (पु.)	धूर.
धुभस (स्त्री)	धुकें.
धूलणी (स्त्री)	धूर.
धूण (स्त्री)	माती.
धूसरी (स्त्री)	धुरा.
धो (पु.)	प्रवाह, घाव, [कपड्यावर].
धोडो (पु.)	धोपटणे.
धोभो (पु)	धोका.
धोध (पु.)	धबधबा.
धोरण्य (नपुं.)	वळण, श्रेणी, हयत्ता.
धोरी (वि.)	मुख्य.
धोत्र (स्त्री)	घपाटा.
धोवडभण्य (स्त्री)	धुलाई.
धोणूं (वि)	पांढरे.
ध्यान (नपुं.)	लक्ष.

न

नकटुं (वि.)	नकटें.
नकल (स्त्री)	नकल.
नकशे। (पु.)	नकाशा.
नकाभुं (वि.)	निरुपयोगी.
नकायडो। (पु.)	कडकडीत (उपवास).
नकर (वि.)	भरीव.
नकी (वि.)	नकी.
नपरौ (वि.)	नखरा.
नपियु (नपुं.)	नखकापें.
नप्राद (नपुं.)	सत्यानाश.
नगह (वि.)	उक्तें.
नगाइं (नपुं.)	नगारा.
नगर (स्त्री)	दृष्टि, लक्ष, दृष्ट.
नशुं (नपुं.)	किरकोळ.
नडाइं (वि.)	वाईट.
नडोइर (वि.)	वाईट.
नड (स्त्री)	हरकत.
नथी	नाहीं.
नन्ने। (पु.)	नन्ना.
नपास (वि.)	नापास.
नष्ट (वि.)	बेशरम.
नझे। (पु.)	नफा.
नप्यणुं (वि.)	अशक्त.
नभाव (पु.)	निभाव.

नभ'भुं (वि.)	निर्माल्य, बावळट.
नभूतो। (पु.)	नमुना.
नरभ (वि.)	मऊ.
नरसुं (वि.)	वाईट.
नभुं (वि.)	केवळ.
नवइं (वि.)	रिकामें.
नवराश }	(स्त्री) रिकामपणा.
नवरध }	
नवदिका (स्त्री)	लघुकथा.
नवशेकुं (वि.)	केामट.
नवसार (पु.)	नवसागर.
नवाध (स्त्री)	नावीन्य.
नवाणुनी (स्त्री)	विशेष फरक.
ननुं (वि.)	नवें.
नवेदी }	(स्त्री) नववधू.
नवेदी }	
नस (स्त्री)	शीर.
नसंतान (वि.)	निसंतान.
नसीय (नपुं)	नशीब.
नस्तर (नपुं.)	काप, चीर.
नस्तर भूकुं	गळू वगैरे कापणें.
नहेर (स्त्री)	कालवा.
नडोइर (पु.)	बांचकारा, नख.
नण (पु.)	नळ.
नंग (नपुं.)	नग, हिरा.

ना	नाही.
नाग्युं (वि.)	नग्न.
नाय (पु.)	नाच.
नाडुं (नपुं.)	नाडी, आगवळ.
नायां (नपुं.)	पैसे.
नात (स्त्री)	जात.
नातडं (नपुं.)	पाट लावणें, न्हावेर, विधवा पुनर्विवाह.
नातीकुं (वि.)	जाताच एक जातीचे.
नातो (पु.)	नाते.
नादान (वि.)	नादान.
नादर (वि.)	नादार.
नानडुं (वि.)	लहानगें.
नानु (वि.)	धा टें, लहान.
नानुसुनूं (वि.)	लहान सहान.
नान्यनं	
(मती) (वि.)	नपुंसकलिंगी.
नाम (नपुं.)	नाम, नांव.
नामंभूर (वि.)	नांजूर.
नभायुं (वि.)	प्रख्यात, नामांकित
नाभुं (नपुं.)	जमाखर्च.
नाल यड (वि.)	नालायक.
नावथु (नपुं.)	स्नान.
नवलियो (पु.)	नवरा.
नावाकेश (वि.)	अपरिचित.
नासाभाग (स्त्री)	पळापळ.
नासीपास (वि.)	निराश.निष्कळ.

नाणयुं (नपुं.)	नरसाळें, नळी.
नाणुं (नपुं.)	नाला.
निशश (स्त्री)	निर्यात.
निभाडे. } (पु.)	(कुभाराचा)
निभाडे } (पु.)	आवा.
निशा (स्त्री)	पाटा, रात्र.
निश'तरे' (पु.)	वरवंटा.
निशानी (स्त्री)	खूण, चिन्ह.
निशाण (स्त्री)	शाळा.
निसासो (पु.)	निःश्वास.
नीड (स्त्री)	गटार.
नीयथु (नपुं.)	सखल.
नीयुं (वि.)	सखल, ठेंगणें, नीच.
नीपण (स्त्री)	पैदास.
नीरथु (स्त्री)	वैरण (गुरांना).
नींद } (स्त्री)	झोंप.
नींदर } (स्त्री)	
नुकसान (नपुं.)	नुकसान.
ने	भाणि.
नेतर (नपुं.)	वेत.
नेडा (पु.)	नेफा.
नेम (स्त्री)	नेम.
नेकर (पु.)	चाकर.
नेभुं (वि.)	वेगळें, आगळें.
नेध (स्त्री)	नोंद, टांचण.
न्यात (स्त्री)	जात. (caste),
न्याय (पु.)	न्याय.
न्यात (स्त्री)	जेवणावळ.

प

पक्वान (नपुं.)	पक्वान्न.
पञ्चाङ्गिक (वि.)	पाक्षिक.
पञ्चाङ्गियुं	
(नपुं.)	पंधरवडा.
पगथियुं (नपुं.)	पायरी.
पगरभुं (नपुं.)	पादत्राण.
पगलां (नपुं.)	पावलं, पादुका.
पगरस्तो (पु.)	पायवाट.
पगी (पु.)	माळी, रखवालदार.
पछव डे (अ.)	माणें.
पछान (वि.)	मागासलेलें.
पछीत (वि.)	पाठी मागचा भाग. (घराचा).
पछी (अ.)	नेंतर.
पछेडी (स्त्री)	पासोडी.
पञ्चवर्षा (स्त्री)	पीडा.
पटारां (पु.)	पेटारा.
पटिया (नपुं.)	केंसांचे फुगे.
पटेल (पु.)	पाटील.
पटी (स्त्री)	पट्टी.
पड (नपुं.)	पापुद्रा, पुढ.
पडभुं (नपुं.)	कूम, बाजू.
पडथो (पु.)	प्रतिशब्द.
पडछाथो (पु.)	सांबली.
पडतर (वि.)	पडीत.
पडती (वि.)	पडती.

पडदो (पु.)	पडदा.
पडसाण (स्त्री)	परसुं.
पडण (नपुं.)	आवरण.
पडान (पु.)	छावणी, मुक्काम.
पडियो (पु.)	द्रोण.
पडी (स्त्री)	} पुढी.
पडीकुं (नपुं.)	
पडोश (पु.)	शेजार.
पथु (पु.)	प्रतिज्ञा.
पनधट (पु.)	घाट, पाणवठा. (नदी वगरेचा)
पतन (नपुं.)	पडती.
पतराज (स्त्री)	पत्रास.
पतरणी (स्त्री)	पत्रावळ.
पतरं (नपुं.)	पत्रा.
पतंग (पु. स्त्री)	पतंग.
पतंगियुं (नपुं.)	फूलपांखरू.
पतासुं (नपुं.)	बत्तासा.
पतुं (नपुं.)	पान.
पत्ता (पु.)	पत्ता.
पथरी (स्त्री)	(रस्त्यावरची) खडी, बारीक चपटा खडा.
पथरो (पु.)	दगड.
पथारी (स्त्री)	अंधरूण.
पत्थर (पु.)	फत्तर, दगड.

पधराभणी (स्त्री)	रवानगी, बोलवण.	पध (स्त्री)	} क्षण.
पनाध (स्त्री)	होडी.	पलकारे (पु.)	
पनिथारी	} (स्त्री) पांगी भरणारी (स्त्री).	पलाडी (स्त्री)	} मांडी. (घालणे).
पनिहारी		(वाणरी)	
पनेा (पु.)	कापडाचा पन्हा.	पल्लुं (नपुं.)	हुंडा, एक वजन.
पनेाती (स्त्री)	दुर्दशा.	पवन (पु.)	वारा.
पनेातुं (नपुं.)	शुभ.	पवाली (स्त्री)	लहान फुलपात्र.
परभ (स्त्री)	पारख.	पवालुं (नपुं.)	फुलपात्र.
परभणु (वि)	परोगकारी.	पशु (नपुं)	पशु.
भरगाम (नपुं)	परगांव.	पसती (स्त्री)	भाऊबीज.
परयूरणु (नपुं.)	खुर्दा.	पसंद (वि.)	पसंत.
परयेा (पु.)	परिचय.	पसतीनेा (पु.)	घाम.
परपोटेा (पु.)	बुडबुडा.	परतावेा (पु.)	पश्चात्ताप.
परथ (स्त्री)	पाणपोई.	पहाड (पु.)	पहाड.
परथीडयुं	(नपुं.) लखेटा.	पहाणेा (पु.)	दगड, धोंडा.
			पहेरवेश (पु.)
परथानेा (पु)	परवाना.	पहेरेा (पु)	पहारा.
परवश (वि.)	पराधीन.	पहेयंय (स्त्री)	पावती.
परसाद (पु)	प्रसाद.	पहेयेलुं (वि.)	पक्के, वस्ताद.
परसेवेा (पु)	घाम.	पहेर (पु.)	घटिका.
पदायुं (वि.)	परकें.	पहेगुं (वि.)	रंद.
पनर (अ.)	तिगस्तां.	पंथी (नपुं.)	पक्षी.
परिस्थाम (नपुं.)	परिणाम.	पंथेा (पु)	पंखा.
प३ (नपुं.)	पू.	पंथ (नपुं.)	पंच.
प३ (नपुं.)	उपनगर.	पंथान (स्त्री)	पंचाईत.
परे.णेा (पु)	पाहुणा.	पंथियुं (नपुं.)	पंचा.
परेाड	(नपुं.) प्रमात.	पंणे (पु)	पंजा.
परे.दियुं			पंड (अ.)

पार्ध (स्त्री)	पे.
पाउन्ड (पु.)	पौंड, पाउन्ड.
पाक (पु.)	पीक.
पाकट (वि.)	पोक्त.
पाकी (स्त्री)	हरताळ.
पाकुं (वि.)	पिकलेलें, दड, मजबूत.
पाभंड (नपुं.)	ढोंग.
पाछळुं (वि.)	मागचें.
पाछुं (वि.)	पुन्हां.
पाट (स्त्री)	धातूची वोट, साबूचा बार.
पाटती (स्त्री)	निरी.
पाटवो (पु.)	पाट.
पाटली (स्त्री)	बसायचें बाक.
पाटियुं (नपुं.)	शाळेंतला फळा.
पाटियुं (नपुं.)	फळी.
पाटी (स्त्री)	पाटी.
पाटुं (नपुं.)	लाय.
पाटो (पु.)	रेल्वेचा रूळ, पंटा. (Bandage)
पाठ (पु.)	घडा, धार्मिक ग्रंथांचें वाचन.
पाड (पु.)	उपकार, आभार.
पाडपडोशी (पु.)	शेजारपाजार.
पाण्णी (नपुं.)	पाणी.
पातथुं (वि.)	पातळ.
पात्र (वि.)	योग्य.

पाथराळुं (नपुं.)	बिछायत, बैठक.
पाथर (वि.)	गांवाची सीमा.
पाथरं (वि.)	सरळ, लगेच.
पान (नपुं.)	पान.
पायमाल (वि.)	पायमाली.
पायरी (स्त्री)	पायरी.
पार (पु.)	अंत, सीमा, पार.
पारकुं (वि.)	परकें.
पाराळुं (नपुं.)	पाळणा.
पारधी (पु.)	पारधी.
पारंगत (वि.)	संपूर्ण माहितगार.
पारावार (वि.)	अपार.
पारो (पु.)	पारा.
पाखव (पु.)	साढींचा पदर.
पावडी (स्त्री)	खडाव.
पावडो (पु.)	फावडा.
पावती (स्त्री)	पावती.
पावरधुं (वि.)	कुशळ.
पासो (पु.)	फांसा.
पाण } (स्त्री)	तलावाचा वगैरे
पाणी }	कसलाही बांध.
पांभ (स्त्री)	पंख.
पांभडी (स्त्री)	पाकळी.
पांभियुं } (नपुं.)	एक बाजू, लहानसा
पांभु }	तुकडा, पंख.
पांभरं (नपुं.)	पिंजरा.
पंथी (स्त्री)	केंसाचा भांग.
पांहुं (नपुं.)	पान.
पांसरं (वि.)	सरळ.

पिछाणु (स्त्री)	माहिती.
पितराध (वि.)	चुलत.
पियर } (नपुं.)	माहेर.
पियेर }	
पिरसणु (नपुं.)	वाढणें.
पिस्तोल (स्त्री)	पिस्तूल.
पीछो (पु.)	पिच्छा.
पीडुं (नपुं.)	बाजार.
पीछुं (नपुं.)	पेय.
पीछुं (वि.)	पिवळें.
पीछुं (नपुं.)	पीस.
पुप्त (वि.)	पोक्त.
पुरवार (वि.)	शाबीत.
पुरावो (पु.)	पुरावा.
पूछडुं (नपुं.)	शेपूट.
पूजा (स्त्री)	पूजा.
पूमडू (नपुं.)	कापसाचा बोळा.
पूर (नपुं.)	पूर.
पूरुं (वि.)	संपूर्ण.
पूणु (स्त्री)	दौलत.
पूणो (पु.)	केर.
पेक (वि.)	पका, हुशार.

पेय (पु.)	पेंच, फिरकी.
पेटी (स्त्री)	पेटी.
पोतीकुं (वि.)	स्वतःचें.
पोढुं (नपुं.)	घडी (कापसाची किंवा कापडाची)
पोपडो (पु.)	पोपडा. कवंदी.
पोल	} (नपुं) पोकळी. अंदाडुंदी.
पोल पोळ }	
पोलाणु (नपुं.)	पोकळी.
पोळुं (वि.)	पोकळ.
पोश (पु. स्त्री)	पसा.
पोण (स्त्री)	बोळ, गल्ली.
पोंक }	} (पु.) दुरडां.
पोंभ }	
पोण्या (पु.)	पोहे.
प्रकट (वि.)	प्रगट.
प्रकरणु (नपुं.)	प्रकरण.
प्रभू (पु)	प्रभू.
प्रमाणु (नपुं)	प्रमाण.
प्रसंग (पु)	प्रसंग.
प्राणु (पु.)	प्राण.
प्रेम (पु.)	प्रेम.

फ

फडगो (पु.)	परिच्छेद.
फडड (वि.)	सुंदर. स्वच्छंदी.
फडेनी (वि.)	फाजती.
फटका (पु)	फटका.

फडयो (पु.)	फडशा.
फनेड (स्त्री)	फते.
फुजा (वि.)	फजा.
फरक (पु.)	फरक.

इरकरी (स्त्री)	भिरभिरें.
इरज (स्त्री)	कर्तव्य.
इरजंद (नपुं.)	संतति.
इरमान (नपुं.)	हुकूम.
इरास (पु.)	चपराशी.
इराण (नपुं.)	फराळ.
इरियाद (स्त्री)	फिर्याद.
इरेल (वि.)	अनुभवी.
इण (नपुं.)	फळ.
इलाळुं	फलाणें, अमूक.
इणियुं (नपुं.)	गल्ली.
इण्यथ (वि.)	जास्त.
इट } (स्त्री)	भेग,
इड }	चीर.
इानस (नपुं.)	कंदील.
इानी (वि.)	नाशवंत.
इायदो (पु.)	फयदा.
इारगत (वि.)	फारकत.
इारस (नपुं.)	फार्स.
इाण (स्त्री)	धसका.
इाणियुं (नपुं.)	फेटा.
इाणो (पु.)	वांटणो.
इांठो (पु.)	फाटा.

इांशं (नपुं.)	व्यर्थ मेहनत.
इास (स्त्री)	कुपळ.
इिकर (स्त्री)	काळजी.
इिकुं (वि)	निस्तेज.
इिठार (पु.)	धिकार.
इिष्ठा (वि.)	खूग.
इीयु (नपुं.)	फेम.
इुंझो (पु)	फुगा.
इुरसद (स्त्री)	फुरसद.
इूंक (स्त्री)	फुंकर.
इेर (पु.)	फरक, घेरी.
इेरियो (पु.)	फेरीवाला.
इेरी (स्त्री)	फेरी.
इेलाव } (पु.)	फैलाव.
इेलावो }	
इेंसनेो (पु)	निकाल.
इेंठो (पु.)	फेटा.
इेक (वि)	व्यर्थ.
इेडली (स्त्री)	पुळी, फोड.
इेनरं (नपुं)	सालपट.
इेरम (स्त्री)	सुत्राम.
इेइं (नपुं.)	पावपाचा थेंब.
इेशी (वि)	फोफशी.

व

अकअक (स्त्री)	बडबड.
अकवाट (पु.)	
अकारी (स्त्री)	ओकारी.

अपारो (पु)	कटकट.
अपार (नपुं.)	चिलखत.
अपियो (पु)	टांप (शिवणांची).

अभोक्ष (स्त्री)	बीठ, पोकळी.
अगाड (वि.)	बिघाड.
अगासुं (नपुं.)	जांभई.
अगीचो (पु.)	बाग.
अयकुं (नपुं.)	घास, तुकडा.
अयत (वि.)	बचत.
अयपण्य (नपुं.)	बाळपण.
अयरेवण (वि.)	लेकुरवाळी.
अयाव (पु.)	बचाव.
अयी (स्त्री)	मुका, पापा.
अय्युं (नपुं.)	पिळें.
अय्यर (नपुं.)	बाजार.
अयकुं (नपुं.)	तुकडा (भाकरीचा).
अय्ये (पु.)	बट्टा.
अडाश (वि.)	मोठेपणा, अहंकार.
अय्युं (नपुं.)	तुतारी.
अती (स्त्री)	दिवा, वात.
अदभो (स्त्री)	दुगंधी.
अदभाश (वि.)	बदमाश.
अय्युं (वि.)	सगळें.
अनाव (पु.)	घटना.
	(Incident)
	सख्य.
अनावट (स्त्री)	नकली.
अपोर (स्त्री)	दुपार.
अक्षारो (पु.)	उकाडा.
अय्यरयी (पु.)	बबरजी.
अय्यक (वि.)	मूर्ख.

अभयुं (वि.)	बुध्दंटे.
अरकतः (स्त्री)	:अर्थ, सार, तात्पर्य.
अरछट (वि.)	चरंचरीत, खरखरीत. :
अरड (वि.)	लवकर फुटण्याजोगें.
अरय्यी (स्त्री)	बरणी.
अरतरक्ष (वि.)	बडतर्फ.
अरक्ष (पु.)	बर्फ.
अरयाद (पु.)	व्यर्थ, फुकट.
अरड (स्त्री)	ओरड.
अण (नपुं.)	बळ.
असके (अ)	किंबहुना, परंतु.
अला (स्त्री)	पीडा.
अणियो (वि.)	बलवान.
अयून (नपुं.)	विमान.
अडरं (नपुं.)	दुहेरी.
अडादुर (वि.)	बहादुर.
अडानुं (नपुं.)	मिशा, कारण.
अडार (अ.)	बाहेर.
अडनपय्यी (स्त्री)	मैत्रीण.
अडेरश (स्त्री)	बहिरेपणा.
अडेरं (वि.)	बहिरें.
अडोणू (वि.)	विशाल, मोठें.
अणतरा (स्त्री)	आग.
अणवे (पु.)	बंड.
अणपो (पु.)	जळफळ.
अंगडी (स्त्री)	बांगडी.
अंगडी (स्त्री)	लहान (बंगला).

अंगणा (पु.)	बंगला.
अंड (नपु.)	बंद.
अंदगी (स्त्री)	प्रार्थना.
अंद्क (स्त्री)	बंदूक.
अंध (वि.)	बंद.
अंधमेसतुं (वि)	बेताचें. (fit)
अंधारणु (नपुं.)	(राज्य) घटना.
अंधियार (वि.)	बांधलेलें.
अंधी (स्त्री)	बंदी.
अधुं (वि.)	सगळें.
अंने (वि.)	दोघें.
अंसरी } (स्त्री)	बांसरी.
अंसी }	
आकाशं (नपुं.)	भोंक, भगदाड.
आधुं (वि.)	बावळट.
आश (स्त्री)	डाव.
आटली (स्त्री)	बाटली.
आंडुं (वि.)	लाडें.
आथु (नपुं.)	बाण.
आतल (वि.)	व्यर्थ.
आथ (स्त्री)	मिठी.
आथोडियुं	
(नपुं.)	फुकट मेहनत.
आद (वि.)	बाद.
आध (पु.)	हरकत.
आधा (स्त्री)	नवस.
आपत (स्त्री)	बाबत.
आपरां (नपुं.)	जावळ.

आभथु (पु.)	ब्राह्मण.
आयडी (स्त्री)	बाई, बायको.
आयलुं (वि.)	दुर्बल, बाईलवेडा.
आशं (नपुं.)	बंदर.
आवधुं (नपुं.)	बाहुलें, पुतळा.
आवे (पु.)	गोसावी.
आहोश (वि.)	बहादुर
आणदछेर (स्त्री)	बालसगोपन.
आणप (स्त्री)	बाळसें.
आणूंभोणूं	
(वि.)	भोळें भाबडें.
आणोतियुं	
(नपुं.)	दुपटें.
आंकडो (पु.)	बाक.
आंडियुं (वि.)	लाडें.
आंधी दडिनुं (वि.)	टणक बांध्याचें
आंय (स्त्री)	बाही.
अिछानुं (नपुं.)	बिछाना.
अिना (स्त्री)	हकीकत.
अिरद (नपुं.)	प्रतिज्ञा.
अिरागमान (वि.)	विराजमान.
अिरादर (पु.)	महाशय.
अिरद (नपुं.)	व्रीद.
अिस्तरो (पु.)	वळकटी.
अिहाभणुं (वि.)	भीतिदायक
अी }	
अीज }	(नपुं.) बी.
अीक (स्त्री)	भीति.

भीमा३ (वि.)	बिचारें.
भीष्म (वि.)	दुमरें.
भीडी (स्त्री)	विडी.
भीष्म (नपुं.)	छाप.
भीमार (वि)	आजारी.
भीमारी (स्त्री)	आजार.
भीती (स्त्री)	बेलाचें झाड, बेल.
भुटी (स्त्री)	डिझाईन.
भुट्टो (पु.)	बुट्टा.
भुड्डुं (वि.)	बोधट.
भुड्यल (वि.)	बावळट.
भुददुं (वि.)	म्हातारें.
भुडापो (पु.)	म्हातारपण.
भुभराणु (नपुं.)	आरडाओरडा.
भुभाट (स्त्री)	
भुरभो (पु.)	भुरखा.
भुरण (पु.)	भुरुज.
भूय (नपुं.)	बूच.
भूयुं (वि.)	अनालंकृत, नकटें (नाक).
भूडियो (पु.)	मोठा वानर.

भूम (स्त्री)	ओरड.
भूडु (वि.)	वार्डट.
भैयेंन (वि.)	बेचैन.
भैश्रवणी (वि.)	गरोर (स्त्री).
भैटी (स्त्री)	बेटी.
भैडक (स्त्री)	वैठक.
भैडी (स्त्री)	बेडी.
भैडोण (वि.)	बेडोल.
भैपरवा (वि.)	बेपरवा.
भैगाडणुं (वि)	घाबरलेलें.
भैमान (वि.)	बेशुद्ध.
भैवडुं (वि.)	दुहेरी.
भैसतुं (वि.)	बरोबर. (Fit)
भैरी (स्त्री)	बाई, बायको.
भोड (स्त्री)	गुफा.
भोडुं (वि.)	बोडकें.
भोष्णी (स्त्री)	भवानी.
भोल (पु.)	शब्द.
भोलायाली (स्त्री)	भांडय.
भोली (स्त्री)	भाषा.

भ

भगवान (पु.)	देव.
भडियारभानुं (नपुं.)	भटारखाना.
भट्टी (स्त्री)	भट्टी.
भडको (पु.)	जाळ, उवाली.

भणुतर (नपुं.)	शिक्षण.
भथुं (नपुं.)	मत्ता.
भभरडो (पु.)	भोवरा.
भभरो (पु.)	भुंगा.
भरयक (वि.)	भरगण्ब.

भरत (न.पुं.)	भरतकाम.
भरथार (पु.)	ध्रतार.
भरवाड (पु.)	धनगर.
भ.रो.सो (पु.)	भरोसा.
भलमनसाध } (स्त्री)	चांगुलपणा.
भलाध } (स्त्री)	चांगुलपणा.
भलामथु (स्त्री)	रिफारस.
	(Recommendation)
भलीवार (पु.)	तात्पर्य, सार.
भलुं (वि.)	चांगलें.
भव (पु.)	जन्म, आयुष्य.
भवाडे (पु.)	फार्स.
भंग (पु.)	भंग.
भंगाणु (न.पुं.)	मोडतोड, तूट.
भंगार (स्त्री)	भांड्याची मोड.
भंगोण (पु.)	भांडवल.
भंगोल (वि)	बबालें.
भाग (पु.)	भाग.
भागोण (पु.)	गांवाची शीव.
भांशुंतूट्युं	
(वि)	मोडकें तोडकें.
भाशुभणा (पु.)	अतिशय स्वस्त,
	अतिशय हल्क्या
	प्रतीचें.
भाहुं (न.पुं.)	नदीचें वाळवंट.
भाडवात } (न.पुं.)	बिन्हाड, भाडूत.
भाडूत }	
भाडुं (न.पुं.)	भाडें.

भायावेवार (पु.)	रोटी व्यवहार.
भणुं (न.पुं.)	वाढलेलें ताट.
भात (स्त्री)	विझाईन.
भान (न.पुं.)	शुद्ध
भाभे. (पु.)	भाबडा.
भायडा (पु.)	पुरुष, नवरा.
भार (पु.)	वजन, अपचन,
	जबाबदारी.
भारी (वि)	भारी.
भारे (वि.)	वजनदार, मुश्कूल,
	किंमती, पचायला
	जड.
भारे (अ.)	क.माल.
भाव (पु.)	भाव.
भाण (स्त्री)	पत्ता, शोध
भांग (स्त्री)	भांग (एक पेय).
भांगोडा (स्त्री)	मोडतोड.
भांगोडा (स्त्री)	मानगड.
भांडुं (न.पुं.)	भावंडें.
भांभरभाणुं	
(न.पुं.)	भोळा भाबडा.
भिक्षा (स्त्री)	भिक्षा.
भिष्कारो (वि.)	भिकारडें.
भिष्कारी (पु.)	भिकारी.
भिलभो (पु.)	बिम्बा.
भिष्कु (पु.)	भिड्ड, खेळांतला
	पाटनर.
भिस्ती (पु.)	पखाली.

बिगडुं (तपुं.)	खबला.
भीष्म (स्त्री)	भीक.
भीड (स्त्री)	गर्दी, पैशाची टंचाई.
भीनाश (वि.)	जोल.
भीनुं (वि.)	ओलें.
भील (पु)	भिल्ल.
भुरडो (पु.)	उडी.
भूकरी (स्त्री)	भुगा, चुरा.
भूष्म (स्त्री)	भूक.
भूष्मं (वि.)	करडें.
भुं (वि.)	उपाशी.
भूल (स्त्री)	चूक.
भूसुं (नपुं.)	भुस्सा.
भुंगणी (स्त्री)	नळी, फुंकणी.
भूडं (वि)	वाईट, खराब.

भो (पु.)	मय.
भेष (पु.)	भीक दीक्षा.
भेषड (स्त्री)	डोंगर, कडा.
भेग (पु.)	मिश्रण.
भेज (पु)	ओल.
भेट (स्त्री)	भेट.
भेद (पु)	भेद.
भेज (स्त्री)	मिश्रण.
भेंकडो (पु.)	भोक ड.
(त एवे)	(पसरणें).
भोग (पु.)	भोग.
भे नियुं (वि.)	माहितगार.
भोणू (वि)	भोळें.
भोडुं (वि.)	चाट.
भे य (स्त्री)	जमीन.
भारभानुं (नपुं.)	मालगाडी.

म

भगदूर (स्त्री)	हिमत.
भकान (नपुं.)	इमारत.
भकनो (पु.)	मक्का.
भकपीयूय (वि.)	अतिकंजूस.
भगतुं (वि.)	मोकळें.
भगा (स्त्री)	जागा.
भन्नमघाट (पु)	घमघमाट.
भछवे। (पु)	मचवा.
भज्यून (वि.)	मजवून.
भजा (स्त्री)	मजा.

भजूर (पु.)	मजूर.
भटकुं (नपुं.)	क्षण, डोळ्याची उघडझांप.
भटोडी (स्त्री)	माती.
भडडुं (नपुं.)	प्रेत.
भथुडो (पु.)	मणका, मणी.
भथी (स्त्री)	उणोब.
भत (पु.)	मत.
भतलय (पु.)	मतलब.
भता (स्त्री)	मत्ता.

मथक (नपुं.)	मुख्य स्थान.
मथामथु (स्त्री)	मेहनत.
मथुं (नपुं.)	शीर्षक.
मदद (स्त्री)	मदत.
मदार (स्त्री)	आधार.
मदारी (पु)	गारुडी.
मध (नपुं)	मध.
मन } (नपुं.)	मन.
मनषो } (पु.)	
मना (स्त्री)	मनाई.
मनोयत्न (नपुं.)	उदारण संग्रह. (गणिताच्या पुस्तकांतल्या)
मभरा (पु.)	चुरमुरे.
भरयुं (नपुं.)	मिरची.
भरीण्यात (वि.)	स्वयंस्कूर्त.
[इरीण्यात (वि.)	सक्तांचे.
भरलु (स्त्री)	मर्जी.
भरद (पु.)	पुरुष.
भरहूम (वि)	कैलासवासी.
भरोड (पु.)	वळण. (अक्षराचें)
भलम (पु)	मलम.
भदाई (स्त्री)	साय.
भश्करी (स्त्री)	थट्टा.
भरदो (पु.)	लोणी.
भसाथु (पु.)	स्मशान.
भसाथो (पु)	मसाला.
भसो (पु.)	चामखीळ.

भहेथुं (नपुं.)	खाँचक शब्द.
भहेतो (पु.)	पंतोजी, कारकून.
भहेथो } (पु.)	अळी, गळी.
भहेथो }	
भंजूर (वि.)	मंजूर.
भंतर } (पु)	मंत्र.
भंत्र }	
भंद्वाड (वि.)	आजारपण.
भागुं (नपुं.)	लमाची मागणी.
भाग्युं (वि.)	सहोदर.
भाजा (स्त्री)	मर्यादा.
भाडी (स्त्री)	माती.
भाडुं (वि.)	वाईट.
भाथुसु (पु. नपुं.)	मनुष्य.
भाता (स्त्री)	देवां.
भथातोड (वि.)	कठिण.
भाथोडु (वि)	पुरुषभर.
भादणियुं (नपुं.)	जिवती.
भान (नपुं)	मान, प्रतिष्ठा.
भानता (स्त्री)	नवस.
भानीतुं (वि.)	आवडतें.
भाण (नपु.)	माप
भाइक (वि)	अनुकूल, प्रमाणें, योग्य.
भाइकसर (अ.)	प्रमाणबद्ध.
भाशी (स्त्री)	माफी.
भायकांगडुं (वि.)	काडी पहिलवान.
भाशें (स.)	माझें.

भालभिलकत	
(स्त्री)	मालमत्ता.
भालभसाक्षो (पु.)	माधन सामुथी.
भालिक (पु.)	मालक, देव.
भावम (वि.)	माहिती.
भावग्रत (स्त्री)	संभाल. चाकरी.
भावहुं (नपु.)	वळीवाचा पाऊस.
भ.वे। (पु.)	खवा.
भागो (पु.)	घरटें.
भागइं (वि.)	घारे (घान्या डोळ्याचें).
भांडवे। (पु.)	मांडव.
भ.हगी (स्त्री)	भाजारपण.
भांडलुं } (वि.)	भाजारी.
भांडु }	
भिणगानी (स्त्री)	मेजवानी.
भिग्ग (पु.)	मिजास.
भिलकत (स्त्री)	मिळकत.
भीट (स्त्री)	अनिमिष दष्टि.
भीहुं (नपु.)	मीठ.
भीहुं (वि.)	गोड.
भीहुं (नपु.)	शून्य.
भीहण (नपु.)	लमाचें कंकण.
भीण्य (नपु.)	मेण.
भीण्युं (नपु.)	मेणकापड.
भीहुं (वि.)	आंतल्या गाठीचें.
भुकर (वि.)	नियमित, नक्की.
भुकाभक्षो (पु.)	भेट, मुकाबला.

भुक्की (स्त्री)	बुक्की.
भुप्पी (स्त्री)	नायक, गांवचा पाटील.
भुगट (पु.)	मुकुट.
भुंजवय (स्त्री)	घोटाळा, गोंधळ.
भुई (स्त्री)	मूठ.
भुरत (नपु.)	मुहूर्त.
भुरतियो (पु.)	नवरदेव, लमाचा मुलगा.
भुरप्पी (वि.)	तीर्थरूप.
भुलनी (वि.)	लांबणीवर (टाकण.)
(राभुं)	
भुलाडात (स्त्री)	मुलाखत.
भुस्केल (वि.)	काठण.
भुसकर (पु.)	प्रवासी.
भुसीयत (स्त्री)	अडचण.
भूथुं (वि.)	मुकें.
भूछ (स्त्री)	मिशी.
भूथुं } (वि.)	बुद्धीनें जड.
भूढ }	
भूडी (स्त्री)	भांडवल.
भेभ (स्त्री)	फाचर.
भेधुं } (पु.)	पाऊस, ढग.
भेडुं }	
भेदनी (स्त्री)	गदीं.
भेदान (नपु.)	सैदान.
भेदी (स्त्री)	मेंदी.
भेदो (पु.)	सैदा, सपौठ.

भेक्ष (पु.)	मेलगाढी.
भेक्ष (पु.)	मळ, केर.
भेक्षुं (वि.)	घाणेरडें.
भेश (स्त्री)	काजळ.
भेणख्यु (नपुं.)	विरजण.
भेणाप (पु.)	भेट.
भेजा (पु.)	जमा.
भयत (वि.)	मृत.
भोअरो (पु.)	पुढाकार.
भोंधुं (वि.)	महाग.
भोज (स्त्री)	मौज.
भोथ्लुं (वि.)	विलापी.
भोण्टुं (नपुं.)	लाट, मोजा.
भोण्टू (वि.)	तयार, हजर.
भोडु (वि.)	मोठें.

भोडुं (वि.)	उशीर.
भोदाभोद (अ.)	तोंडातोंडी.
भोख्यु } (नपुं.)	पिठात घालतात तें
भोवख्यु }	मोहन.
भोतियो (पु.)	मोतीबिंदु.
भोभादार (वि.)	प्रतिष्ठित.
भोर (पु.)	मोहोर (अंब्याचा).
	मार (पक्षी).
भोरली (स्त्री)	मुरली.
भेरस (स्त्री)	साखर.
भोरियो (पु.)	वरयांचे तांदूळ.
भोसाण (नपुं.)	आजोळ.
भोशुं (वि.)	आळणी.
भोधवारी (स्त्री)	महागाई.

य

याद (स्त्री) स्मरण.

याददस्त (स्त्री) स्मरणशाक्ति.

र

रकजक (स्त्री)	घासाघीस.
रकभ (स्त्री)	रकम.
रकपी } (स्त्री)	बाशी.
रिडेपी }	
रपेवाण (पु.)	राखणा, संभाळणारा.
रपात (स्त्री)	रखेली.
रप्या (स्त्री)	राख.

रधवांट (पु.)	कटकट, जळफळाट.
रण (स्त्री)	रेव.
रण (अ.)	थोळें.
रण (स्त्री)	परवानगी, सुटी.
रणु (अ.)	रजू.
रणपट्टी (स्त्री)	रखडपट्टी.
रठख्यु (नपुं.)	मजन.
रडारोण (स्त्री)	रडारड.

२३५ (वि.)	रडें, पोंचट.
२३५अ३५ (वि.)	उरलें सुरलें.
२६ (स्त्री)	हट्ट.
२६याणुं (वि.)	मोहक.
२७ (नपुं.)	भैदान, वाळवंट.
२७वास (पु.)	अंतःपुर.
२ती (स्त्री)	गुंज.
२६ (वि.)	रइ.
२६िया (पु.)	उत्तर.
२५ारी (पु.)	गवळी.
२भयाथु (नपुं.)	गोंधळ, मारामारी, दंगा.
२भयुभयु (अ)	अस्ताव्यस्त.
२भत (स्त्री)	क्रीडा, खेळ.
२भूज (स्त्री)	विनोद, गंमत.
२वे (पु.)	रवा, गुळाची ढेप.
२स (पु.)	रस, चव, गंमत.
२सियुं } (वि.)	रसिक.
२सीतुं }	
२सी (स्त्री)	पू, इंजेक्शन.
२सो (पु.)	भाजांचा रस.
२सोर्धआ (पु.)	आचारी.
२सोर्ध (स्त्री)	स्त्रयंपाक.
२तो (पु.)	रस्ता.
२सी (स्त्री)	मोठा दोर.
२हीश (वि.)	रहिवासी.
२हेथाथु (नपुं.)	रहाण्याचें स्थान.
२हेथी (स्त्री)	रहाणी.

२णतर } (नपुं.)	स्वकष्टाचें.
२णाड }	
२णियाभयुं (वि.)	सुंदर.
२ंग (पु.)	रंग.
२गीभंगी (वि.)	चंगी भंगी.
२ंगीतुं (वि.)	रंगेल.
२ंगोणी (स्त्री)	रांगोळी.
२ंशत (वि.)	आनंदित.
२ंडापो (पु.)	बंधव्य.
२ार्ध (स्त्री)	मोहरी.
२ार्धडी (स्त्री)	राखी.
२ार्पोडियुं (वि.)	भस्मी.
२ाग (पु.)	ममता, सूर, प्रेम.
२ायरयीतुं (नपुं.)	सामानमुमान.
२ाज (नपुं.)	राज्य.
२ाश (वि.)	खुश.
२ात (स्त्री)	रात्र.
२ातय (स्त्री)	रतीब.
२ातुं (वि.)	तांबडें.
२ाडो (पु.)	बीळ, वाळू.
२ाय (स्त्री)	लापशी.
२ाहत (स्त्री)	सूट, मदत.
२िवाण (पु.)	पद्धति
२ीस (स्त्री)	राग, चीड.
२्याय (पु.)	रूबाब.
२ंवाटी (स्त्री)	रोमांच.
२शयत (स्त्री)	लांच.

३ (नपुं.)	कापूस.	रेस (अ.)	जरा थोडें.
३ अे (अ.)	प्रमाणें.	रेक्षाथु	(Investment)
३कुं (वि)	सुंदर, चांगलें.	(करतुं) (नपुं.)	भांडवल गुतवणें.
३पियो (पु.)	रुपया.	रोग (पु.)	रोग.
३भाल (पु.)	रूमाल.	रोज (पु.)	रोज, दिवस.
३कड (पु.)	रेकॉर्ड.	रोथु (स्त्री)	गस्त.
३त } (स्त्री)	रेती, माती, वाळ.	३तकुं (वि)	रडवें.
३ती }		३दथुं (नपुं)	रडकथा.
३ल (स्त्री)	पूर.	३कू (पु.)	रुबाव.
३लो (पु.)	पाट (पाण्याचा).	३र्युं (वि)	गांवढळ.
३शम (नपुं.)	रेशीम.		

ल

लपेशरी (वि.)	लक्षाधीश.	ल३इं (नपुं.)	लफडें.
लप्यालेष (पु.)	ललाट लेख.	लवारो (पु.)	बडबड.
लगन } (नपुं.)	लग्न.	लविंग (स्त्री)	लवंग.
लगन }		लसथु (नपुं.)	लसूण.
लगाम (स्त्री)	लगाम.	ललाथु (नपुं.)	फायदा.
लचको (पु.)	लचका.	ललावो (पु.)	आनंदोपभोग.
लट (स्त्री)	केसाची बट, वेणी.	लडेको (पु)	हेळ, मुरका.
लटार (स्त्री)	फेरफटका.	लडेगत (स्त्री)	लजत.
लडथुं (वि.)	भांडखोर.	लडेर (स्त्री)	तरंग, मौज.
लडवाड (स्त्री)	तंटा.	लंगर (नपुं.)	नांगर.
लडार्ध (स्त्री)	लढार्ड.	लाकडुं (नपुं.)	लांकूड.
लपलप (स्त्री)	बडबड, लुडबूड.	लाग (पु.)	संधि.
लपसथुं (वि.)	घसरून पडण्या-	लागट (अ)	सतत.
	सारखें बुळबुळीत.		

दागनुवणगतुं (वि.)	संबंधित.
दागलुं (अ.)	ताबडतोब.
दागवग (स्त्री)	वागवशीला.
दाचार (वि.)	लाचार.
दाज (स्त्री)	लाज.
दाटो (पु.)	बार (साबूचा)
दाड (नपुं.)	लाड.
दात (स्त्री)	लाथ.
दाद (स्त्री)	लाद.
दापोट (स्त्री)	थप्पड.
दायक (वि.)	लायक.
दाल (वि.)	लाल.
दालय (स्त्री)	लालूच.
दादो (पु.)	फाकडा, छटेल.
दावा (पु.)	लाव्हारस.
दास } (स्त्री)	प्रेत
दाश }	
दाण (स्त्री)	लाळ.
दांधलु (नपुं.)	लंघन.
दांभु (वि.)	लांब.
दिलाम (नपुं.)	लिलांब.
दीटी (स्त्री)	रेघ.
दीपलु (नपुं.)	सारवण.
दीस (स्त्री)	शेवाळें.
दीसभ (नपुं.)	पाचू.
दीसवो (पु.)	कडधान्याचा ओला दाणा.

दीदीसुडी (वि.)	चढती पडती.
दीलुं (वि.)	हिरवें, ओलें, कचवें, :ताजें.
दीसुं (वि.)	गुळगुळीत.
दींट (नपुं.)	शेंबूड.
दींटी (स्त्री)	लेंडी.
दुछलियुं (नपुं.)	पोतेरें.
दू } (स्त्री)	झळ.
दूक }	
दूभुं (वि.)	कोरडें.
दुगडुं (नपुं.)	कापड, लुगडें.
दूयु (नपुं.)	मीठ.
दूशो (पु.)	भितीला किंवा जमिनीला असलेलें ओल.
दुभभुं (नपुं.)	घड, लोंबी.
दुडुं (वि.)	लंगडें.
दोणुं (नपुं.)	कर्ज.
दोणुदोणु (स्त्री)	ऋणानुबंध.
दोवडदोवड } (स्त्री)	देणें घेणें.
दोवादोवा }	
दो.यो (पु.)	लंचंका.
दोटा (पु.)	पीठ.
दोभ (पु.)	लोभ.
दोडी (नपुं.)	रक्त.

व

वधरो (पु.)	विक्री.	वपराश (स्त्री)	वापर.
वडी (स्त्री)	संभव.	वधादार (स्त्री)	प्रामाणिक.
वडीलात (स्त्री)	वाकिलात.	वय (स्त्री)	वय.
वधर (स्त्री)	प्रतिष्ठा, वजन.	वरस (न.पुं.)	वर्ष
वधत (पु.)	वेळ.	वरडुं. } (न.पुं.)	दोरखंड.
वधतसर (अ.)	वेळेवर.	वरेडुं. }	
वधाणु (न.पुं.)	प्रशंसा.	वराण (स्त्री)	वाफ.
वधूडुं. } (वि.)	सुटें, एकटें, मोकळें.	वरियाणी (स्त्री)	बडीशेप.
वधूडुं. }		वलयु (न.पुं.)	वळण.
वगडे (पु.)	रान.	वयूर (स्त्री)	खाज, कंड.
वधार (पु.)	फोडणी.	वयुरो (पु.)	ओरखडा.
वयन (न.पुं.)	वचन.	वसे (स्त्री)	दशा.
वयलुं (वि.)	मधलें.	वसमुं (वि.)	काठिण.
वय्ये (अ.)	मध्यें.	वसाणुं (न.पुं.)	हिंवाळ्यात खाभ्यांत येणारे पौष्टिक पदार्थ.
वछेरी (स्त्री)	वासरुं.	वस्तार (पु.)	कुटुंब विस्तार.
वजन (न.पुं.)	वजन.	वस्तारी (वि.)	मोठें कुटुंब.
वटेशरी (स्त्री)	वाटखर्च.	वस्तु (न.पुं.)	कथानक.
वडील } (वि.)	थोरलें.	वस्तू (स्त्री)	वस्तु.
वडुं. }		वदाणु (न.पुं.)	होडी.
वढखणुं (वि.)	भांडखोर.	वहाल (न.पुं.)	स्नेह, प्रीति.
वढवाड (स्त्री)	भांडण.	वडीवटदार (पु.)	मामलेदार.
वतन (न.पुं.)	मूळ गांव, मायभूमी.	वडु (स्त्री)	बायको, सून.
वतुं (वि.)	जास्तीचें.	वडुवर (स्त्री)	नवी सून.
वधामणी (स्त्री)	शुभसमाचार.	वडेभ (पु.)	शंका.
वधारे (वि.)	विशेष,	वडेर (पु.)	लांकडाचा भुसा.
वधारो (पु.)	वृद्धि.		
वधु (वि.)	विशेष.		

वहेलुं (वि.)	लवकर.
वहेवार (पु.)	व्यवहार.
वहेयणी (स्त्री)	विभागणी.
वटेणियो (पु.)	} झंझावात.
वावाळोडुं (नपुं.)	
वा (पु.)	वायु. वात.
वाकेइ (वि.)	माहितगार.
वाछट (स्त्री)	पावसाचे शिंतोडे.
वाछडी } (स्त्री)	वासलं.
वाळणी (वि.)	योग्य.
वाडी (स्त्री)	बाग.
वाढ (पु.)	काप, चीर.
वात (स्त्री)	गोष्ट, हकीकत.
वाढण (नपुं.)	ढग.
वायडुं (नपुं.)	वातूळ.
वायदो (पु.)	वायदा.
वायरो (पु.)	वारा.
वार (पु.)	वार, दिवस.
वारतहेवार (पु.)	सगमुदीन.
वाराइरती (अ.)	वाळांवाळीनें.
वारं (अ)	ठीक.
वारो (पु.)	पाळी. (Turn)
वावटो (पु.)	बावटा.
वावट (पु.)	सांथ.
वास (स्त्री)	घाण.

वास (पु.)	मुकाम.
वासणु (नपुं.)	भाडें.
वासी } (वि.)	शिळें.
वाशी }	
वासीडुं (नपुं.)	केर.
वाडवाड (स्त्री)	वाहवा.
वाण (पु.)	केस.
वाणुं (नपुं.)	रात्रीचें जेवण.
वांक (पु.)	अपराध.
वांकटो (पु.)	हुंडा.
वांकुं (वि.)	वांकडें.
वांयन (नपुं.)	वाचन.
वांधो (पु.)	हरकत.
वांस (पु.)	बांव.
विज्जेग (पु.)	वियोग.
विसात (स्त्री)	महत्त्व.
वीतक (नपुं.)	संकट.
वीळुं (वि.)	द्विरमुसलें.
वींटी (स्त्री)	अंगठी.
वीटो (पु.)	वेटोळें.
वेणु (नपुं.)	वचन, शब्द.
वेपार (पु.)	व्यापार.
वेर (नपुं.)	वैर.
वेरान (वि.)	वैराण.
वेरो (पु.)	कर.
वेविशाण (नपुं.)	साखरपुडा.
वैडु (वि.)	वैद्यकी.

श

शक (पु.)	संशय, शक.
शम्भस (पु.)	इसम.
शठ (वि.)	धूर्त.
शथु (नपुं.)	ताग.
शथुगार (पु.)	शृंगार.
शथ्य (नपुं.)	प्रेत.
शरत (स्त्री)	करार, आठवण.
शर (वि.)	सुरू.
शर्यात (स्त्री)	आरंभ.
शहरेर (नपुं.)	शहर.
श्रियण (नपुं.)	स्त्रीचें पावित्र्य.
शिरस्तो (पु.)	प्रथा.
शिंग (स्त्री)	शेंग.
शिंगडुं (नपुं.)	शिंग.

शिगोडो (पु.)	शिगाडा.
शीतला (स्त्री)	देवी. (Smallpox)
शीशी (स्त्री)	बाटली.
शीजो (पु.)	सांवली.
शुकन (पु.)	शवून.
शेष्पी (स्त्री)	बढाई.
शेरडी (स्त्री)	उंस.
शेरी (स्त्री)	गल्ली.
शेष (वि.)	बाकी राहिलेळें.
शेष (स्त्री)	प्रसाद.
शोड (स्त्री)	सवत.
शोड (पु.)	शोक.
शोभ्य (पु.)	हौस, आवड.

स

सभत (वि.)	टणक, हट.
सगपथु (नपुं.)	नातें, शरीरसंबंध.
सगवड (स्त्री)	सोय.
सगांसांघ (पु.)	सगे सोयरे.
सगीर (वि.)	लहान वयाचें. (Minor)
सगुं (वि.)	नातलग.
सगण्ड (वि.)	मजबूत, कठिण.
सग्न (स्त्री)	शिक्षा.
सटोडियो (पु.)	सट्टेबाज.
सड (वि.)	दिङ्मूढ.

सडो (पु.)	कीड.
सठ (नपुं.)	शीड.
सथुडो (पु.)	कळ.
सनान (नपुं.)	दोष, सूतक, रानान.
सपाडुं (नपुं.)	उपकार.
सभ (पु.)	शपथ.
सभाधान (नपुं.)	तडजोड.
सभीसांण (स्त्री)	तिन्हीसांण.
सभुं (वि.)	व्यवस्थित.

सभृण } (वि.)	संपूर्ण; बिलकुल.
सभृणू } (वि.)	बरोबरीचें
सरकार (स्त्री)	सरकार.
सरभुं (वि.)	सारखें, सपाट, सुद्धां, व्यवस्थित, योग्य.
सरधस (नपुं.)	मिरवणूक.
सरत (स्त्री)	स्मृति.
सरनाभुं (नपुं.)	पत्ता.
सरवाणे (अ.)	एकंदरीत.
सरवाणे (पु.)	बेरीज.
(आढ्याडी (स्त्री)	वजाबाकी.)
सरस (वि.)	चांगलें.
सरशीधुं (नपुं.)	शिधासामान.
सरैराथ (अ.)	सरासरी.
सक्षाभ (स्त्री)	सलाम.
सक्षाभत (वि.)	खुशाल.
सक्षाड (स्त्री)	सल्ला.
सवणुं (वि.)	सुलटें.
सवार (नपुं.)	
(स्त्री)	सकाळ.
सवार (वि.)	स्वार.
सवाल (पु.)	प्रश्न.
सस्तुं (वि.)	स्वस्त.
सहारो (पु.)	आश्रय, मदत.
सहियर (स्त्री)	मैत्रीण.
सडु (वि.)	सर्व.

सहेण (वि.)	अल्प.
सहेध (स्त्री)	सहल.
सहेधुं (वि.)	सोपें.
सणंग (वि.)	अखंड.
सणियो (पु.)	गज.
सणी (स्त्री)	
सणो (पु.)	कीड.
संकडामणु (स्त्री)	अडचण.
संगाथ (पु.)	सोबत.
संगेभरभर (पु.)	स्फटिक.
संधरो (पु.)	संग्रह.
संधात (पु.)	सोबत.
संयो (पु.)	यंत्र.
संताडूकडी (स्त्री)	लपंडाव.
संताप (पु.)	क्लेश, दुःख.
संदेश (पु.)	निरोप.
संदेशा यक्षाववा	वाटाघाटी करणें.
संहेड (पु.)	शंका.
सण (पु.)	एकजूट.
संभाण (स्त्री)	सांभाळ.
साकर (स्त्री)	खडीसाखर.
साक्षर (वि.)	विद्वान्, लेखक.
सायवथी (वि.)	सांभाळ.
सायुं (नपुं.)	सत्य, खरें, योग्य.
साणुं (नपुं.)	चांगलें, प्रकृतीनें बरें.
साडी (स्त्री)	किंमती पातळः
साधियो (पु.)	स्वस्तिक, रांगोळी.
साधियो पूरवे	रांगोळी काढणें.

सादडी (स्त्री)	चटई.	सीमंत (नपुं.)	गरोदर
सादार्ध (वि.)	साधेपणा.	(होवा)	(असणें).
सादुं (वि.)	साधें.		पहिलटकरीण.
सान (स्त्री)	खूण, संकेत.	सीवणु (नपुं.)	शिवण.
सायित (वि.)	शाबीत.	सुकान (नपुं.)	सुकाणूं.
सामदुं (अ)	एकदम.	सुधड (वि.)	स्वच्छ, टापटीप.
साभावाणुं (वि.)	विरुद्ध पक्षाचें.	सुतराड (वि.)	सुती.
सामुं (वि.)	समोर, विरुद्ध.	सुधराध (स्त्री)	म्युनिसिपालिटी.
सार (पु.)	तात्पर्य, कस.	सुधारे (पु.)	सुधारणा.
सारवार (स्त्री)	आजाच्याची चाकरी.	सुवावड (स्त्री)	बाळंतपण.
सारासारी (स्त्री)	चांगला संबंध.	सुंवाणुं (वि.)	मऊ.
सारुं (वि.)	चांगलें, बरें.	सुंझूं (वि.)	शुष्क.
साख (स्त्री)	वर्ष.	सुतर (नपुं.)	सूत.
साखो (पु.)	पातळ, लुगडें.	सुंढ (नपुं.)	सोंड.
सावकुं (वि.)	सावत्र.	सेथी (स्त्री)	केंसांचा भाग.
सावयेत (वि.)	सावध.	सेणभेण (स्त्री)	सरमिसळ.
सावरणी (स्त्री)	केरसुणी.	सैंडा (पु.)	शतक.
सांठुं (वि.)	अरुद.	सोगंड (पु.)	शपथ.
सांठण (स्त्री)	सांखळी.	सोणो (पु.)	सूज.
सांज (स्त्री)	संध्याकाळ.	सोण (स्त्री)	सपीठ, रवा.
सिदाध (स्त्री)	शिलाई.	सोटी (स्त्री)	काठी.
सीटी (स्त्री)	शिटी.	सोड (स्त्री)	सुगंध, पदर.
सीधुं (वि.)	सरळ.	सोपारी (स्त्री)	सुपारी.
सीधुं (नपुं.)	शिधा.	सोय (स्त्री)	सुई.
		सोया (पु.)	दाभण.
		सोडाभणुं (वि.)	सुशोभित.
		सोण (स्त्री)	वळ.

ह

हठ (स्त्री)	हठ.
हड्डायुं (वि)	पिसाळलेलें.
हडताळ (स्त्री)	हरताळ.
हडमेधो (पु)	धक्का.
हथियार (नपुं.)	हय्यार.
हथोडी (स्त्री)	हतोडी.
हड (स्त्री)	हड.
हर (वि.)	प्रत्येक.
हरभ (पु)	आनंद.
हरहुनर (पु.)	कलाकौशल्य.
हराश (स्त्री)	लिलांव.
हरियाणी (स्त्री)	दिरवळ.
हरीक्ष (वि.)	प्रतिस्पर्धी.
हरीक्षा (स्त्री)	स्पर्धा.
हलकुं (वि.)	हलकें.
हण (पु.)	नांगर (शेतीचा).
हलेशुं (नपुं.)	वल्हें.
हशे	असेल, असो.
हणदर (स्त्री)	हंळद.
हणवे (अ.)	हळं.
हा	हो.
हाट (स्त्री)	दुकान.
हाडकुं (नपुं)	हाड.

हाथो (पु.)	दांडा, मूठ.
हानि (स्त्री)	नुकसान.
हाम (स्त्री)	हिंमत.
हार (स्त्री)	भोळ.
हाल	हळो.
हावत (स्त्री)	स्थिति.
हावरकुं (नपुं.)	पाळणा (अंगाई गीत).
हांक्ष (स्त्री)	श्वास, दम.
हारियो (पु.)	समास, (Margine)
हांसी (स्त्री)	नाचकी.
हिलयाल (स्त्री)	हालचाल.
हिसाम (पु.)	हिशेब.
हुधड (नपुं.)	दंगा. (Riot)
हुंक्ष (स्त्री)	ऊब.
हुडकी (स्त्री)	उचकी.
हुत (नपुं.)	प्रेम.
हुयु (नपुं.)	हृदय.
हुड (स्त्री)	पैज.
हुंशियार (वि.)	हुशार.
हुंश (स्त्री)	हूस.

